

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
SANATTA YETERLİK TEZİ

**ARİF MELİKOV'UN 8. SENFONİSİ'NİN
MÜZİKAL VE BESTELEME TEKNİĞİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Hazırlayan
Nermine ÖZLÜK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Aysim DOLGUN ILDIZ

İzmir / 2021

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
SANATTA YETERLİK TEZİ

**ARİF MELİKOV’UN 8. SENFONİSİ’NİN
MÜZİKAL VE BESTELEME TEKNİĞİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Hazırlayan

Nermine ÖZLÜK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Aysim DOLGUN ILDIZ

İzmir / 2021

YEMİN METNİ

“Sanatta Yeterlik Tezi” olarak sunduğum *“Arif Melikov’un 8. Senfonisi’nin Müzikal Ve Besteleme Tekniği Açısından İncelenmesi”* adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

... / ... / ...

Nermine ÖZLÜK

İmza

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün / / tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği' nin maddesine göre Müzik Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik öğrencisi Nermine ÖZLÜK'ün “*Arif Melikov'un 8. Senfonisi'nin Müzikal Ve Besteleme Tekniği Açısından İncelenmesi*” konulu tezi incelenmiş ve aday / / tarihinde, saat’de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÜYE

ÖZET

Her bestecinin müzikal yaşamı, genellikle bu süreçte ortaya koydukları eserler, yöneldikleri türler ve stiller açısından değerlendirilebilir. Tarihte kimi besteci müzikal yaşamı boyunca tek stile sadık kalıp belirli bir türde çalışmalarını sürdürme eğilimliken, kimisi de sürekli stil değişimine yönelip müzik literatürünün neredeyse tüm türlerini deneyimleme özelliğiyle bilinmektedir.

Arif Melikov, bir besteci olarak kendine özgü stilini koruyan, fakat bununla birlikte her dönem farklı bir bakış açısı ortaya koyabilen besteciler kategorisinde düşünülebilir. Birçok müzik türünde eseri olmasına rağmen, daha çok baleleri ve senfonileri ile bilinir.

Bu çalışmada bestecinin son senfonisi olarak bilinen 8. Senfonisi *Ebediyet*, besteleme tekniği ve müzikal açıdan incelenmiştir. Ayrıca eserin yazılma öyküsü, bestecinin kullandığı teknik yöntemler ve eserde yer alan şiirler ve şairleri Nazım Hikmet ve Elmas Yıldırım hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Eserde yer alan şiirlerde vatan hasreti teması iki farklı şairin farklı yaklaşımlarıyla vurgulanmaktadır. Bestecinin bu durumu eserin içerik ve konusunu daha açık ifade edebilmek için kullanması dikkate değerdir.

Melikov bu eserde ulusal müzik öğelerinin yanı sıra bu öğeleri yeni müzik teknikleri ile birlikte ustaca harmanlamıştır. Bestecinin senfonik müzikte vokal kullanım yöntemi de dikkat çekicidir. Senfoninin bütününe form açısından bakıldığında başında ve sonunda şan parçaları(*romanslar,romans*), ortasında ise tını ve efektlere dayalı orkestral bir yapının yer aldığı görülmektedir.

Arif Melikov *Ebediyet* ismini verdiği 8. Senfonisi'nde sonsuzluk kavramını kendine özgü müzikal dili ve deneyimlerini kullanarak ustaca ifade etmiştir.

ABSTRACT

Each composer's musical career can be evaluated by the compositions that they made within this period and generally by the genres and the styles that they are oriented. While some composers, throughout their career, are recognized by being remain loyal to one single style, focusing their works on a specific genre, the others experience almost every genre of music literature by being inclined to a constant change of style, in the course of history.

Arif Melikov, as a composer preserved his own distinctive style, yet he can be considered in the category of composers who execute different perspectives in each era. Despite composing in various categories among music genres, he is mostly known for his ballet and symphonies.

In this study, the composer's eighth symphony also known as the last, *Ebediyet* (eternity) is examined in terms of the composing technique and musical aspect. Moreover, the detailed information about the symphony's writing process, the technical methods, the poems in the symphony and their poets Nazim Hikmet and Elmas Yildirim, is given.

In the poems, which appear in the symphony, theme of homesickness is emphasized by the two different approaches of two different poets. It is notable that the composer uses this situation to express the content and the subject of the work more clearly.

Melikov, in this piece, skillfully blends these elements with new musical techniques as well as national music elements. The composer's method of using vocal in symphonic music is also striking. When the whole of the symphony examined in terms of form, it is seen that there are singing pieces at the beginning and at the end and an orchestral structure based on resonance and effects in the middle.

Arif Melikov, in his eighth symphony, explains the concept of eternity by using his unique musical language and experiences.

ÖNSÖZ

Kompozisyon bölümündeki eğitim süreci, yapılan besteleme çalışmaları ile birlikte, incelenen çok sayıda eser olması durumunda daha da verimli olmaktadır. Bu çalışmamda eserini incelemiş olduğum değerli hocam Arif Melikov'un da önerisi her zaman bu yönde olmuştur. Barok dönemden 20. Yüzyıl bestecilerine kadar pek çok eserin kompozisyon teknikleri bakımından incelenip, tartışıldığı Kompozisyon derslerinde, her birinin yeni bir hedefi olan ve eğiten, hocamız Melikov'un kendi senfonileri de biz öğrencilerinin daima ilgi odağı olmuştur. 8. Senfoni, duygusal yönleri, eserin oluşumuna tanıklık etme, prömiyerde yer alıp besteciyle bu heyecanı paylaşma gibi özellikleri ile belki de en büyük kompozisyon dersi rolünü alan bir eser olarak hayatımda yer alacaktır.

Çalışma sürecinde bestecinin ilerleyen sağlık sorunlarına rağmen şahsımla özel olarak son görüşmemize gelmesi ve kısa bir süre sonra da hayata veda etmesi bu çalışma üzerindeki sorumluluk bilincimi arttırmış bulundu. Bu çalışmada, senfoni türünde modern müzik teknikleriyle ulusal müzik tınlarının birlikte kullanılması, özgün müzikal dilin korunması ve büyük hacimli bir eserde farklı şairlerin şiirlerinin tek bir isim altında ortak müzikal özelliklerle nasıl birleştirilebildiği yönünde genç bestecilere fikirler sunması amaçlanmıştır.

Bu çalışmayı anısına adanmış olduğum saygıdeğer hocam Sovyetler Birliği ve Azerbaycan Devlet Sanatçısı Prof. Arif MELİKOV'a, bu tezin hazırlanmasında doğrudan katkısı olan ve danışmanlığımı üstlenen, aynı zamanda Sanatta Yeterlik Programı "Anadal Kompozisyon" ve "Çözümleme Teknikleri" dersleri hocam Dr. Öğr. Üyesi Aysim DOLGUN ILDIZ'a, tezim üzerinde çalışmaya başladığım andan itibaren desteklerini esirgemeyen Anasanat Dalı hocalarım Prof. Ebru GÜNER CANBEY, Doç. Dr. Onur NURCAN ve arkadaşlarım Öğr. Gör. Mehmet GİRGİN ve Öğr. Gör. Anıl ALTINSOY'a, beni hep destekleyen Arif MELİKOV'un rahmetli eşi Esmâ Hanım ve torunu Amine MELİKOVA'ya, her zaman yanımda durarak bana her konuda yardımcı olan biricik eşim Tevfik ÖZLÜK, evlatlarım ve tüm aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TUTANAK.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
FOTOĞRAFLAR	
LİSTESİ.....	ix
ÖRNEKLER LİSTESİ.....	xi
ŞEMALAR LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR.....	xvii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

ARİF MELİKOV'UN AZERBAYCAN MÜZİĞİNE KATTIĞI DEĞER

1.1.	Arif	Melikov'un	Müzikal
Yaşamı.....			5
1.2.	Arif	Melikov	ve
Müzik.....			17

2. BÖLÜM

ARİF MELİKOV'UN 8. SENFONİSİ'NİN MÜZİKAL ANALİZİ

2.1.	Arif	Melikov'un	8.	Senfoni'si'nin	Yazılma
Öyküsü.....					26

2.1.1.	8.	Senfoni'nin	Genel	Form
Yapısı.....				30
2.2.	Birinci	Bölüm'ün		Müzikal
Analizi.....				31
2.2.1.	Bu	Dünyada	Ne	Çok
Var.....				32
2.2.2.	Sen Yoktun.			38
2.2.3.				Çınar
Olsam.....				48
2.2.4.	Dün	Gece		Rüyama
Girdin.....				58
2.2.5.	Sen.....			75
2.2.6.	Yumulu	Göz		Kapaklarımın
İçindesin.....				82
2.3.	İkinci Bölüm'ün	Müzikal Analizi.....		91
2.4.	Üçüncü	Bölüm'ün		Müzikal
Analizi.....				104
2.4.1.	Esir Azerbaycan'ım.....			104

3. BÖLÜM

8. SENFONİDE ŞİİRLER VE ŞAİRLER

3.1.	Arif	Melikov	Müziğinde	Nazım	Hikmet
Şiirleri.....					122
3.1.1.	“Ebediyet”	Senfonisinde	Yer	Alan	Nazım
Şiirleri.....					125
3.2.	Elmas	Yıldırım'ın	Azerbaycan	Şiir	Sanatında
Yer.....				Şairin	Tuttuğu
					131

3.2.1. “Ebediyet” Senfonisinde Yer Alan <i>Esir Azerbaycan’ım</i> Şiiri.....	132
--	-----

SONUÇ	136
--------------------	-----

KAYNAKÇA	139
-----------------------	-----

EKLER	142
--------------------	-----

ÖZGEÇMİŞ

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1- A. Melikov1961.....	7
--	---

Fotoğraf 2- <i>Aşk Masalı</i> balesinin yaratıcıları: Aşağıda soldan sağa Simon Virsaladeze, Nazım Hikmet, Niyazi, yukarıda solda Yuri Grigoroviç ve Arif Melikov.....	9
---	---

Fotoğraf 3- <i>Aşk Masalı</i> Balesi St. Petersburg temsilinden bir sahne.....	10
---	----

Fotoğraf 4- Arif Melikov ve Adnan Saygun.....	11
--	----

Fotoğraf	5-	Arif Melikov'un <i>Ben Suçluyorum</i> kitabının kapak resmi.....	13
Fotoğraf	6-	Arif Melikov ve İhsan Doğramacı.....	14
Fotoğraf	7-	Arif Melikov ve Nevit Kodallı.....	15
Fotoğraf	8-	Arif Melikov ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev.....	16
Fotoğraf	9-	Arif Melikov ve Nermine Özlük (2012).....	19
Fotoğraf	10-	Dmitri Şostakoviç ve Kara Karayev.....	21
Fotoğraf	11-	2. ve 4. Senfoniler'in kayıtlı olduğu plak.....	22
Fotoğraf	12-	Orkestra Şefi Rozhdestvensky ve Melikov.....	23
Fotoğraf	13-	Arif Melikov ve Nermine Özlük (2001).....	24
Fotoğraf	14-	7. Senfonin'in seslendirildiği konserden bir kare Arif Melikov, İhsan Doğramacı ve Rauf Abdullayev.....	25
Fotoğraf	15-	8. Senfoni'nin konser provaları A. Melikov, R. Raşit, R. Abdullayev.....	26
Fotoğraf	16-	Öğrenciler için isme özel hazırlanan davetiye.....	27
Fotoğraf	17-	Arif Melikov ve Haydar Aliyev.....	28

- Fotoğraf 18-** Sağdan sola Arif Melikov, Mehriban Aliyeva, İlham Aliyev 8. Senfoni'nin prömiyeri.....29
- Fotoğraf 19-** 8. Senfoni'nin albüm fotoğrafı, Azersun Holding.....30
- Fotoğraf 20-** Nazım Hikmet Ran'ın Melikov için imzaladığı bir fotoğrafı.....124
- Fotoğraf 21-** Arif Melikov ve eşi Esma Nazım Hikmet Ran'ın mezarında.....125
- Fotoğraf 22-** Elmas Yıldırım'ın bir fotoğrafı.....132

ÖRNEKLER LİSTESİ

Örnek	1-	Do	kararlı	<i>Hümâyûn</i>	makamı	ses
dizisi.....						7
Örnek	2-	Arif	Melikov			1-5
ölçüler.....						33
Örnek	3-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	6-9
ölçüler.....						34
Örnek	4-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	11-13
ölçüler.....						35
Örnek	5-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	16.
ölçü.....						36
Örnek 6-	Arif Melikov 8. Senfoni18-22 ölçüler.....					37
Örnek	7-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	23-27
ölçüler.....						38
Örnek	8-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	31-32
ölçüler.....						39
Örnek	9-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	33-37
ölçüler.....						40

Örnek 10-	Arif Melikov 8. Senfoni 40-41 ölçüler.....	41
Örnek 11-	Arif Melikov 8. Senfoni 46-50 ölçüler.....	42
Örnek 12-	Arif Melikov 8. Senfoni 51. ölçü.....	43
Örnek 13-	Arif Melikov 8. Senfoni 52-55 ölçüler.....	44
Örnek 14-	Arif Melikov 8. Senfoni 56-59 ölçüler.....	45
Örnek 15-	Arif Melikov 8. Senfoni 60-63 ölçüler.....	46
Örnek 16-	Arif Melikov 8. Senfoni 64-67 ölçüler.....	47
Örnek 17-	Arif Melikov 8. Senfoni 68-72 ölçüler.....	49
Örnek 18-	Azərbaycan <i>Lâçin</i> halk ezgisi.....	50
Örnek 19-	Arif Melikov 8. Senfoni 87-89 ölçüler.....	50
Örnek 20-	Arif Melikov 8. Senfoni 73-76 ölçüler.....	51
Örnek 21-	Arif Melikov 8. Senfoni 81-84 ölçüler.....	52
Örnek 22-	Arif Melikov 8. Senfoni 85-88 ölçüler.....	53

Örnek	23-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	94-97
ölçüler.....						54
Örnek	24-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	102-107
ölçüler.....						55
Örnek	25-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	108-112
ölçüler.....						56
Örnek 26-	Arif Melikov 8. Senfoni 113-116 ölçüler.....					57
Örnek 27-	Arif Melikov 8. Senfoni 131-134 ölçüler.....					59
Örnek	28-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	135-138
ölçüler.....						60
Örnek	29-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	140-142
ölçüler.....						61
Örnek	30-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	143-144
ölçüler.....						61
Örnek	31-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	143-147
ölçüler.....						62
Örnek	32-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	148-152
ölçüler.....						63
Örnek 33-	Arif Melikov 8. Senfoni 153-156 ölçüler.....					64
Örnek	34-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	153-156
ölçüler.....						64
Örnek	35-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	157-161
ölçüler.....						65

Örnek 36-	Arif Melikov 8. Senfoni 162-164 ölçüler.....	66
Örnek 37-	Arif Melikov 8. Senfoni 163-164 ölçüler.....	66
Örnek 38-	Arif Melikov 8. Senfoni 165-166 ölçüler.....	68
Örnek 39-	Arif Melikov 8. Senfoni 165-168 ölçüler.....	69
Örnek 40-	Arif Melikov 8. Senfoni 177-180 ölçüler.....	70
Örnek 41-	Arif Melikov 8. Senfoni 181-184 ölçüler.....	71
Örnek 42-	Arif Melikov 8. Senfoni 186. ölçü.....	72
Örnek 43-	Arif Melikov 8. Senfoni 188-191 ölçüler.....	73
Örnek 44-	Arif Melikov 8. Senfoni 192-197 ölçüler.....	74
Örnek 45-	Arif Melikov 8. Senfoni 198-201 ölçüler.....	75
Örnek 46-	Arif Melikov 8. Senfoni 202-205 ölçüler.....	76
Örnek 47-	Arif Melikov 8. Senfoni 208-210 ölçüler.....	77
Örnek 48-	Arif Melikov 8. Senfoni 211-214 ölçüler.....	78

Örnek	49-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	215-219
ölçüler.....						79
Örnek	50-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	220-223
ölçüler.....						80
Örnek	51-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	230-235
ölçüler.....						81
Örnek	52-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	230-235
ölçüler.....						83
Örnek	53-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	236-239
ölçüler.....						84
Örnek	54-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	242-246
ölçüler.....						85
Örnek	55-	Do	kararlı		<i>Beyâtı</i>	<i>Şiraz</i>
makamı.....						85
Örnek	56-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	242-244
ölçüler.....						87
Örnek	57-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	247-249
ölçüler.....						88
Örnek	58-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	250-253
ölçüler.....						89
Örnek 59-	Arif Melikov 8. Senfoni 254-259 ölçüler.....					90
Örnek 60-	Arif Melikov 8. Senfoni 271-275 ölçüler.....					92
Örnek	61-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	271-282
ölçüler.....						93

Örnek	62-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	295-299
ölçüler.....						93
Örnek	63-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	305-306
ölçüler.....						95
Örnek	64-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	319-320
ölçüler.....						96
Örnek	65-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	325-326
ölçüler.....						97
Örnek	66-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	343-344
ölçüler.....						98
Örnek	67-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	345-346
ölçüler.....						100
Örnek	68-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	347-348
ölçüler.....						101
Örnek	69-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	345-346
ölçüler.....						101
Örnek	70-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	355-356
ölçüler.....						102
Örnek	71-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	363-364
ölçüler.....						103
Örnek	72-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	365-368
ölçüler.....						106
Örnek	73-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	369-374
ölçüler.....						107

Örnek	74-	Do	kararlı	<i>Çargâh</i>	makamı	ses
dizisi.....						108
Örnek	75-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	379-382
ölçüler.....						108
Örnek	76-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	383-386
ölçüler.....						109
Örnek	77-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	387-390
ölçüler.....						110
Örnek	78-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	391-394
ölçüler.....						111
Örnek	79-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	395-399
ölçüler.....						112
Örnek	80-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	402-403
ölçüler.....						113
Örnek	81-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	413-416
ölçüler.....						114
Örnek	82-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	417-422
ölçüler.....						114
Örnek	83-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	423-428
ölçüler.....						115
Örnek	84-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	429-432
ölçüler.....						116
Örnek	85-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	437-440
ölçüler.....						117

Örnek	86-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	445-448
ölçüler.....						118
Örnek	87-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	449-452
ölçüler.....						119
Örnek	88-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	453-456
ölçüler.....						119
Örnek	89-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	457-468
ölçüler.....						120
Örnek	90-	Arif	Melikov	8.	Senfoni	469-477
ölçüler.....						121

ŞEMALAR LİSTESİ

ŞEMA	1	-	8.	Senfoni	<i>Ebediyet</i>	-	Genel	Form
Şeması.....								30
ŞEMA	2	-	<i>Bu Dünyada</i>	<i>Ne Çok Güzel Kadın Var</i>				Form
Şeması.....								32

ŞEMA	3	-		Sen	Yoktun	-	Form	
Şeması1.....						38		
ŞEMA	4	-		Çınar	Olsam	-	Form	
Şeması1.....						48		
ŞEMA	5	-	Dün	Gece	Rüyama	Girdin	-	Form
Şeması1.....							58	
ŞEMA	6	-			Sen		-	Form
Şeması1.....							75	
ŞEMA	7	-	Yumulu	Göz	Kapaklarımın	İçindesin	-	Form
Şeması1.....							82	
ŞEMA	8	-		İkinci	Bölüm		-	Form
Şeması1.....							91	
ŞEMA	9	-		Esir	Azerbaycan'ım		-	Form
Şeması1.....							105	

KISALTMALAR

ABD = Amerika Birleşik Devletleri

T.C = Türkiye Cumhuriyeti

CSO = Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası

Çev. = Çevrim

Doç. = Doçent

Dr. = Doktor

Öğr. Gör. = Öğretim Görevlisi

Prof. = Profesör

S. = Sayfa

GİRİŞ

Senfoni eski Yunancada *sinfonia* sözcüğü olarak, bir arada uyumlu sesler çıkarmak anlamında kullanılır. İtalyancada da geçen bu sözcük, Orta Çağ döneminde yüksek tabakanın enstrümantal müziği olarak da tanımlanmıştır.

16. yüzyılda birtakım *madrigal* ve *motet* derlemelerine verilen bir isim olarak da karşımıza çıkan senfoni, ardından kantat, oratoryo ve operalarda açılış parçası olan uvertür yerine de kullanılmaya başlar. Bir süre sonra tiyatrodan ayrı da seslendirilmiş ve zamanla bir orkestra eserine çevrilmiştir (Keldış, 1981: 21-22). Zaman içerisinde senfoni, çeşitli içerik ve biçimler eşliğinde Avrupa müziğinin önemli türü haline gelmiştir.

18. yüzyılın 2. yarısında Avrupa müziği oldukça zengin ve verimli bir dönemini yaşar. Çeşitli klasik müzik türleri gelişir. Müzikte klasik dönemin oluşmasında önemli etken olan *Manheim Okulu* bestecilerinin senfonik deneyimleri, Haydn ve Mozart senfonilerinin oluşmasında da önemli rol oynar. Bu dönem çerçevesinde yazılan senfonik eserler o dönemin konser salonlarında sıkça çalınarak, *konser senfonisi* kavramının oluşmasına da katkı sağlar (Ekimova, 2016: 2).

Viyana klasikleri, yani klasik senfoninin öncüsü olarak bilinen Haydn, ardından bu türü müzikal ve enstrümantal anlamda daha da zenginleştiren Mozart, sonrasında romantik dönemin temelini atan ve senfoni türüne felsefi bir anlam katarak daha da çelişkili ve dramatik bir türe dönüştüren Beethoven, senfoninin gelişiminde önemli rol oynayan besteciler olarak bilinmektedirler.

Senfoni 19. yüzyılda romantik dönem bestecilerinin eserleriyle yeni bir boyuta ulaşmıştır. 19. yüzyılın birinci yarısında romantik bestecilerin senfonilerinin daha çok lirik ve epik karakterlerde olduğunu fark etmek mümkündür. Bununla birlikte romantik dönem bestecilerinin senfonik müziğinde edebi konuya dayanan, programlı müziğe ve

felsefi içerikli eserlere (Berlioz, Liszt) de rastlanmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısında polifonik anlamda zengin, teknik anlamda zorlaştırılmış ve dramatik senfonileri (Wagner, Mahler) görmek mümkündür (Keldiş, 1981:24).

Yüzyıllar içerisinde form ve orkestra içeriği bakımından değişen ve giderek zenginleşen senfoni türü için, 20. yüzyılda, dönemin de getirdiği değişimlerle klasik senfoni biçiminin ötesinde, bireysel yaratıcı arayışlar da artmıştır. Bir tarafta Şostakoviç ve Prokofyev, diğer tarafta ise Stravinski, Schönberg, Hindemith'in senfoni türünde yaptığı yenilikler, 20. yüzyıl bestecilerinin bu yolda yeni bir yön çizmelerine yardımcı olmuştur (Sıçeva, 2019: 1).

Azerbaycan müziğinde senfoni türü, 20. yüzyılın başlarından itibaren hep dikkat merkezinde olmuştur. Azerbaycan klasik müziğinin öncülerinden olan Üzeyir Hacıbeyov ve Müslüm Magomayev'in operalarında senfonik müziğin ilk adımlarını hissetmek mümkündür. Hayatını genç yaşlarda kaybeden talihsiz besteci Asaf Zeynallı belki de ilk Azerbaycan senfonisini besteleyecekti ki, erken gelen ölümü bunun gerçekleşmesini engellemiştir (Gasımova, 2009:114).

20. yüzyılın kırklı yıllarında, dönemin genç bestecilerinden Kara Karayev, Cevdet Hacıyev ve Soltan Hacıbeyov, gerçek anlamda senfoniler besteleyip bütün Sovyetlerde dinletme şansına ulaşabilmişlerdir. O yıllarda İkinci Dünya Savaşı'nın Sovyetlere getirdiği bütün anlam ve esintileri bu besteciler eserlerinde duyurmaya çalışmışlardır.

İsmi geçen besteciler, o dönemlerde Dmitry Şostakoviç 'ten ders alma şansına sahip olabildikleri için hepsinin de ilk senfonilerinde bu etki kendini göstermektedir. Bununla birlikte Azerbaycan'da bir bestecilik ekolü yaratan Kara Karayev, 3. Senfonisi'nde On İki Ton Sistemi'ni kullanarak ülkede bir ilke imza atmıştır (Karagiçeva, 1978: 24-25).

Daha sonraları H. Mirzazade, A. Alizade, F. Karayev, A. Melikov gibi besteciler çeşitli senfonik eserler üreterek ülkede bu türün daha da gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Türk müziğindeki dizisel malzeme olarak aynı anlamda kullanılan makam terimi, Azerbaycan müziğinde *mugam* olarak adlandırılıp, Türk müziğinden farklı olarak, geleneksel müzik türleri kategorisinde de ele alınarak ikinci bir anlam daha barındırmaktadır. Türk müziğinde makam, bir ses dizisinde durak (karar), güçlü (yarım karar) ve orta durak (asma karar) seslerinin önemini ve aralarındaki ilişkileri belirterek birtakım kurallara bağlı kalma koşuluyla ezgiler oluşturarak gezinmesi (seyri) olarak tanımlanabilir. (Özkan İ.H. 2018:91-94).

Azerbaycan müziğinde makam, belirli bir dizi içerisinde birtakım kurallara dayalı doğaçlama yapma mantığı üzerine kurulu olmasının yanı sıra, biçim olarak bu mantığa dayalı şarkı (tasnif) ve çalgı müziği parçalarının belirli bir sıra ile birleşmesinden oluşan geniş yapıli bir türdür. Bazen kalabalık bir çalgı grubu eşliğinde solo çalgı veya vokal (hanende), bazen de vokal, tar ve kemençe üçlüsü şeklinde seslendirilir. Bu türün bazı örneklerinin yaklaşık 1 saat boyunca durmaksızın icra edildiği de olur. Klasik makam türünün seyir ve form açısından kurallarının, bölüm sıralamasının sıkı sıkıya korunarak senfonik müziğe daha uygun bir hale getirilerek uyarlanmasıyla oluşturulan bu geniş formlu türe Azerbaycan müziğinde Senfonik Makam adı verilmiştir.

İlk defa 1948 yılında *Şur* ve *Kürd Ovşarı* isimli iki Senfonik Makam besteleyen Fikret Amirov, 1971 yılında tekrar bu türde *Gülistan Beyâtî Şiraz* isimli eserini bestelemiştir. Ardından 1949 yılında Niyazi Tazğızade-Hacıbeyov da *Rast* Senfonik Makamı'nı besteleyerek birçok Azerbaycan bestecisinin bu türde eser üretmesi yönünde önemli bir rol oynamıştır. Azerbaycan geleneksel müziğinde, tarihi eski zamanlara dayanan ve ekol haline gelen geleneksel makam biçiminin küçük değişimlerle tüm kurallarına sadık kalınarak senfonik müziğe uyarlanması sonucunda oluşan bu tür, Azerbaycan ulusal senfoni müziğinde önemli bir yer tutmaktadır (Mammadov, 2018:122).

Bazı Azerbaycan bestecilerinin Azerbaycan'ın geleneksel makam sanatını senfonik müziğe doğrudan uyarlayarak Senfonik Makam yazmaya, bazılarını ise geleneksel malzemeleri kısmen ezgisel anlamda hissettirerek tamamen özgün senfoni

yazmaya yöneldiğini görmek mümkündür. Arif Melikov'da, senfonilerinde halk müziği ve makamsal ezgi malzemelerini tamamen özgün ve çağdaş yaklaşımlarla kullanmayı tercih eden besteciler kategorisinde düşünülebilir.

Çeşitli değişim ve yenilikler içerisinde, başlangıcını Beethoven'ın 9. Senfonisi'nden alan Vokal Senfoni veya Koral Senfoni gibi bilinen koro, akapella koro, farklı vokal grupları veya vokal solosunun bulunduğu senfoniler de günümüze kadar müzik literatüründe yer almaktadır. Müzik tarihinin belki de en etkileyici ve görkemli türlerinden biri olan senfoni, zamanla içinde bulunduğu sosyal tarihi gelişmeler nedeniyle yeni anlatım şekline gereksinim duymuştur. Libretto'nun senfonide yer alması bazı bestecilerin bu türde sık tercih ettiği bir anlatım aracıdır. Vokal senfoniye Berlioz *Romeo ve Juliette*, Mendelssohn 2. Senfoni, Liszt *Faust* ve *Dante*, Mahler 2, 3 ve 8. Senfoni'ler, Stravinski *Symphony of Psalms*, Schnittke *Saint Florian*, Penderecki *Seven Gates of Jerusalem* ve *Songs of Trasitoriness* örnek olarak gösterilebilir (Petrov, 2013:104).

Azerbaycan senfonik müziğinde de vokal kullanımına rastlamak mümkündür. Arif Melikov'un 8. Senfonisi *Ebediyet* de vokal içeren senfoni örneklerinden biridir. Solo şan ve büyük senfonik orkestra için yazılan 8. Senfoni'de, Nazım Hikmet ve Elmas Yıldırım'ın şiirlerine bestelenmiş yedi romans yer almaktadır. Senfoni tek parça şeklinde çalınsa da, farklı içerikli üç bölüme ayrılır. İlk ve sonuncu bölümün romanslardan oluştuğunu düşünerek, eserde vokal ağırlıklı müziğe önem verildiğini ileri sürmek mümkündür.

1. BÖLÜM

ARİF MELİKOV'UN AZERBAYCAN MÜZİĞİNE KATTIĞI DEĞER

1. BÖLÜM

ARİF MELİKOV'UN AZERBAYCAN MÜZİĞİNE KATTIĞI DEĞER

1.1. Arif Melikov'un Müzikal Yaşamı

Azerbaycan müziği, 20. yüzyılda önemli bir dönemini yaşamıştır. Üzeyir Hacıbeyov'un başlattığı klasik müzik geleneği çeşitli bestecilerin farklı stillerle, aynı zamanda yürüttükleri ortak eğitim sistemi ile günümüze kadar gelmiştir.

Üzeyir Hacıbeyov birçok kitabında Azerbaycan halk müziği ve özelliklerini anlatmış, ayrıca Azerbaycan müzik sanatını oldukça kapsamlı bir şekilde kaleme almıştır. Ulusal müzik geleneklerini derinlemesine araştırıp, bütün özellik ve biçimlerini saptadıktan sonra, batı müziği geleneği ile birleştirilerek yeni eserlerin üretilebileceğine inanmıştır. O'nun, hem Azerbaycan hem de Rus dilinde basılmış olan kitapları bunu anlatmaktadır (Hüseynova, 2008:145).

Azerbaycan klasik makamlarının, geleneksel halk müziği ve klasik müzik özelliklerini bir arada buluşturan Üzeyir Hacıbeyov, Azerbaycan müziği ve özellikle bestecilik geleneğinde oldukça önemli bir çıkış açmıştır. Üzeyir Hacıbeyov'la birlikte Müslüm Magomayev, Asaf Zeynalli, Kara Karayev, Fikret Amirov, Cevdet Hacıyev, Soltan Hacıbeyov, Niyazi Tağızade Hacıbeyov, Süleyman Aleskerov, Seyid Rüstemov, Tevfik Guliyev, Rauf Hacıyev, Afrasiyab Bedelbeyli, Sevda İbrahimova, Hayyam Mirzade, Akşin Alizade, İsmail Hacıbeyov, Ramiz Mirişli gibi birçok besteci, Azerbaycan klasik müzik geleneğinin önemli isimleri olarak sayılabilir.

Arif Melikov, bu isimler içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Henüz 28 yaşında *Aşk Masalı* balesi ile dünya çapında ün kazanan besteci, Azerbaycan bestecilik geleneğinde önemli isimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Baleleri, 8 adet senfonisi, senfonik eserleri, film müzikleri, oda müziği eserleri ve birçok şarkıları ile tanınan bestecinin eserleri dünyanın birçok orkestrası tarafından seslendirilmiş ve her zaman şeflerin ilgi odağı olmayı başarmıştır. Sovyetler Birliği Devlet Sanatçısı Gennadi Rozhdestvensky, Melikov'la ilgili şunları söylemiştir:

“Melikov’un senfonilerini yönetmeyi seviyorum. Bir taraftan prömiyer yapmayı, diğer taraftan da daha önce yönetmiş olduğum eserlere dönmekten memnuniyet duyuyorum. Çağdaş müzikte bu sık rastlanan bir durum değildir. Genellikle çağdaş bestelerin birçoğu bir kere seslenip sonra unutulur. Fakat gerçek bir eserin kaderi böyle olmamalı. Melikov’un Senfonilerini senfonik müzik repertuvarının en iyi örnekleri sırasına dâhil etmek mümkün. Çünkü bu eserlerde her şey var: orkestraya hâkim olmakla birlikte fikir derinliği, muhteşem, doğal ve gerçek duygular. Onun eserine şeflik yapmak büyük bir zevk” (Alekpérova, 1988: 4).

Bunun yanı sıra Arif Melikov’un eserleri, geçmiş Sovyetler Birliği ve dünyanın birçok farklı ülkelerinde seslendirilmiştir. O, müziğinde ulusal ruh ve çağdaş besteleme yöntemlerini profesyonel bir şekilde uygulamıştır.

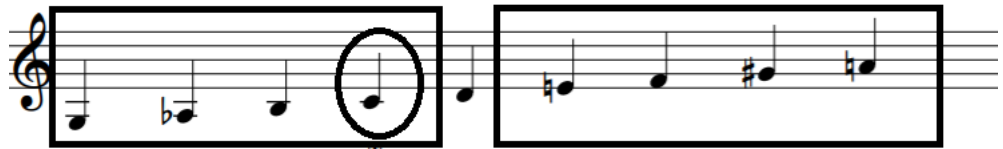
Arif Melikov, 13 Eylül 1933 yılında Bakü şehrinde doğmuştur. Çocukluğu ve gençliği Azerbaycan müziğinin en parlak dönemine rastlamıştır. O dönemde Azerbaycan’ın en önemli bestecileri, müzisyen ve ses sanatçıları, ulusal müzik icracıları, orkestralar ve konser salonları aktif olarak faaliyet göstermekteydi (Alekpérova, 1988: 6).

Müzik sever bir ailede dünyaya göz açan Melikov, çocukluğundan itibaren sanata büyük ilgi göstermiştir. Yalnız müzik değil, aynı zamanda resme de büyük ilgisi olan besteci, hayatı boyunca müzik bestelemekle birlikte resim yapmaya da devam etmiştir. Hali hazırda bestecinin birçok yağlı boya tabloları da mevcuttur. Hatta 75. yaşında ülkesinde düzenlenen Melikov Festivali’nde bestecinin tablolarından oluşan bir sergi de yer almıştır.

1948 yılında Arif Melikov, Bakü’deki Azerbaycan’ın önde gelen müzik okullarından biri olan Asaf Zeynallı Müzik Koleji’nde tar sınıfına kabul edilmiştir. Bu kolejde de besteci, ilk bestecilik denemelerini yapmıştır. Çok sevdiği *Hümâyûn* makamını tar ile sıklıkla icra etmesi sonucunda bu makam, sonraları birçok eserinde bir şekilde kendini göstermiştir (Alekpérova, 1988: 7).

Azerbaycan geleneksel müziğinde yedi esas makamdan 7. si olan *Hümâyûn*, $1/2+1\frac{1}{2}+1/2$ formülü ile sıralanmış ve tam perdelik ek bir sesle bağlanan iki eşit

tetrakorttan oluşur. 9 sesli bu dizinin çıkıcı 4. derecesi Karar Sesi olarak görülmektedir (Hacıbeyov, 1945:84). Eşit olan bu alt ve üst tetrakort Türk müziğindeki *Hicaz* tetrakort ile aynıdır.

Örnek 1- Do kararlı *Hümâyûn* makamı ses dizisi

1951 yılında Melikov Şuşa şehrine öğretmen olarak atanmıştır. Konservatuvarın bestecilik bölümüne girmeyi hedefleyen besteci, sıkı bir çalışmanın ardından 1953 yılında Azerbaycan Devlet Konservatuvarı'nın bestecilik bölümüne kabul edilmiş, önce Eşref Abbasov ile sonra da Kara Karayev ile çalışma fırsatı yakalamıştır. Azerbaycan bestecilik geleneğinde bir ekol sayılan Kara Karayev, Arif Melikov'un besteci olarak yetişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu yıllarda orkestraya büyük merak saran besteci orkestrasyon becerisini Soltan Hacıbeyov'un sınıfında geliştirmiş, daha sonra bilgilerini artırmak ve pekiştirmek için birçok farklı orkestrasyon çalışmaları yapmıştır. Deneyimlerinin sonucunda birçok senfonik eser besteleyen Melikov, konservatuvardan 1. Senfonisi'ni yazarak mezun olmuştur (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2001).

Fotoğraf 1- A. Melikov1961 (Alekperova,1988:35)

Arif Melikov dendiğinde ilk akla gelen *Aşk Masalı* balesidir. Bu eser bestecinin hayatında bir dönüm noktası olmuş, onu dünyaya tanıtmış ve her zaman besteciye simgeleyen bir bale olarak tanımlanmıştır. Nazım Hikmet'in *Ferhat ile Şirin* eserine yazılmış olan bale, dünyanın altmıştan çok tiyatrosunda sahnelenmiştir. Orta çağlarda Nizami, Ali Şir Nevai gibi şairlerin kaleminden anlatılan bu efsane, 20. yüzyılda Türk şairi Nazım Hikmet'in kalemiyle yeni bir nefese bürünerek ölümsüz aşk ve mücadeleyi yeniden aktarmıştır.

Genç bestecinin çılgın, heyecanlı bestecilik mahareti ve ünlü şairin felsefi derinlik içeren ölümsüz eseri bir arada bale eseri olarak ortaya çıkmıştır. Balenin prömiyeri 23 Mart 1961 yılında Leningrad'ın (St.Petersburg) Kirov Tiyatrosu sahnesinde yapılmış, büyük bir ilgi ve beğeni toplamıştır. Bu andan itibaren Arif Melikov *Aşk Masalı* balesiyle beraber dünyayı fethetmeye başlamıştır. Ardından bale dünyanın birçok ülkesinde (Bulgaristan, Türkiye, ABD, Almanya, Romanya, Finlandiya, Polonya, Macaristan, Japonya, Avusturya, Mısır) ve başka ülkelerin önemli sahnelerinde (Bolşoy, Mariinski, Lincoln Center), Maya Plisetskaya, Moris Liyepa, Nadejda Pavlova, Ulyana Lopatkina ve Türk balerin Meriç Sümen gibi büyük bale ustaları tarafından sahnelenmiştir. *Aşk Masalı* balesinin prömiyerinden sonra Nazım Hikmet, 4 Nisan 1961 yılında basılmış *Bakinski Raboçi* gazetesinde verdiği röportajda şunları söyler:

“Arif Melikov bana, *Aşk Masalı* balesini yazacağını söylediği gün çok sevinçliydim. Bugün gördüm ki boşuna sevinmemişim. Ve bir daha balenin bir müze sanatı değil, aksine modern bir sanat olduğuna emin oldum. Ben Doğunun sahnede nasıl canlandırılacağını açıkçası merak ediyordum. Fakat gördüğüm şey bir taklit değildi. Besteci Arif Melikov, koreograf Yuri Grigorovich, ressam Virsaladze doğuyu, çağdaş insan gözüyle görmüşler ve bu yüzden de sahnede “Ali Baba Masalları” veya “Kültürel Doğu” sahneleri yoktu. Bu baleyi farklı kılan da budur” (Aleksperova, 1988: 68).

Fotoğraf 2- *Aşk Masalı* balesinin yaratıcıları: Aşağıda soldan sağa Simon Virsaladeze, Nazım Hikmet, Niyazi, yukarıda solda Yuri Grigoroviç ve Arif Melikov (Alekperova,1988:34)

Bu dönemde Arif Melikov, Nazım Hikmet'in şiirleri üzerine romanslardan oluşan Birinci albümünü, *Metamarfozlar* Senfonik Şiirini, *Vatan* Senfonik Şiirini, senfonik orkestra için sütünlerini, *Bu Şehirde İki Kişi* balesini bestelemiş ve 1965 yılında Sovyet Azerbaycan'ın Devlet Sanatçısı unvanına layık görülmüştür. Arif Melikov, ilerleyen yıllarda diğer önemli eserlerinden 2. Senfonisi'ni besteci Dmitri Şostakoviç'e ithaf etmiştir (Alekperova, 1988: 75).

Yetmişli ve seksenli yıllarda Arif Melikov birçok farklı alanlarda eserler bestelemiş, *Aşk Masalı* balesi ve diğer eserleri ile dünya sahnelerini gezmeye devam etmiştir. Aynı zamanda 1958 yılından itibaren çalıştığı Azerbaycan Devlet Konservatuvarı, şimdiki Bakü Müzik Akademisi'nin Kompozisyon bölümünde yeni besteciler yetiştirmeye devam etmiştir. 1982 yılında Kompozisyon bölümünün dal başkanı seçilmiştir. 1971 yılında Şeref madalyasına layık görülmüştür. 1978 yılında ise Azerbaycan Sovyetler Cumhuriyetinin Devlet Sanatçısı, 1979 yılında profesör unvanını almıştır (Alekperova, 1988: 178).

Fotoğraf 3- *Aşk Masalı* Balesi St. Petersburg temsilinden bir sahne

1979 yılında *Aşk Masalı* Balesi ABD'nin New York, Chicago ve Los Angeles şehirlerinde sahnelenir. Prömiyerlere on binlerce izleyici katılır. Sadece New York Lincoln Center izleyici sayısı bile yirmi beş bini aşmıştır. ABD basınında bu konu hakkında yazılanlardan biri de şu şekildedir:

“Yetmiş yıldan fazladır ki Rus balesi batıda büyük ilgi görmektedir. Ve bunun nedenlerinden bir tanesi egzotik sahneler, müzik ve kostümlerdir. Evet, Ruslar bunu şimdi de yapıyor. Bunun kanıtı bu salı Aşk Masalı balesinin prömiyeridir. Bu New York'ta bu sezon sahnelenen beş baleden en iyisi sayılabilir. Balenin başarılı olmasının esas nedenlerinden biri 46 yaşlı bestecinin taze müziği ile beraberinde gelen zengin partitürdür. Melikov'u ilk kez Şostakoviç 1956 yılında Bakü'de keşfetmiştir. Bestecinin ilk önemli eseri 1961 yılında bestelediği Aşk Masalı balesidir. Burada müziğe tazelik katan Sovyetlerin diğer etnik bestecilerinin de yaptığı gibi ulusal müzik dilinin kullanılmasıdır. Bu partitürün yeni basımının Amerikan logosu adı altında olması dileği ile” (Daily News, 1979).

Gene 1979'da Türkân Şoray'ın da rol aldığı, senaryosu Margarita Maleyeva, yönetmenliği Ejder İbrahimov ve müziği Arif Melikov'a ait Türk-Rus ortak yapımı olan *Ferhat ile Şirin* filmi her iki ülkede vizyona girerek, sinema ve televizyonlarda gösterime sunulmuştur. Filmde *Aşk Masalı* balesinden müzik örnekleri kullanılmıştır.

“Bir Aşk Masalı: Ferhat ile Şirin”, Ocak 1976’da Sovyetler Birliği sinemalarında gösterilmeye başlanan ve 29 Mart 1976 Pazartesi gecesi Los Angeles’ta yılın en iyi yabancı filmi Oscar’ını Sovyetler Birliği’ne kazandıran Japon Akira Kurosawa’nın yönettiği “Dersu Uzala”dan (20 milyon 400 bin seyirci) bile daha büyük bir gişe başarısı elde etmiştir...” (Sonok, 2016).

Arif Melikov’un Türkiye ile kültürel ilişkileri *Aşk Masalı* balesi dışında diğer eserlerinin seslendirilmesiyle de ilgili olmuştur. 1978’de CSO tarafından Gürer Aykal yönetiminde 2. Senfoni’si, Şefika Kutluer’in solist olduğu *Flüt ve Orkestra için Konçertino*’su seslendirilmiştir (Hüseynova, 2008: 146).

1981’de Nazım Hikmet’in memleketi Türkiye’de sahnelenen *Aşk Masalı* balesinin dünya tiyatrolarında sahnelenmesi da bu yıllarda tüm hızıyla devam etmiştir. Melikov, balenin Türkiye prömiyerinin çok önemli olduğunu düşünmüştür.

Arif Melikov’un eserleri hakkında besteci Ahmet Adnan Saygun şöyle demiştir:

“Melikov’un birçok eserini dinledim. Bu eserlerde çok şey gördüm... Arif Melikov’un müziğinde evrenselliğe yönelme, hümanist yönler var. Ben Arif Melikov’u bir kardeş gibi seviyorum ” (Hüseynova, 2008: 147).

Fotoğraf 4- Arif Melikov ve Adnan Saygun (Aleperova,1988:39)

Seksenli yıllarda bestecinin yeni balesi *İki Kalbin Destanı* ilk defa 31 Aralık 1982 yılında Sovyetlerin Özbekistan Büyük Akademi tiyatrosunda sahnelenmiştir. Balenin konusu şair ve filozof Mirza Abdulkadir Bedil'in *İrvan* adlı eserinin bir kısmı olan *Komde ve Modan* adlı eserinden alınmıştır.

Bu Orta Asyalı müzisyen Modan ve Hintli dansçı Komde'nin aşk ve faciasını anlatan, hümanist duygularla dolu bir eserdir. Bu bale de kısa süre sonra Rusya, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya, Türkiye başta olmak üzere birçok ülkede sahnelenmiş ve büyük ilgi görmüştür (Volodçenkov, 2014: 28-29).

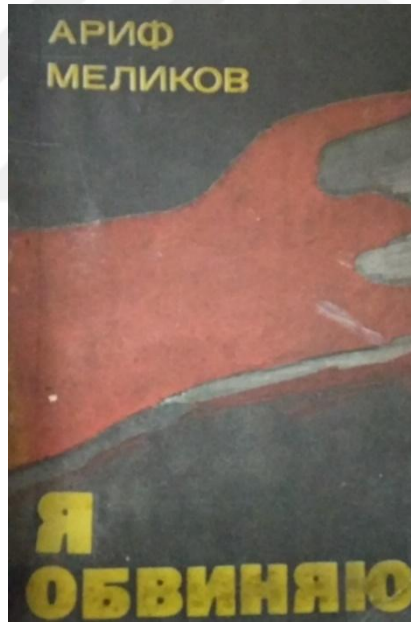
Bu sırada Melikov, henüz seslendirilmemiş olan 5. Senfonisi'ni, 6. Senfonisi *Tezatlar*'ı, Nazım Hikmet'in şiirlerine yazdığı 2. Şan Albümü'nü ve oda müziği eserlerini bestelemiştir. 1986 yılında Sovyet Azerbaycan'ı Ödülünü almış, Sovyetlerin Devlet Sanatçısı ve Sovyetlerin Yüksek Konseyi'nin Millet Vekili unvanına layık görülmüştür (Alekperova, 1988: 160-166).

Seksenli yılların sonlarından itibaren uzun yıllar ayakta duran Sovyetler Birliği'nin çöküşü başlar. Bu ağır süreçte en çok zarar gören Azerbaycan, yüzlerce kişinin hayatını kaybetmesine rağmen bağımsızlığını elde etmeyi başarmıştır.

1990 yılında dönemin Sovyetler Birliği lideri Mihail Gorbaçov'un emriyle Sovyet tankları, 19 Ocak'ı 20 Ocak'a bağlayan gecede, Bakü sokaklarında bağımsızlık yürüyüşü yapan kalabalığın üzerine acımasızca ateş açmış, aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 137 kişi hayatını kaybetmiş ve 700'den fazla kişi yaralanmıştır. Yüzlerce kişi ise tutuklanıp, ülkede olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Azerbaycan halkının tepkisinin artması üzerine Sovyet ordusu, Bakü'yü terk etmiştir (Oğan, 2020).

Ülkenin bu ağır günlerinde neredeyse uyku uyamayan Arif Melikov sadece bir besteci olarak değil, vatanını, halkını seven bir vatandaş olarak da kendini göstermiştir. O dönemde milletvekili olan Melikov, mecliste açık ve sert üslupta bir konuşma yaparak, haksız yere, nedensizce tutuklanan ve yasal olmayan şartlarda hapisanelerde tutulan gençlerin serbest bırakılmaları için çeşitli faaliyetlerde bulunmuş ve bu

abalarının sonucunda da başarılı olmuştur. Otoritesini de kullanarak birden fazla araştırma yapmış, birçok kapalı olayları açığa çıkarmıştır. Kendi imkânları ile yabancı gazetelere de ulaşp, gerçeği dünyaya duyurmaya çalışmıştır. Olağanüstü hâl ilan edildiği için televizyonun bile açılmadığı o zorlu dönemde, üzerine gelen sisteme karşı göğsünü gererek “*Halkıma ateş açabilirsiniz, ancak diz çöktüremezsiniz!*” demiştir. Kariyerini ve hatta hayatını riske atarak tüm bu yaşadıklarını, bu süreçle ilgili gözlemlediklerini, araştırmalarını *Ya obvinyayu (Ben Suçluyorum)* adlı kitabında açık bir dille kaleme almıştır. Öncesinde de Sovyetler Birliği Mareşali Dmitri Yazov’a “*Katil ve cellat sensin*” demekten ve hatta Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Mihail Gorbaçov’a bile karşı gelmekten de çekinmemiştir (Melikov, 1994).

Fotoğraf 5- Arif Melikov’un *Ben Suçluyorum* kitabının kapak resmi, 1994

60’lı yıllardan itibaren Türkiye ile yakın ilişkisini sürdürmekte olan Arif Melikov, 1995 yılında İhsan Doğramacı tarafından kendisine sipariş edilmiş olan 7. Senfonisi’ni tamamlamıştır. İhsan Doğramacı’yla olan dostluk ilişkisini Arif Melikov Oda tv’ye şöyle aktarmıştır:

“Prof. Dr. İhsan Doğramacı çok iyi, hayırsever bir insandı. Allah rahmet eylesin. Onun kim olduğunu herkes biliyor. Bir gün Bakü’de

Cumhurbaşkanlığından beni arayarak Prof. Dr. İhsan Doğramacı Bey'in benimle buluşmak istediğini söylediler. Ben İhsan Bey'in nerede olduğunu sordum ve oraya gelebileceğimi söyledim. Buna gerek olmadığını ve İhsan Bey'in kesinlikle buna karşı çıktığını söylediler. “Arif Melikov’un benim ayağıma gelmesini kabul edemem. O nerdeyse, ben oraya giderim” demiş kendisi. Konservatuarda olduğumu söyledim. İhsan Hoca oraya geldi, birçok konu üzerine konuştuk, beni Türkiye’ye davet etti. Sohbet esnasında onun ne istediğini anladım. Bir eser yazılmasını ve bunun kendi ismiyle bağlı olmasını istiyordu. Burada gizli bir şey yoktu, niyeti çok açık okunuyordu. Ben de eseri yazacağımı ve ona ithaf edeceğimi söyledim. Daha ortada bir tek nota bile yoktu. Daha sonra ben bu konuyla ilgili Türkiye’ye gittim. Orada İhsan Bey’le sözleşme imzaladık. Bir gün Bilkent Üniversitesi’nde İhsan Bey’le yürüyorduk. “Benim senfonimi ne kadar zamanda bitirirsin?” diye sordu. Ben yazmayı kabul ettiğim için artık “Benim senfonim” diyordu. Ben de en az bir yıl süreceğini söyledim. Önümüzde bir tepe görünüyordu. “Şu tepeyi görüyor musun?” dedi, “Sen o senfoniye yazacaksın, ben de şu tepeye bir konser salonu inşa ettireceğim ve o senfoni o konser salonunda seslenecek” diye ekledi. Tam da öyle oldu. Ben senfoniye yazdım. İhsan Bey de bir yıl içinde çok güzel bir konser salonu inşa ettirdi. Ve Senfoni’nin galasını da İhsan Bey’in söylediği gibi o salonda yaptık. Bana “O konser salonunu senin için, senin şerefine inşa ettirdim” derdi. Onun için de o salonu gören her kes bana “Burası senin salonun” diyor. Şimdi de İhsan Bey’in oğlu, Sayın Ali Doğramacı ile çok iyi arkadaşız, ara sıra görüşüyoruz” (Geraylı, 2015).

Fotoğraf 6- Arif Melikov ve İhsan Doğramacı (Geraylı:2015)

Arif Melikov’la ilgili araştırmacı yazar Can Dündar *Unutulmaz Bir Yemekten Notlar* adlı yazısında anlattıkları şöyledir:

“Arif Melikov ‘Türkiye’ye benim büyük bağlılığım vardır” diye sohbeta devam ediyor. “Bir taraftan müzik gösterileri ve konserler, diğer taraftan arkadaşlık ilişkileri. Adnan Saygun’la onun vefatına kadar dost olmuştuk. Ölümsüz sair Nazım Hikmet’le arkadaşlığım, bugün de sık sık görüştüğüm besteci arkadaşım Nevit Kodallı ile sürüyor. Benim her zaman Türk meslektaşlarıma, bestecilerine büyük saygım olmuştur. Benim sayemde Nevit Kodallı’nın Van Gogh operasının Bakü’de gösterisi oldu. Adnan Saygun’un eserlerinin Moskova’da seslendirilmesini ben sağlamıştım. Tiyatro, sinema oyuncular, solistler arasında da birçok dostum, tanıdığım vardır. Ben sürekli yurtdışında oluyorum. Ama bu ülkeler içerisinde Türkiye birinci sırada duruyor. Türkiye’ye ben devamlı olarak geliyorum. Antalya’da meşhur “Aspendos” tiyatrosu vardır. Bir zamanlar Aşk Masalı’nın orada da gösterisi olmuştur. Türkiye’den yeni bir haber aldım ki, balenin bir gösterisini daha yapmak istiyorlar. Onu da söyleyebilirim ki, bu tiyatrodaki gösterilere büyük bir hevesle gidiyorlar. Bazen izleyicilerin sayısı 15 bin kişiye kadar çıkıyor. Açık havada, Roma devrinden kalan tarihi ve muhteşem bir tiyatro. “Aspendos” gibi bir tiyatrodaki gösteri izlemek çok büyük mutluluk demektir. Tiyatronun akustiğinin ise başka bir güzelliği vardır” (Hüseynova, 2008: 155).

Fotoğraf 7- Arif Melikov ve Nevit Kodallı (Aleksperova,1988:48)

Arif Melikov’un 2004 yılında tamamladığı 8. Senfonisi olgunluk döneminde yazdığı eserleri içinde düşünülebilir. Aynı zamanda o yıllarda Arif Melikov, 9. Senfonisi ve yeni balesi *Yusuf ile Züleyha* üzerinde çalışmaktaydı. Yine bir Nazım Hikmet şiirine yazarak kendisine ithaf etmek istediği ve hatta prömiyerinin Bolşoy’da

yapılması plânlanan bu bale üzerindeki çalışmalarına ara veren besteci, sonraları tekrar bu eseri çalışmaya geri dönmesine rağmen tamamlayamadan hayata veda etmiştir.

2013 yılının eylül ayında, 80. yaşı nedeniyle besteciye, Azerbaycan Cumhurbaşkanı tarafından “*Haydar Aliyev Arması*” ödülü takdim edildi.

Fotoğraf 8- Arif Melikov ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev

15 Ocak 2016 yılında, Ankara Mozarthaus'ta yapılan Nazım Hikmet'in doğumunun 113. Yılı münasebetiyle verilen konserde, soprano Demet Gürhan ve piyanist Güler Demirova Gyöffy tarafından TRT Ankara Radyosu program sunucusu olan, Kasım 2017'de aramızdan ayrılan sevgili Derya Kaya'nın anlatımıyla, Melikov'un Nazım Hikmet şiirlerine bestelediği sekiz eser dinleyicileriyle buluşmuştu. Aynı konser 2017'de Ankara, Gökyay Vakfı salonunda yinelenmiş, halkın beğenisine mazhar olmuştu. Aynı sanatçılar tarafından Nazım Hikmet şiirlerine yazılmış Melikov eserleri Muğla, Milas, Menteşe ve Datça'da bu kez tiyatro sanatçısı Altan Alkan'ın sunuculuğunda sahnelenmiştir (Şarman, 2018:41).

1.2. Arif Melikov ve Senfonik Müzik

Arif Melikov'un başlıca eser listesine bakıldığında (*Ek 1*) solo çalgı eserlerinden orkestraya kadar, film müziği, romanslar, kantat, operet, bale ve hatta popüler müzikler de dâhil olmak üzere, oldukça geniş bir tür yelpazesi içinde pek çok eser ürettiği görülmektedir. Bu yelpazenin içinde de orkestra müziğinin ağırlıklı olduğu göze çarpar. Besteci, bale müziği ile ün kazanmasına rağmen senfoni türünde birçok eser bestelemiş ve bir gün kendi doğum gününde konuşma yaparken aslında kendisini “*senfoni bestecisi*” olarak gördüğünü ifade etmiştir. Konservatuvar yıllarında orkestraya derin ilgi duyan besteci ara sıra bestelemeyi bir kenara bırakıp, ilgisini yalnızca orkestrasyon çalışmalarına yöneltmiştir. Azerbaycan bestecilerinden Soltan Hacıbeyov'dan orkestrasyon dersleri alan besteci, çoğu zaman bazı Rus bestecilerinin şan eserlerinin orkestra düzenlemelerini yapmış ve bu alanda çok deneyim kazanmıştır (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2008).

Arif Melikov'un senfonik orkestra için yazdığı ilk eser 1955 yılında, henüz öğrenciyken ortaya çıkardığı *Aşk Masalı* bale süitidir. Onun ardından, 1956 da *Flüt ve Orkestra İçin Konçertino*, 1957 de *Masal* adlı senfonik şiirini yazmıştır. Henüz öğrenciyken bile kendine özgü stilini ve müzikal anlatım dilini oluşturmayı başaran Melikov, bale süitini şef Niyazi'ye (Niyazi Tağızade-Hacıbeyov) göstermeye karar vermiştir. İlk başta öğrenci eserlerini yönetmediğini belirten şef, partitürü inceledikten sonra kararını değiştirince Melikov'un müzikal hayatında önemli bir dönem başlamıştır. Şefe derin minnet duyan besteci, balesinin St. Petersburg prömiyerinde tiyatro yönetiminden Niyazi'nin şefliğini talep etmiştir (Aleksperova, 1988:13).

Arif Melikov'un *Masal* isimli eseri yazıldığı günden itibaren oldukça beğenilmiştir. Bu eser de Şef Niyazi tarafından yönetilmiştir. Melikov anılarında ve röportajlarında Niyazi'nin, onun hayatında oldukça önemli bir yeri olduğunun altını çizmeyi hiçbir zaman unutmamıştır (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2018).

Arif Melikov 1958 yılında 1. Senfonisi'ni tamamlayarak konservatuvardan başarılı bir şekilde mezun olmuştur. 1. Senfoni genç bestecinin bu türde yazdığı ilk eser olup, onun özgün ve sıra dışı bir düşünce stilinin olduğunu açık bir şekilde hissettirmektedir. Arif Melikov'un 1. Senfonisi mezuniyetinin hemen ardından önemli orkestralar tarafından ülkesinde ve yurtdışında seslendirilmiştir (Aleperova, 1988:14-15). Bu eserin ardından besteci *Fuzuli'nin Anısına* adlı senfonik şiirini bestelemiştir.

Arif Melikov'un, yazıldığı günden itibaren dikkatleri üzerine çeken önemli eserlerinden biri de *Metamorfozlar* adlı senfonik şiiridir. 20. yüzyılın ortalarında sanatta insan olgusuna merak, özel duygular, dünyada olan tüm olayların insanla etkileşimi ve bunların eserlere yansması yoğun bir şekilde kendini belli etmiştir. O dönemde geleneksel müzik materyallerinin kullanımında besteciler, yalnız halk müziği ezgileri ile yetinmeyip, bu malzemelerin daha yeni, özgün ve karmaşık kullanım yöntemlerine başvurmuşlardır. Dönemin yaygın olan çağdaş besteleme yöntemlerini kullanmak çoğu bestecinin odak noktasında olmuştur. Arif Melikov, on iki ton sistemi gibi yöntemlerin de kromatik özelliklerinin, geleneksel Azerbaycan ses dizileri kullanımı için uygun olabileceğini düşünmüş ve bunu da kendi müziğinde başarıyla uygulamıştır. *Metamarfozlar* tam da o dönemin ruhunu yansıtan özgünlüğü ile dikkat çeken bir eserdir. Eserde tema sürekli farklı yöntemlerle değişime uğramaktadır. Burada besteci teknik beceri ve hayal gücünü kullanarak, gerçek anlamda değerli bir eser ortaya koymuştur (Aleperova, 1988:79).

Altmışlı yıllarda yazılan diğer eser *Vatan* senfonik şiiri, ilk şan albümünün yazıldığı döneme rastlar. Bu, kantat türünde yazılmış senfonik ağırlıklı bir eserdir. Ana teması vatan olan bu eserde Melikov, memleketine olan sevgisini, en yüce duygularla seçmiş olduğu, Tefik Bayram'ın şiirlerinden oluşan metinle betimlemiştir.

Arif Melikov'un senfonik eserleri arasında 2. Senfoni'nin özel bir yeri olduğu düşünülebilir ve bestecinin kariyerinde diğer bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. 2. Senfoni'nin yazılması Melikov'un gergin ve yoğun bir dönemine rastlar. O yıllar bestecinin yeni eserler üretip, prömiyerleri, yurtdışı seyahatlerini ve öğretmenlik faaliyetlerini bir arada sürdürdüğü, günlük hayat temposunun yoğun olduğu

bir dönemidir. Bunların yanı sıra bestecinin sık sık düzenlenen müzik festivallerine katılımı da kendisine yeni eserler dinleyebilme fırsatı sağlamıştır (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2018).

Fotoğraf 9- Arif Melikov ve Nermine Özlük (2012)

Melikov 2. Senfonisi'ni Şostakoviç'e ithaf etmiştir. Hayranı olduğu besteci ile ilgili röportajlarının birinde şunları söylemiştir:

“Benim için Şostakoviç 20. Yüzyılın en devasa senfoni bestecisidir. Onun senfonilerinde derinliği ve genişliğiyle etkileyen büyük bir duygusal dünya var. Bu, duyguları harekete geçirerek çağımızı simgeleyen bir değerdir. Onun müziğinde kozmik fikir hiçbir zaman insan konusunun önüne geçmemiştir. Şostakoviç senfonilerinde trajediyi, dramatik fikirleri, hüznü, aynı zamanda insan iradesinin yıkıcı enerjisini, ince espri ve nihayetinde insana yönelik müziği görüyoruz” (Alekperova, 1988:88)

Bu eserin yazıldığı yıllarda Melikov yaratıcı bakış açısını genişletmek amacıyla doğu felsefesi, edebiyatı ve Azerbaycan gelenekleri arasında en yaygını olan makamsal müzik türünü derinden araştırmaya başlamıştır. Aynı zamanda yazdığı birçok senfonik ve oda müziği eserleri ile bestecilik becerilerini oldukça geliştirmeyi de başarmıştır. 2. Senfoni'nin Şostakoviç'e ithaf edilecek kadar iddialı bir eser olmasının da nedeni olarak bu çalışmalar gösterilebilir (Alekpérova, 1988:88).

2. Senfoni, Melikov'un müziğe bakış açısını, yaratıcı fikirlerini etkilemiş ve yeni bestecilik yolunun çizilmesinde önemli bir etken olmuştur. Altı bölümden oluşan 2. Senfoni, genelde dramatik ve çelişkilidir (Pazıçeva,2018, a: 29-30).

Eser ilk defa Nisan 1970'de Bakü'de şef Niyazi'nin yönetimiyle seslendirilip büyük ilgi görmüş ve daha sonraları da Şef Rozhdestvensky'nin repertuarına eklenerek, 1972 'de Moskova Konservatuarı olmak üzere, birçok etkinlikte defalarca seslendirilmiştir (Alekpérova, 1988:96).

O sıralarda hastanede yatmakta olan Dmitri Şostakoviç'in besteciye göndermiş olduğu 9 Mart 1973 tarihli bir mektup şöyledir:

“Değerli Arif, 2. Senfoni için minnettarlığımı kabul buyurun. Hali hazırda hastanedeyim ve görünen o ki, burada bir aya yakın zaman çerçevesinde kalacağım. Partitürünüzü büyük merakla inceledim. Sizi tebrik ederim. Büyük sevinç ve gurur içindeyim. Size gelecek işlerinizde başarılar, sağlık sıhhat dilerim” (Alekpérova, 1988:121).

Fotoğraf 10- Dmitri Şostakoviç ve Kara Karayev (sputnik:1976)

Rozhdestvensy'nin yönettiği konserlerin birinde 2. Senfoni'yi dinleyen Alfred Schnittke eserle ilgili şunları söylemiştir:

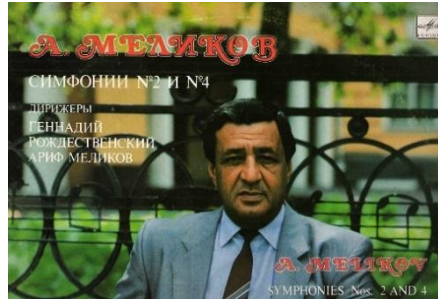
“Melikov’un 2. Senfonisi’ni ilk defa dinledim ve hâlâ etkisindeyim. Eser altı kısa bölümden oluşan sıra dışı bir forma sahip. İlk tema hem Birinci Bölümü tamamlıyor hem de final kısmında tekrar sesleniyor. Böylelikle bu tema senfonik dizinin tamamını mantıklı bir şekilde bağlamış oluyor. Fazlasıyla çok taze ve orijinal tını duydum. Örnek olarak vurmalı çalgıların metalafon ile beraber seslendirilmesini söyleyebilirim. Tınların oldukça ilginç bir biçimde karıştırıldığının altını bir daha çizmek isterim. Armonide sadelik ve donanımlı yaklaşımın karışımı dikkati çekiyor. Bütün bunlar eserin karakteristik kuruluşunun ortaya çıkması için kullanılmış. Bu eser zaman sınavından başarıyla geçmiş sayılır. On altı yıl önce yazılmasına rağmen bugün dinleyicide taze bir etki yaratmaya devam ediyor. Bence bu eser Azerbaycan müzikleri içerisinde en iyilerdendir ve Gennadi Rozhdestvensky tarafından muhteşem bir şekilde seslendirilmiştir” (Alekperova, 1988:121).

1974 yılında bitirdiği 3. Senfonisi’ni yazma fikri Melikov’a, “Aşk Masalı” balesinin prömiyeri için bestecinin 1972’de gitmiş olduğu Yugoslavya’daki Svyata Sofya adlı oda orkestrasıyla tanışmasıyla gelmiştir. 3. Senfoni on beş kişilik oda

orkestrası için düşünülmüştür. Prömiyeri Moskova'da gerçekleşen eser sonraları birçok ülkenin orkestra repertuvarına dâhil edilmiştir.

1977 yılında yaylı orkestrası için bestelenen 4. Senfoni, özgün form ve sıra dışı uygulaması ile dikkat çeker. Bu bestesinde Arif Melikov geleneksel makam sanatının kurallarını Batının yenilikçi senfoni kurallarıyla birlikte bir bütün olarak uygulayıp batı ve doğu medeniyetlerinin birleşiminin mükemmel örneklerinden birini ortaya koymuştur. 4. Senfoni koral ile başlatılıp içinde füg ve polifonik parçaların bulunduğu bir bütünden oluşur. Bu eseri Azerbaycan senfonik müziğinin önemli ve kaliteli bir örneği hesap etmek mümkündür (Pazıçeva, 2018 a:31).

Arif Melikov'un 1977 yılının Eylül ayında Moskova'da prömiyeri yapılmış olan 4. Senfonisi, ardından birçok şehirlerde seslendirilmiştir. 2. Senfoni ile birlikte 4. Senfoni de *Melodiya* plak şirketi tarafından kaydedilerek dinleyicilere sunulmuştur (Alekpérova, 1988:136).

Fotoğraf 11- 2. ve 4. Senfoniler'in kayıtlı olduğu plak

Bestecinin kendi isteği üzerine yaşadığı müddetçe seslendirilmeyen 5. Senfoni ile ilgili henüz bilgi elde edilmemiştir. Bunun ardından gelen Senfonileri onun bu türde yazdığı önemli eserler sırasına katılmaya devam etmiştir.

Melikov'un senfonik müziği dendiğinde 6. Senfoni *Tezatlar* en sık akla gelen örnekler arasındadır. 1985 yılında bestelenen 6. Senfoni, içinde 20. yüzyıl müziğiyle

ilgili pek çok özelliği barındırır. Adının anlamıyla da bütünleşen eser, klasik ve geleneksel tekniklerin yanı sıra *on iki ton*, *serializm* ve *rastlamsal* gibi farklı müzik tekniklerinin kullanıldığı bir eserdir. Eserin ana fikrini betimlemek için tekniği sadece bir araç olarak kullanan besteci, zıtlıkları tempo ve nüanslar aracılığıyla ortaya çıkararak, hayal gücünün tamamını gerçek anlamda kullanabilmiştir. (Pazıçeva, 2018 b:56).

6. Senfoni'yi yapı ve karakter olarak *Aşk Masalı* balesi ile yakınlaştıran özellik bestecinin çok sevdiği ve tercih ettiği *Hümâyûn* makamının kullanılmasıdır. Senfoninin finalinde duyulan bu makam uyumlu ve doğal bir etki hissettirir. 6. Senfoni'nin prömiyeri 24 Ocak 1985 Azerbaycan Bestecilerinin 5. Kurultayı'nda gerçekleşmiştir. Büyük ilgi gören eser daha sonra Kara Karayev anısına yapılan etkinlikte tekrar seslendirilmiştir. 1986 yılında Sovyetlerin 7. Kurultay konserlerinde tekrar çalınan Senfoni, aynı şekilde ilgi ve merak uyandırarak, daha sonra Azerbaycan, Özbekistan, Ukrayna ve Sovyetler Birliğinin önde gelen şefleri yönetiminde pek çok önemli müzik festivali ve konserlerde defalarca seslendirilmiştir. Senfoninin yarattığı ilgi o kadar büyük olmuştur ki, Ukrayna Devlet Televizyon Radyosu eseri yayınlamakla yetinmemiş, aynı zamanda kaydetmiştir (Aleksperova, 1988:166).

Fotoğraf 12- Orkestra Şefi Rozhdestvensky ve Melikov (Aleksperova,1988:41)

Arif Melikov 7. Senfonisi'ni, kendi tabiriyle “*Türk dünyasının büyük oğlu*” İhsan Doğramacı'ya ithaf etmiştir. On bir ayda tamamlanan eserin prömiyeri 1995 yılında, Bilkent Üniversitesi yerleşkesinde İhsan Doğramacı tarafından Melikov'un şerefine yaptırılmış konser salonunda gerçekleşmiştir. Konserde bestecinin kendi yapmış olduğu ve İhsan Doğramacı'ya hediye ettiği tablosu da sahnede yer almıştır (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2001).

Fotoğraf 13- Arif Melikov ve Nermine Özlük (2001)

İhsan Doğramacı'nın “*Eğer senfoni bestelenirse Arif Melikov'un şerefine bir tane konser salonu inşa ettireceğim*” demesinin ardından besteci eseri tamamlamış ve konser salonu da inşa edilmiştir. Arif Melikov'un 7. Senfonisi'nin partitürü Türkiye'de *faksimile* (bestecinin el yazması) şeklinde yeniden basılmış ve besteci bir nüshasına “*Bu senfonimi İhsan Doğramacı'ya ithaf ediyorum*” cümlesini yazmıştır (Hüseynova, 2008:148-151).

Fotoğraf 14- 7. Senfonin'in seslendirildiği konserden bir kare Arif Melikov, İhsan Doğramacı ve Rauf Abdullayev

Ardından bestelenen 8. Senfoni, Melikov'un senfoni türünde yaptığı değerli örnekler listesine katılarak farklı içerik ve stili ile karşımıza çıkmaktadır. Bestecinin son yıllarda yazdığı Piyano Konçertosu bitirmiş olduğu son eser sayılabilir. Üzerinde çalışmakta olduğu 9. Senfoni'sini ömrü vefa etmediği için bitirememiştir. Bestecinin açıklamamış olduğu bilinmeyen bir nedenle, tamamen kendi talebiyle 5. Senfoni'si vefatının ardından seslendirilmek üzere arşivlenerek bekletilmektedir.

2. BÖLÜM

ARİF MELİKOV'UN 8. SENFONİSİNİN MÜZİKAL ANALİZİ

2. BÖLÜM

ARİF MELİKOV'UN 8. SENFONİSİ'NİN MÜZİKAL ANALİZİ

2.1. Arif Melikov'un 8. Senfoni'sinin Yazılma Öyküsü

2003 yılında hayata veda eden Haydar Aliyev'e ithaf edilmiş olan 8. Senfoni, Aliyev'in doğum günü olması nedeniyle ilk kez 10 Mayıs 2004 tarihinde Azerbaycan Devlet Filarmoni binasında Rauf Abdullayev yönetiminde, Azerbaycan Devlet Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilmiştir. Solist Raşide Raşit bu prömiyerin önemini ve onun hayatındaki bir dönüm noktası olduğunu provalarda sık sık dile getirmiştir. Hatta sohbetlerinin birinde, konu bu senfoni hakkında açılınca kendisi şunları söylemiştir:

“Bu eser form olarak vokal ağırlıklı bir senfoni olmakla birlikte, muhteşem benzersiz bir eserdir. Böyle bir eserin prömiyerinde solist olarak yer almak benim için oldukça heyecan verici, gururlandırıcı bir olay ve sanat yolumda yaşadığım en parlak deneyimimdir. Değerli Melikov ve şef Abdullayev ile geçen o muhteşem prova anlarını, çalışmalarımızı ve anıları hiçbir zaman unutmayacağım” (Raşide Raşit, kişisel iletişim, 2018).

Fotoğraf 15- 8. Senfoni'nin konser provaları A. Melikov, R. Raşit, R. Abdullayev (Raşit:2004)

Prömiyere, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve ülkenin birçok önde gelen kişilerinin yanı sıra, bestecinin tüm öğrencileri de Arif Melikov'un isteği üzerine hazırlanan isme özel davetiyeyle katılabilmişlerdir.

Fotoğraf 16- Öğrenciler için isme özel hazırlanan davetiye

Uzun zamandır eserin yaradılışına, heyecan dolu provalara şahit olduktan ve bunların yanı sıra yaşanan güzel olayları, besteci tarafından anlatılan anıları dinledikten sonra, nihayet öğrencileri de heyecanla bekledikleri prömiyere katılabilmişlerdir.

1994 yılında Haydar Aliyev, Azerbaycan'ın önemli şahısları ile birlikte Mekke'ye ziyarette bulunur. Davetli şahıslar arasında Arif Melikov da yer almaktadır. Kutsal topraklarda bulunmak, Kâbe'yi görmek, içerisine girmek, Hz. Muhammed'in mezarını ziyaret etmek besteciye büyük heyecan vermiştir. Melikov'un anlattığına göre, Medine şehrinde kendisi ve Aliyev arasında ilginç bir konuşma yaşanır. Bu konuşma Hz. Muhammed'in mezarını ziyaret ettikten sonra, o dönemde inşaatı yeni tamamlanmış olan ve yüzbinlerce Müslümanın aynı anda ibadet edebildiği camide geçer. Bu olayla ilgili besteci şunları söylemiştir:

“Medine’de camiye geldiğimizde artık alacakaranlıktı. Biraz sonra, tamamen karanlık çöktüğünde bir ses işittim. Yukarıya baktım ve devasa

tavanın açıldığını gördüm. Artık tavanın yerine yıldızlı semayı seyrediyorduk. Caminin diğer tarafında sanki yerden muhteşem bir çiçek çıktı ve aniden çiçeğin yaprakları açıldı ve gözümüzün önünde milyonlarca yıldızın bulunduğu galaksi gözüktü. Bunu izlerken insan kendisinin ebediyetin çok küçük bir parçası olduğunu düşünüyor. Tam o sırada Haydar Aliyev bana yaklaştı ve şunları söyledi; “Seni bu geziye neden getirdiğimi biliyor musun? Bütün bunları görüp, bu manzaradan ilham alıp, büyük bir senfonik eser besteleyesin diye” O an “Ebediyet” ismini verdiğim 8. Senfoni’nin başlangıç temeli atıldı. Bu teklifi o kutsal topraklarda almak beni şaşırttığı kadar hayran da etti. Çünkü ilk bakışta Müslümanların kutsal saydığı topraklar, İslam dini, Hz. Muhammed’in mezarı, bütün bunlar senfonik müzik anlayışına sanki tersti, ama Haydar Aliyev’in büyüklüğü de onda idi ki, o bunları görüyor ve duyuyordu. Ebediyet anlayışı onu her zaman heyecanlandırırdı. Ben bunları eserimde gerçekleştirdim. Haydar Aliyev çok derin bir düşünce kabiliyetine sahipti ve bu senfoniye bana önermesi hiç de tesadüf değildi. Suudi Arabistan’dan döndükten sonra ben bunları düşündüm, bunun üzerine materyal toplamaya başladım. Senfoni çok zor ve uzun bir süreç sonrasında tamamlandı. İlk kez 1997 yılında Mstislav Rastropovich’in doğum günü töreninde eserimi Haydar Aliyev’e ithaf ettiğimi ilan ettim. Bunu o zaman Respublika Sarayında (Bakü’de konser salonu) ilan etmem sembolik oldu çünkü daha sonra bu salon Haydar Aliyev Sarayı olarak isimlendirildi. Bundan sonra Aliyev her görüşmemizde “Benim senfonim nerde?” diye sorardı. Senfoni’nin, Filarmoni konser salonunun tadilatı tamamlandıktan sonra, Aliyev’in 80. yaşında seslendirilmesini düşünüyordum ama kader farklı davrandı. Aliyev hastalandı ve ABD’ye tedavi için gitti. Ardından Aliyev vefat etti ve Senfoni’nin seslendirilmesi ertelendi. Oğlu İlham Aliyev’in isteği ile 8. Senfoni’nin Haydar Aliyev’in doğum gününde, 10 Mayıs 2004 tarihinde seslendirilmesi kararlaştırıldı” (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2001).

Fotoğraf 17- Arif Melikov ve Haydar Aliyev

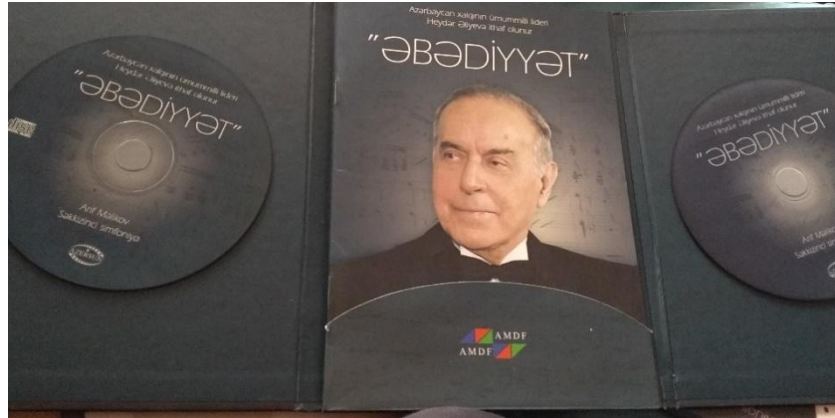
Verdiği röportajlardan birinde besteci, 8. Senfoni ile ilgili şunları söylemiştir:

“Eğer uzun yıllar üzerinde çalıştığım bu senfonide müzik dili aracılığıyla dinleyicilere Haydar Aliyev’in şahsına münhasır o büyüklüğü gösterebildiysem kendimi gerçekten şanslı hissederim” (Ali, 2015).

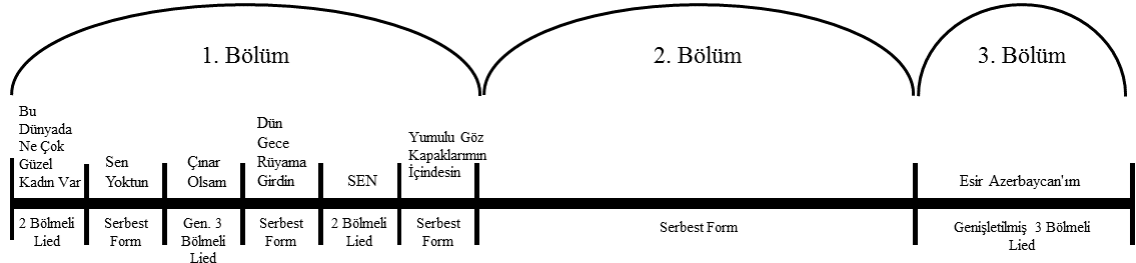
Fotoğraf 18- Sağdan sola Arif Melikov, Mehriban Aliyeva, İlham Aliyev 8. Senfoni'nin prömiyeri

8. Senfoni'nin bestelenme süreci, Haydar Aliyev'in ilk teklifi ile 1994'de başlayıp, eserin ilk seslendirilişi olan 2004 yılına kadar toplam on yıllık uzun bir zaman dilimini kapsar. Bu sürecin yaklaşık ilk yedi yılı araştırma, materyal toplama, düşünme, taslak hazırlama gibi ayrıntılı bir ön çalışma ile geçmiştir. Son üç yıl ise eserin Birinci Bölümünü oluşturan altı adet romansın hayata geçirilmesi ve seslendirilmeleri ile başlayıp aşamalı olarak kalan bölümlerin de tamamlanmasıyla daha aktif ve yoğun geçen bir zaman dilimidir.

Fotoğraf 19- 8. Senfoni'nin albüm fotoğrafı, Azersun Holding, 2004

2.1.1. 8. Senfoni'nin Genel Form Yapısı

Şema 1- 8. Senfoni *Ebediyet* - Genel Form Şeması

Senfoni üç bölümden oluşmuş olsa da eser bölümler arasında beklenmeden bir bütün olarak seslendirilebilmektedir. Ayrıca parçalar arası ortak bir karakterin olması, ezgisel anlamda benzerliklerin bulunması da açıkça fark edilebilmektedir.

Senfoni'nin genel yapısına bakıldığında eserde 2 bölmeli, genişletilmiş 3 bölmeli, rondo özelliklerini taşıyan genişletilmiş 3 bölmeli lied ve çoğu zaman serbest yapıda romansların ve tamamen tınısal ilerleyen, serbest formu enstrümantal bir orta bölümün yer aldığı görülmektedir.

Senfoni'nin genel form yapısı şöyledir:

Birinci Bölüm: Nazım Hikmet şiirlerinden oluşan 6 adet romans.

- 1. Parça- 2 bölmeli lied,
- 2. Parça- Serbest form,
- 3. Parça- Genişletilmiş 3 bölmeli lied,
- 4. Parça- Serbest form,
- 5. Parça- 2 bölmeli lied,
- 6. Parça- serbest form

İkinci Bölüm: Tamamen tınısal ilerleyen serbest formlu enstrümantal bir yapıdadır.

Üçüncü Bölüm: Elmas Yıldırım *Esir Azerbaycan'ım* şiirinden oluşan genişletilmiş üç bölmeli lied formunda bir adet romanstan oluşur.

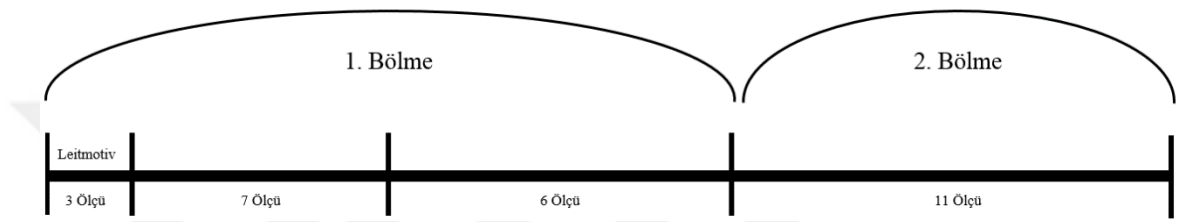
2.2. Birinci Bölüm'ün Müzikal Analizi

Senfoni'nin ilk bölümü piyano eşlikli *Şan Albümü* olarak yazılmış ve daha sonra senfoniye dâhil edilmiştir. İçinde hem psikolojik hem de duygusal derinlik barındıran ve Nazım Hikmet şiirleri üzerine yazılan bu altı romansı 2001 yılında bestelenmiştir. Burada şairin hayata ve güzelliklere olan umudu *Bu Dünyada Ne Çok Güzel Kadın Var*, *Çınar Olsam* şiirlerinde anlatılırken, kadınlara, vatana olan çılgın ve hassas aşkı *Sen, Yumulu Göz Kapaklarımın İçindesin* şiirlerinde anlatılmış, kayıplar, ulaşılmazlık ve düşleri ise *Dün Gece Rüyama Girdin*, *Sen Yoktun* şiirlerinde ifadesini bulmuştur. Arif Melikov farklı konulu bu şiirleri tek bir müzikal çizgiyle birleştirmeyi başarmıştır (İbrahimova, 2014:79).

Fazlasıyla kararlı ve görkemli bir *Giriş Teması* ile başlayan Birinci Bölüm, altı romanstan oluşmaktadır. Birinci, ikinci, dördüncü ve altıncı parçalardan önce ve diğer parçaların da ya sonunda ya da ortasında duyurulan bu karakteristik tema, parçalar arası bağlantı sağlayarak eserde bir bütünlük etkisi oluşturmaktadır. Toplam üç ölçüden ibaret olan bu *Giriş Teması* bölümün *Leitmotiv*'i olarak kabul edilebilir. Ezgi dışında, flüt, obua ve bakır üfleme çalgılarla beraber, davul, def ve yaylı çalgıların patlamayı

andıran bir vuruşla giriş yapması, ardından da tamtamın gizemli katılımı bu üç ölçülü temanın genel karakterini oluşturur.

2.2.1. Bu Dünyada Ne Çok Güzel Kadın Var

Şema 2 - *Bu Dünyada Ne Çok Güzel Kadın Var* - Form Şeması

Girişte bazı değişikliklere uğramış bir Fa diyez minör hissedilmektedir. Melikov'un her ne kadar çağdaş besteleme yöntemlerini kullansa da yerel tınları ve Azerbaycan makamlarının özelliklerini kullanmaktan geri kalmadığı görülür. Bu açıdan bakıldığında eserin bu kısmının küçük bir makamsal parça olduğu da söylenebilir. *Leitmotiv* ile başlayan ve İki Bölmeli Lied formunda yazılmış bu parçanın ilk ölçüsündeki ilk üç nota *Hümâyûn* makamını hatırlatmaktadır. Makam dizisinin 5, 6 ve 7. perdelerini duyurduktan sonra ardından gelen iki ölçüde, birtakım alterasyonlarla bu makamın ses dizisi kuralları çerçevesinden çıkıldığı görülebilmektedir.

Heydər Əliyevə həsr olunur • Посвящается Гейдэру Алиеву • Is dedicated to Heydar Aliyev

VIII SİMFONİYA «ƏBƏDİYYƏT»
ВОСЬМАЯ СИМФОНΙΑ «ВЕЧНОСТЬ»
EIGHTH SYMPHONY «ETERNITY»

"Bu dünyada ne çok güzel kadın var..."

Moderato

Piccolo
2 Flauti
2 Oboi
Corno inglese (F)
2 Clarinetti (B)
Clarinetto basso (B)
2 Fagotti
Contrafagotto
4 Corni (F)
4 Trombe (B)
3 Trombone
c
Tuba
Timpani
Tamburo
Pliati
Cassa
Tam-tam
Campanelli
Sitarono
2 Arpe
Celesta
Canto
Violini I
Violini II
Viola
Violoncelli
Contrabassi

— 3 —

Örnek 2- Arif Melikov 8. Senfoni 1-5 (Şark- Garp:2016)

Dört forte ile başlayarak üç ölçü süren *Leitmotiv*, ardından klarnetlerin ritmik adımları andıran iki ölçüsünden sonra “*Bu dünyada ne çok güzel kadın var...*” sözleriyle başlayan ilk parçaya bağlanır. Ezgide beşli atlamayla başlayan temadan sonra yanaşık sesler ya da oktav hareketleri tercih edilmiştir.

Bol kromatik hareketlerin bulunduğu bu parçada ezgi, şiirin tüm felsefi yapısını etrafıca göstermektedir. Parça iki bölmeye ayrılmıştır. İlk bölme sakin, diğeri ise daha dramatik karakterdedir (İbrahimova, 2014: 80)

Her ne kadar şan partisinin serbest modda yazılmış olduğu düşünülse de Do sesi egemenliğinde olduğu hissedilmektedir. Bununla birlikte armonide Do sesi üzerine Majör dokuzlu akoru duyulurken şan partisinde Mi bemol sesinin kullanımı Do minör etkisi yaratmaktadır. Ezgisel anlamda ilk bölme cümlelerinin *recitativo* karakterli olduğu söylenebilir.

The image shows a musical score for a vocal solo and a string quartet. The vocal line is circled in red. The lyrics are: "Bu dün - ya - da ne çok gü - zel ka - dın". The score is marked with "mf" (mezzo-forte) and "Do M 9".

Örnek 3- Arif Melikov 8. Senfoni 6-9 Ölçüler (Şark- Garp:2016)

Parçanın ilk bölmesini iki cümleye ayırırsak, 5 ölçü süren ilk cümleden sonra, 6 ölçülük ikinci cümle *kızlar hele* sözleri ile başlar. Cümleler ezgisel anlamda benzeri karakter taşımaktadır.

2 Flauti

2 Oboi

Corno inglese (F)

2 Clarinetti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4 Corni (F)

4 Trombe (B)

3 Trombone e Tuba

Tam-tam

Campanelli

Silofono

2 Arpe

Celesta

Canto

Kız - lar he - le o - te - lin bal - ko - nu -

Violini I

Violini II

Viole

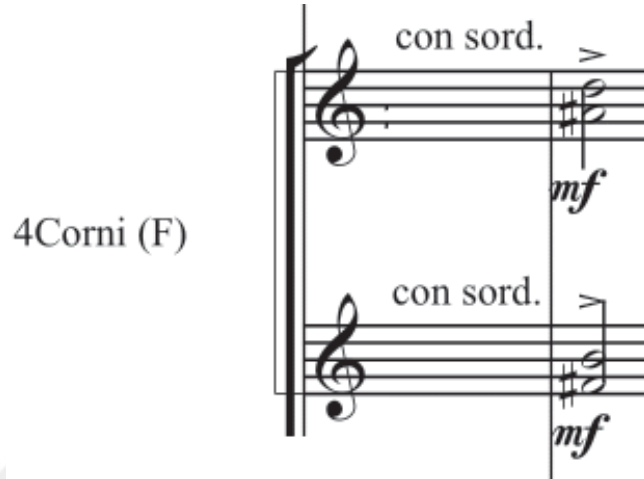
Violoncelli

Contrabassi

Örnek 4- Arif Melikov 8. Senfoni 11-13 Ölçüler (Şark- Garp:2016)

Seyret ihtiyar sözleri ile tamamlanarak Do Majör ve Do minör tonalitelerine göre yeden seste duran ilk bölme 13 ölçüden oluşur. Sürdinli kornların seslendirdiği

Mi minör büyük yedili (2. Çev.) akoru, tedirginlik ve kararlılık duygusunu aynı anda hissettirmektedir.

Örnek 5- Arif Melikov 8. Senfoni 16. ölçü (Şark- Garp:2016)

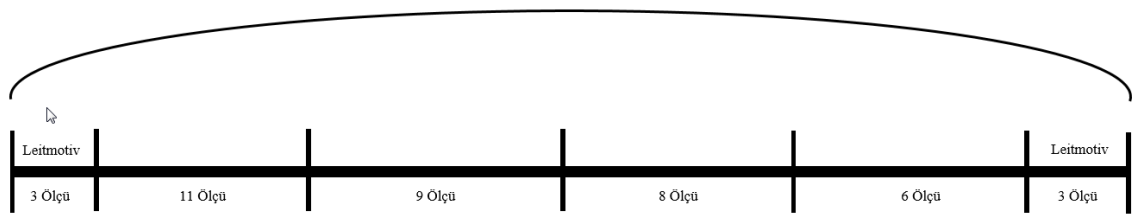
Ardından 11 ölçüden oluşan 2. bölme, eserin 2. numarasından yani 17. ölçüsünden başlar. Obuaların şan partisiyle birlikte seslendirdiği fa minör ve mi minör esintili temaya, arka plânda ardışık olarak tekrarlayan Si bemol minör yedili ve Re bemol Majör yedili akorlarının ardından sürpriz bir kromatik inişle Do Majör yedili akoruna çözülen, kemanların *tremololar* ile eşlik ettiği bir doku mevcuttur.

Örnek 6- Arif Melikov 8. Senfoni 18-22 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Çok fazla yükselişi olmayan bu parçada sadece bir kez ikinci oktavın Re bemol sesine kadar çıkılır. *Ölümle sohbet eyle* sözleriyle Mi bemol sesinde ilk parça tamamlanır. Baslar La bemol sesinden küçük yedili aralığını çalarken, trompet, kornolar, kemanlar ve viyolalar ise La minör (1. Çev.) akorunu seslendirir. Ardından yaylı grubunda dokuzlusu tizleşmiş ve aynı zamanda doğal kalan Do Majör dokuzlu akoru duyulmaktadır. Arp ile birinci ve ikinci kornolar Fa diyez üzerinde bekleyerek ana kesitleri birbirine bağlayacak olan *Leitmotiv*'i hazırlarlar.

Örnek 7- Arif Melikov 8. Senfoni 23-27 ölçüler (Şark- Garp:2016)

2.2.2. Sen Yoktun

Şema 3 – Sen Yoktun - Form Şeması

Bu parçanın başında seslendirilen *Leitmotiv* ezgisel ve orkestrasyon anlamında hiçbir değişikliğe uğramamıştır.

Sen Yoktun parçasında bir önceki parçada hissettirilen ezgileri hatırlatan motifler yer almaktadır. Başında ve sonunda *Leitmotiv* yer alan parça toplam 4 kesitten oluşan Serbest Form'da yapılandırılmıştır. Devamlı gelişen bir biçimde bestelenmiş parçada daha çok dörtlü ve beşli atlamaların yanı sıra kromatik iniş ve çıkışlara da yer verilmiştir (İbrahimova, 2014: 80).

Otuz birinci ölçüde, şan ezgisini katlayan birinci kemanlar hariç yaylı çalgılarda Fa diyez' in baskın olduğu ve beş sesli bir dörtlü armoni eşliği yer alır.

The image displays a musical score for the piece 'Sen Yoktun'. It features six staves: Canto (Vocal), Violini I, Violini II, Viole (Viola), Violoncelli (Cello), and Contrabassi (Double Bass). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The vocal line is in Turkish, with the lyrics 'Kar kes - ti yo - lu sen yok - tun'. The instrumental parts are marked with 'mp' (mezzo-piano) and include various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings. The score is presented in a clean, professional layout with a large 'X' watermark on the left side.

Örnek 8- Arif Melikov 8. Senfoni 31-32 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Kromatik inişlerin inlemeyi andıran temasında zaman zaman altılı atlamalar da görülmektedir. Baslarda Fa diyez sesinin hâkim olduğu ölçülerde, yaylı çalgılar artık dörtlüsü olan Sol minör armonisini seslendirmektedirler.

2 Fagotti

4 Corni (F)

Timpani

Canto

O - tur - dun kar - şı - na diz üs - tü sey - ret - tim yü - zü - nü

Violini I

div.

Violini II

div.

Viole

div.

Violoncelli

unis.

Contrabassi

mf

p

mf

Örnek 9- Arif Melikov 8. Senfoni 33-37 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Gemiler geçmiyor, uçaklar uçmuyor sözleri ile üçlemelerin kattığı hareketlenme sonucunda beklenmedik ve kısa canlanmalar izlenmektedir. Bu ölçülerde şan partisine flütler de katılır.

2Flauti

4Corni (F)

4Trombe (B)

Timpani

Piatti

Canto

Violini I

Violini II

Violenze

Violoncelli

Contrabbassi

gGe - mi - ler kaç - mi - yor u - caq - lar uç - mu - yor

Örnek 10- Arif Melikov 8. Senfoni 40-41 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Parçanın başlangıcı olarak görebildiğimiz ilk 11 ölçüden sonra, yani 42. ölçüden itibaren “*Sen yoktun*” cümlesinin art arda defalarca tekrar edildiği görülmektedir. Bu tekrarlar ileride beklenen yükselmeye bir hazırlık olarak da kabul edilebilir.

“*Karşında duvara dayanmışım*” sözlerinin olduğu ezgiyi obua sanki bir yankı olarak biraz da değiştirilmiş bir biçimde tekrar etmektedir. Şan partisinde Fa diyez minör tonuna yakın bir ezgisel geçiş duyulsa da obuanın çaldığı ezgide sonradan kromatik inişler nedeniyle tondan kenara çıkıldığını görmek mümkündür.

The image shows two staves of musical notation. The top staff is a vocal line in treble clef with a key signature of one sharp (F#). It contains the lyrics "Kar - şın - da du - va - ra da - yan - mış - tım" under the notes. There are slurs and accents over the notes. The bottom staff is for 2 Oboes, also in treble clef with a key signature of one sharp. It features a melodic line with slurs and accents, starting with a mezzo-forte (mf) dynamic marking.

Örnek 11- Arif Melikov 8. Senfoni 46-50 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Dokuz ölçü süren ve “*Sen yoktun*” sözleri ile arada duyurulan kesitin ardından 51. ölçüdeyse giderek yükselen yapı ile karşılaşılmaktadır. Burada şan partiside beraber kemanlar, viyolalar, flütler ve obualara da aynı tema verilmiştir.

Örnek 12- Arif Melikov 8. Senfoni 51. ölçü (Şark- Garp:2016)

Bir ölçü sonra trompet de ezgiye katılır ve şan partisi ikinci oktavın Sol diyez sesine kadar çıkar. Baslarda ise Re diyez pedalı 4 ölçü boyunca devam eder.

Sekiz ölçü boyunca devam eden bu yükselişin ardından yine “*Sen yoktun*” cümlesi gelir fakat bu defa daha sakın bir biçimde duyurulur. Ardından ezgi her

defasında daha da yüksek sese tırmanarak parçada dramatik bir etkinin sağlanmasına neden olur. Burada besteci, *sekvens* yöntemiyle yükseliş etkisini artırmaktadır.

2Flütü

2Oboe

Corno inglese (F)

2Clarineti (B)

Clarineto basso (B)

2 Fagoti

Contrabajeto

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone

Tuba

Cello

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabbasi

ko - ruş - turu ko - ruş - turu ko - ruş - turu

Örnek 13- Arif Melikov 8. Senfoni 52-55 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu ölçülerde Fa diyez sesinin baslarda baskın olduğu görülebilmektedir.

2Flauti

2Oboi

1mo inglese (F)

Clarinetti (B)

inetto basso (B)

2 Fagotti

ontrafagotto

4Corni (F)

1Trombe (B)

3Trombone
e

Tuba

2Arpe

Canto

Ag - zı - mı aç - ma - dan Sen yok - tun

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabassi

14

Örnek 14- Arif Melikov 8. Senfoni 56-59 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Ardından 9 ölçüden oluşan son kesit seslendirilmektedir. 60. ölçüden itibaren önce şan partisinde *Leitmotiv* tınıları duyulur, sonra ise sadece yaylı çalgılarda daha sakin ve temkinli bir şekilde *Leitmotiv* tekrar edilir. Bu şekilde romansların aralarındaki bağlantı etkisi arttırılmaktadır. Kemanlar *Leitmotiv*'i seslendirirken, üzerinde sürdünli kornolar ve trombonlar disonans oluşturarak uzayan yakın aralıkları duyurur. Yine Fa diyez minör etkisinin daha baskın olduğu söylenebilir.

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone

Tuba

Canto

Violini I

Violini II

Virole

Violoncelli

Contrabassi

el - le - rim - le do - kum - dum sa - na el - - le - rim yü - zün - -

15

Örnek 15- Arif Melikov 8. Senfoni 60-63 ölçüler (Şark- Garp:2016)

2 Flauti

2 Oboi

Corno inglese (F)

2 Clarinetti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4 Corni (F)

4 Trombe (B)

3 Trombone e

Tuba

Canto

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabassi

con sord.

mf

pp

con sord.

mf

pp

con sord.

mf

pp

espress.

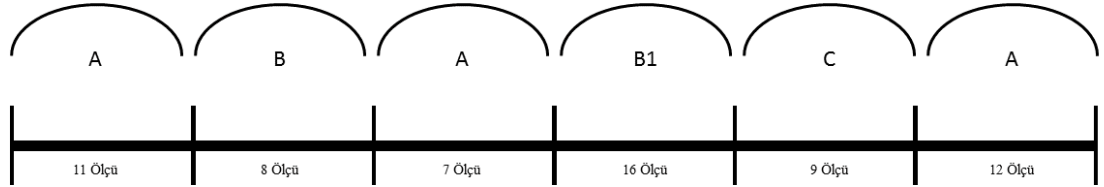
mf

espress.

mf

Örnek 16- Arif Melikov 8. Senfoni 64-67 ölçüler (Şark- Garp:2016)

2.2.3. Çınar Olsam

Şema 4 – Çınar Olsam - Form Şeması

Bu parçayı *Rondo* özellikleri taşıyan genişletilmiş 3 Bölmeli Lied Formu olarak nitelendirmek mümkündür.

Parçanın genel şemasına bakıldığında A-B-A-B1-C-A olarak sıralanabilir.

Bunu, sürekli tekrarlanan ana temanın, diğer bölmeler arasında yer alması ile ilişkilendirmek mümkündür.

Çınar Olsam parçasının, *Leitmotiv* ile bir bağı olmayan, kendine özgü bir başlangıç teması bulunmaktadır. Bu tema yalnızca parçanın başında duyulmaz, zaman zaman parça içinde de dinleyicinin karşısına çıkartılarak köprü rolünü üstlenmektedir. Bunun beraberinde bu kesit parçanın ritmik alt yapısını da oluşturmaktadır.

Fa diyez sesi bu parçada da ilk ölçülerden itibaren yine kendini belli eder. Parçanın genelini oluşturan ritmik alt yapı, pikolo flüt, celesta, arp, yaylı çalgılar ve ritme destek veren üçgen şeklindeki enstrüman bileşiminden oluşur. Ardından Azerbaycan klasik müziği literatüründe birçok bestecinin eserlerinde veya halk müziği düzenlemelerinde rastlanan eşliğe benzer karakteristik bir alt yapıyla beraber enstrümantal bir eşlikle şan partisi başlar.

"Çinar olsam..."

Sözləri Nazim Hikmətindir

7 Andante

2Flauti *mf*

2Oboi

Corno inglese (F)

2Clarinetti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone
c

Tuba

Triangolo *mp*

Celesta+
Arpe *mf*

Canto *mp* Çi - nar ol - sam

Violini I *p* *div.* *unis.*

Violini II *p* *div.*

Viole *p*

Violoncelli *p* *mp*

Contrabassi *mp*

Örnek 17- Arif Melikov 8. Senfoni 68-72 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Çınar Olsam 6/8'lik ölçüde bestelenerek, Azerbaycan müziğinde sık rastlanan geleneksel orta tempolu kadın dansı ritmini hatırlatan alt yapıya sahip bir parçadır. Parçanın ilk ve parça boyu tekrarlanan motifinde, Azerbaycan halk ezgisi olan *Ay Lâçin* türküsünü hatırlatan parça duyulmaktadır.

Örnek 18- Azerbaycan halk ezgisi *Lâçin*

Örnek 19- Arif Melikov 8. Senfoni 87-89 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bestecinin kendisi ise bu parçaların benzerliğinin tamamen bir tesadüf olduğunu ve hiçbir şekilde bu açıdan düşünmediğini belirtmiştir (Bahşiyeva İbrahimova, 2020: 144).

Yaylı alguların inişler şeklinde oluşturduğu ritmik eşliğin üzerinde kornolar Si minör yedili (2. ev.) akorunu 4 kere tekrar eder ve parçanın başlangıç teması bir kez daha kısa sreliliğine de olsa duyurulur.

Contrafagotto

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone

Tuba

Triangolo

Celesta+Arpe

Canto

Violini I

Violini II

Violeni

Violoncelli

Contrabassi

Si m 4

si m 4

si m 4

si m 4

3

3

3

3

din - len - sem gl - ge - sin - de

rnek 20- Arif Melikov 8. Senfoni 73-76 ller (şark- Garp:2016)

Parçanın ilk bölmesi olarak nitelendirebildiğimiz kesit 42 ölçüden oluşur. Arada duyurulan ve parçanın başından itibaren cümleler arası köprü rolünü üstlenen tema bu parçaya göre bir çeşit giriş olarak adlandırılabilir. Bu bölme de kendi içinde kesitlere ayrılır.

On bir ölçüden oluşan 1. Motif (A), *Kitap olsam okusam* sözleri ile devam eden 2. Motife (B) köprü rolünü üstlenen ve parça boyu devamlı tekrar edilen tema vasıtasıyla bağlanmaktadır. Yeni kesit 8 ölçüden ibarettir. Ezgide beşli veya sekizli atlamaların yanı sıra kromatik inişler dikkat çekmektedir. *Uykusuz gecelerimde* cümlesinin başladığı kesitte birinci kemanlar şan partisini katlar. Bakırlarda duyurulan blok akorlar eşlik görevini üstlenmektedir. Bu kesitte kalıcı bir tonalite veya tonaliteye bağlı akor sıralamasını belirlemek mümkün olmasa da geçici armonik aidiyet duygusu kendini belli etmektedir. Burada farklı akorların aynı anda seslendirildiği görülmektedir.

Örnek 21- Arif Melikov 8. Senfoni 81-84 ölçüler (Şark- Garp:2016)

10

2 Flauti

2 Oboi

2 Clarineti (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4 Corni (F)

4 Trombe (B)

3 Trombone e Tuba

Triangolo

Cello e Arpa

Canto

Ka - pi ol - sam I - yi - le - re aç - sam kö - - - tü -

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabbassi

Örnek 23- Arif Melikov 8. Senfoni 94-97 ölçüler (Şark- Garp:2016)

B 1 olarak nitelendirdiğimiz bu kesitin devamında, çalışma numarası 11 veya 102. ölçüden itibaren 6 ölçü boyunca farklı bir motif duyurulur. Bu kısa motif daha önce duyurulan motife kısa bir ekleme olarak kabul edilebilir. Burada *Pencere olsam* cümlesinden sonra, birinci kemanlar şan partisi ile aynı temayı çalar. Çello ve kontrbaslar Fa Majör, Fa minör, Fa diyez minör, ardından da La minör akorunu

seslendirirken ikinci keman ve viyolalar esas partinin ritmik motiflerine uygun hareket ederler.

The image shows a musical score for Arif Melikov's 8th Symphony, measures 102-107. The score includes parts for Celesta+Arpa, Canto, Violin I, Violin II, Viola, Violoncello, and Contrabasso. A specific section of the Violin I and II parts is highlighted with a black box, showing a melodic motif. Below this section, the notes are transcribed as Fa M, Fa M, fa m, and fa # m.

Örnek 24- Arif Melikov 8. Senfoni 102-107 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Ana temadan farklı kısa bir melodik parça, yedili ve beşli atlamalarla yanaşık inişler sergiler ve ardından parçanın köprü vasıtasıyla küçük bir doruk noktası diyebileceğimiz kısma geçiş yapar. Orkestranın neredeyse tamamının eşlik etmesi gürlüğü giderek artmasına daha da etki etmektedir. Timpani Fa üzerinde *tremolo* yaparken *fortissimo* gürlüğü çıkan bir *crescendo* ile diğer enstrümanların yükselişi desteklenmektedir.

Örnek 25- Arif Melikov 8. Senfoni 108-112 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Sadece 9 ölçü devam eden, C olarak nitelendirilebilen kesitte şan partisi 2. oktavın Sol sesine kadar tırmanış sergiler. Ardından partilerde kromatik iniş, düşüş duygusunu yaratırken kornolar devamlı Sol sesini tekrarlarlar. Obualar, klarnetler, ikinci kemanlar ve viyolalar aynı partiyi seslendirirken flütler ve birinci kemanlar şan partisini katlamaktadırlar. Armonik anlamda baslar Sol Majör, Mi bemol Majör ve Fa Majör akorlarını duyurmaktadır.

2 Flauti

2 Oboi

Corno inglese (F)

2 Clarineti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrabbasso

4 Corni (F)

4 Trombe (B)

3 Trombone

Tuba

Canto

ça - ır - san hak - ı - ya doğ - ru - ya söz ol - sam

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabbassi

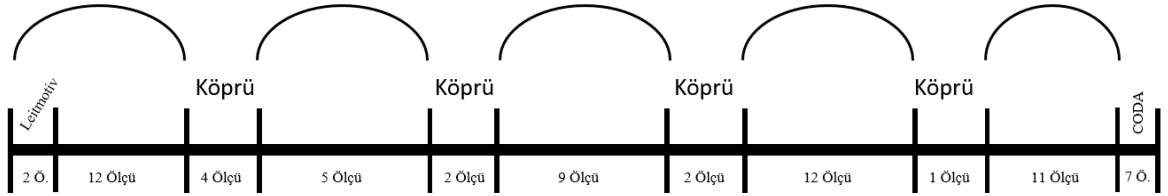
Sol M Mi b M Fa M

Sol M Mi b M Fa M

Örnek 26- Arif Melikov 8. Senfoni 113-116 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Adım adım inerek Fa diyez sesi üzerinde kısa bir şekilde durduktan sonra tekrar “Çınar olsam” sözleri ile ana tema, A duyurulur. Bitişte parçanın ritmik yapısını oluşturan kesit duyulmaktadır. Fa diyez sesi ile bu parça biter.

2.2.4. Dün Gece Rüyama Girdin

Şema 5 – *Dün Gece Rüyama Girdin* - Form Şeması

Parçanın genel yapısına bakıldığında farklı fakat tekrar köprülerle birbirine bağlanan çeşitli kesitlere ayrıldığını görmek mümkündür. Bu nedenle de parçanın biçimi *Leitmotiv* ile başlayıp *Coda* ile biten, aralarında kısa köprüler yer alan ve toplam 5 ana kesitten oluşan Serbest Form olarak nitelendirilebilir.

Leitmotiv bu parçadan önce de çalınır. *Dün Gece Rüyama Girdin* şiirine Arif Melikov ikinci bir eser daha yapmıştır. Bu nedenle bu şiirin O'nun çok sevdiği Nazım şiirlerinden biri olduğu söylenebilir.

Şunu da belirtmek gerekir ki, Senfoni'nin *Leitmotiv*'i farklı değişimler şeklinde tüm parça boyu karşımıza çıkmaktadır. Belki de tüm bölümün doruk noktası olarak kabul edilebilecek *Dün Gece Rüyama Girdin* parçasında *Leitmotiv* motiflerinin gelmesi doğal bir durum olabilir.

Burada müzik Türk ezgilerine daha yakın bir biçimde bestelenmiştir. Eşlik bu parçada diğerlerine göre daha çok ön plandadır. (İbrahimova, 2014:80).

Parçada soru ve cevabı andıran ikişer ölçü birleşimi şeklinde biçimlenmiş toplam 12 ölçüden oluşan ilk ana kesit 145. ölçüye kadar devam eder.

İlk tema yine Fa diyez sesiyle başlar. Diğer parçalarda sıkça karşılaşıldığı gibi bestecinin bu parçada da beşli ve dördütlü atlamaları sık kullandığı görülmektedir. Parça yaylı çalgıların Fa diyez dokuzlu akoru eşliğinde oldukça zarif ve duygulu bir ezgiyle

başlar. Ezgi, Fa diyez ve Do diyez beşli aralıklarının üzerinde gezinen bir soru temasıyla öykü anlatımını andıran, üçlemeli cevap motiflerinin tekrarlarından oluşur. Sanki bir rüyanın öykü şeklinde sunulduğu izleniminin verildiği, sözlerin de yardımıyla anlaşılmaktadır. Şan partisindeki dönüşümlü beşli ve dörtlü aralık atlamaları, ezgideki motif tekrarları, yaylı çalgıların uzun değerlerle seslendirdiği akorlar bu izlenimin hissedilmesini sağlayan unsurlardandır. Şan partisinin cümle aralarında flüt ve klarnetlerin seslendirdiği kısa inişler, sanki öykü arasında cümlelerin sonlarını onaylamak amacıyla kullanılıyormuş gibi bir hava yaratmaktadır. Diğer bir açıdan bakılırsa da parlayıp sönen yıldızlar için yaratılmış bir efekt olduğu da söylenebilir.

"Dün gece rüyama girdin..."

Sözleri Nazım Hikmetindir

Moderato

14/4

2Flüt

2Obu

Corno inglese (F)

2Klarnet (B)

2Klarnet bas (B)

2Fagot

Contrafagot

4Corn (F)

4Trombe (B)

3Trombone

Tuba

Timpani

Tamburo

Cassa

Canto

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabassi

Dün ge - ce rü - ya - ma gir - din

Örnek 27- Arif Melikov 8. Senfoni 131-134 ölçüler (Şark-Garp:2016)

2Flauti

2Oboi

Corno inglese (F)

2Clarinetti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone
e

Tuba

Canto

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabassi

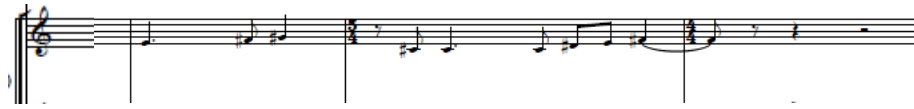
I solo

mf

di - zi - min di - bin - de o - tu - ru - yor - muş - şun Ba - şı - nı kal - dır - dın ko - ca - man sa - nı

Örnek 28- Arif Melikov 8. Senfoni 135-138 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu sırada şan partisine korno katılır. Bu solo, şan partisinin anlattığı öykünün aksine farklı bir şey anlatırcasına polifonik bir hareket sergilemektedir.

Örnek 29- Arif Melikov 8. Senfoni 140-142 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Şan partisinin gelişiminde ara sıra *Leitmotiv*'i hatırlatan motifler duyulur.

Örnek 30- Arif Melikov 8. Senfoni 143-144 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu ana kadar seslendirilen kesit ilk tema olarak kabul edilebilir.

145. ölçüden kemanlar *unison* şeklinde sekvens ile bir tırmanış sergiler. Toplam 4 ölçüden oluşan bu alt kesit, bir köprü olarak görülebilmektedir.

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone

Tuba

Piatni

Canto

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabassi

se - si - ni duy - mu - yo - rum a - ma.

16

f

mf

C. B.

Örnek 31- Arif Melikov 8. Senfoni 143-147 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Şan partisi “*Gecenin dibinde*” sözleri ile 2. ana kesit olarak devam etmekte, yedili ve oktav atlamaları ile ardından gelen inici melodik hareketler dikkat çekmektedir. Aynı anda flütler ve klarnetler *ostinato* hareketini andıran akor tekrarlarını, çello ve kontrbaslar ise uzun değerli armonileri seslendirmektedirler. Baslarda ise Mi minör, Re bemol Majör ve ardından Si bemol Majör armonileri duyulmaktadır.

Bu kesitte de bestecinin, şan partisinde yükseliş etkisini artırmak için *sekvens* yöntemini kullandığı görülmektedir.

2 Flauti
2 Oboi
Corno inglese (F)
2 Clarineti (B)
Clarineto basso (B)
2 Fagoti
Contrabbasso
4 Corno (F)
4 Trombe (B)
3 Trombone
Tuba
Cello
Violini I
Violini II
Viola
Violoncelli
Contrabbassi

mf
mi m mi m Re b M Re b M

De - ce - nin i - Din - de bir yer - ler - de ay - din - lik bir ha - ber gi - bi

mf
mi m mi m Re b M Re b M

Örnek 32- Arif Melikov 8. Senfoni 148-152 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Beş ölçü devam eden bu ana kesit, Melikov'un tarzını yansıtan, birçok eserinde kendini belli eden ve bu nedenle de onun *imzası* olarak tanımlanabilecek kendine özgü bir melodi stili ile Azerbaycan makam geleneğinde yaygın olan ve doğaçlama prensibine dayalı, ara sıra onaltılık üçlemeli ritmik kümelerle süslenmiş Hümâyûn makamındaki ezgiye bağlanır. Ezgi solo obua tarafından seslendirilir. Obua kullanımı ve bu ezgi Melikov'un daha önceleri yazdığı eserleri hatırlatmaktadır.

156. ölçüden itibaren *recitativo* şeklinde gizemli bir gelişme ortaya çıkmakta ve sadece bakır üfleme çalgılar grubu armonik eşlik rolünü üstlenirken birinci kemanlar şan partiside unison olarak devam etmektedir. Bu temayı parçanın 3. ana kesitini başlatan bir motif olarak görmek mümkündür. Şan partisinde yanaşık tırmanış ve geri dönüş, ardından tekrar aynı şekilde farklı sözlerle ve farklı cümle bitişi ile benzeri hareketler seslendirilmektedir. Do diyez minör melodik dizi içerisindeki oktav atlamalı ve yanaşık inişlerin ardından Mi sesi üzerindeki *recitativo* bu ölçülerde gizem duygusunu artırmaktadır.

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone
e

Tuba

Canto

ve son - suz - lu - ğun fi - şıl - tı - sı sü - zül - müş bir tar - la - da top - ra - ğı i - tib. Yü - se - len to - hum - la - rın se - si

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabassi

Örnek 35- Arif Melikov 8. Senfoni 157-161 ölçüler (Şark- Garp:2016)

4Corni (F)

1Trombe (B)

3Trombone

Tuba

Canto

ve bir ka - la - ba - lı - ğın hak - lı ve mu - zaf - fer u - ğul - tu - su ge - li - yor ku - la - ğı - ma.

Violini I

Violini II

Virole

Violoncelli

Contrabassi

Örnek 36- Arif Melikov 8. Senfoni 162-164 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu sırada koronun kısa ve temkinli bir şekilde, esas partiden bağımsız olarak seslendirdiği Melikov imzası veya tarzındaki bir ezgi fark edilir. Aynı zamanda ilk 3 notanın *Leitmotiv*'i anımsatan ilk sesler olduğu da dikkat çekmektedir.

Örnek 37- Arif Melikov 8. Senfoni 163-164 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu ölçüler aynı zamanda parçanın 4. ana kesitine bir köprü olarak kabul edilebilir.

165. ölçüden itibaren devam eden, duyguyu yoğunlaştıran ve neredeyse orkestranın tamamının duyurduğu *Melikov imzasını* taşıyan ezgiler, sanki o ana kadar eserin varmak istediği coşku, umut ve ebediyet duygularını uyandıran fikri dışa vurmaktadır. Arp, timpani ve ziller orkestrada bu etkiyi artıran enstrümanlardır. Bu tema yarattığı etki ve içinde barındırdığı dramatik yönleri ile parçanın yükselişi olarak, dinleyiciyi doruk noktasına hazırlar.

Daha önce de belirtildiği gibi; üçlemeler, beklenmedik modülasyon ve *Hümâyûn* makamının ağırlığı, besteci ile özdeşleştirilen stili meydana getiren unsurlar olarak düşünülebilir. Bu özellikler sonraki kesite hazırlık rolünü üstlenen iki ölçüde kendini daha çok göstermektedir.

The musical score is for measures 165 and 166 of Arif Melikov's 8th Symphony. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The score is divided into two systems. The first system includes parts for 2 Flauti, 2 Oboi, Corno inglese (F), 2 Clarinetti (B), Clarinetto basso (B), 2 Fagotti, and Contrafagotto. The second system includes parts for 4 Corni (F), 4 Trombe (B), 3 Trombone e, Tuba, Timpani, Piatti, 2 Arpe, Canto, Violini I, Violini II, Viole, Violoncelli, and Contrabassi. A large 'X' watermark is visible on the left side of the page. The score is marked with 'f' (forte) and 'a 2' (second ending). A circled measure 18 is highlighted in the first system. The second system also includes measure 18, which is marked with 'f' and 'a 2'.

Örnek 38- Arif Melikov 8. Senfoni 165-166 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Uzun süre enstrümantal bir parça olarak karşımıza çıkan bu kesit, 12 ölçü boyunca devam eder.

The musical score is for Arif Melikov's 8th Symphony, measures 165-168. It is a large orchestral work with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 4/4. The score is divided into two systems, with measures 18 and 19 marked. The first system (measures 18-19) shows the woodwinds and brass playing a melodic line, while the strings and percussion provide a rhythmic foundation. The second system (measures 20-21) shows the woodwinds and brass continuing the melodic line, while the strings and percussion provide a rhythmic foundation. The score is written in a standard musical notation with various dynamics and articulations.

Instrumentation:

- 2 Flauti (Flutes)
- 2 Oboi (Oboes)
- Ormo inglese (F) (English Horn)
- 2 Clarinetti (B) (Clarinets)
- Clarinetto basso (B) (Bass Clarinet)
- 2 Fagotti (Bassoons)
- Contrafagotto (Contrabassoon)
- 4 Corni (F) (Horns)
- 4 Trombe (B) (Trumpets)
- 3 Trombone e Tuba (Trombones and Tuba)
- Timpani (Timpani)
- Piatti (Cymbals)
- 2 Arpe (Arpeggiators)
- Canto (Singer)
- Violini I (Violins I)
- Violini II (Violins II)
- Viole (Violas)
- Violoncelli (Violoncellos)
- Contrabassi (Double Basses)

Measures 18-19:

- 2 Flauti: *f*, *a 2*, *g*
- 2 Oboi: *f*, *a 2*, *g*
- Ormo inglese (F): *f*, *a 2*, *g*
- 2 Clarinetti (B): *f*, *a 2*, *g*
- Clarinetto basso (B): *f*, *a 2*, *g*
- 2 Fagotti: *f*, *a 2*, *g*
- Contrafagotto: *f*, *a 2*, *g*
- 4 Corni (F): *f*, *a 2*, *g*
- 4 Trombe (B): *f*, *a 2*, *g*
- 3 Trombone e Tuba: *f*, *a 2*, *g*
- Timpani: *f*, *a 2*, *g*
- Piatti: *f*, *a 2*, *g*
- 2 Arpe: *f*, *a 2*, *g*
- Canto: *f*, *a 2*, *g*
- Violini I: *f*, *a 2*, *g*
- Violini II: *f*, *a 2*, *g*
- Viole: *f*, *a 2*, *g*
- Violoncelli: *f*, *a 2*, *g*
- Contrabassi: *f*, *a 2*, *g*

Measures 20-21:

- 2 Flauti: *fff*, *a 2*, *g*
- 2 Oboi: *fff*, *a 2*, *g*
- Ormo inglese (F): *fff*, *a 2*, *g*
- 2 Clarinetti (B): *fff*, *a 2*, *g*
- Clarinetto basso (B): *fff*, *a 2*, *g*
- 2 Fagotti: *fff*, *a 2*, *g*
- Contrafagotto: *fff*, *a 2*, *g*
- 4 Corni (F): *fff*, *a 2*, *g*
- 4 Trombe (B): *fff*, *a 2*, *g*
- 3 Trombone e Tuba: *fff*, *a 2*, *g*
- Timpani: *fff*, *a 2*, *g*
- Piatti: *fff*, *a 2*, *g*
- 2 Arpe: *fff*, *a 2*, *g*
- Canto: *fff*, *a 2*, *g*
- Violini I: *fff*, *a 2*, *g*
- Violini II: *fff*, *a 2*, *g*
- Viole: *fff*, *a 2*, *g*
- Violoncelli: *fff*, *a 2*, *g*
- Contrabassi: *fff*, *a 2*, *g*

Örnek 39- Arif Melikov 8. Senfoni 165-168 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Kısa süreli coşkunun ardından direncin kırılmasıyla birlikte *Leitmotiv* farklı orkestra düzenlemesiyle duyulur. Ardından daha önce 178. ölçüde obuanın duyurduğu zarif temaya bağlanılır. Bu iki temanın art arda duyurulması da en son gelecek olan 5. ana kesite bir köprü olarak düşünülebilir.

Flauti *a2*
f
Giriş Teması

Oboi *mf*

Corno inglese (F)

2 Clarinetti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti *sf* *mf*

Contrafagotto *mf*

4 Corni (F) *sf* *mf*

4 Trombe (B)

3 Trombone

Tuba

Timpani

Canto *mf*
Se-nin sı-cak do-dak-la-rın

Violini I *espress.*
Giriş Teması

Violini II *mf*

Viole *mf*

Violoncelli *mf*

Contrabassi *mf*

Örnek 40- Arif Melikov 8. Senfoni 177-180 ölçüler (Şark- Garp:2016)

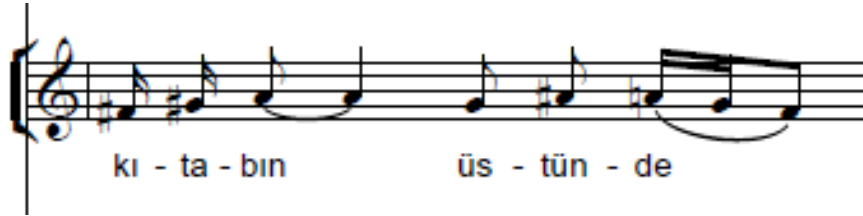
Senin sıcak dudakların sözleri ile devam eden ve 4 ölçü boyunca süren sakın bir kesitin ardından 184. ölçüde tam olarak duyulmasa bile *Leitmotiv*, viyola, flüt, obua ve klarnet partilerinde yer alan tema içerisine saklanmıştır. Tema bitmeden şan partisi de onlara katılır.

2Flauti
2Obui
Corno inglese (F)
2Clarinetti (B)
Clarinetto basso (B)
2 Fagotti
Contrafagotto
4Corni (F)
4Trombe (B)
3Trombone
e
Tuba
Timpani
Piatti
Canto
Violini I
Violini II
Viola
Violoncelli
Contrabassi

hep b6y - le a - 9ı - lip ka - pa - nı - yor se - si - ni duy - mu - yo - rum a - ma Kah

Örnek 41- Arif Melikov 8. Senfoni 181-184 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Devamında “...kitabın üstünde” sözleri için oluşturulan melodinin, aslında *Leitmotiv*’in aynısı olduğu açıkça görülebilmektedir.

Örnek 42- Arif Melikov 8. Senfoni 186. Ölçü (Şark- Garp:2016)

Parça orkestranın eklenerek artan katılım prensibi ve *crescendo*’nun yarattığı yükseliş etkisi ile doruk noktasına ulaşmaktadır. Yaylı çalgılar, bakır üfleme çalgılar ve flütler, şan partisinin ikinci oktav Fa diyez sesi üzerinde yaptığı *puandorg* esnasında keskin bir akor fortissimo olarak seslendirilir.

[illegible]

Örnek 43- Arif Melikov 8. Senfoni 188-191 ölçüler (Şark- Garp:2016)

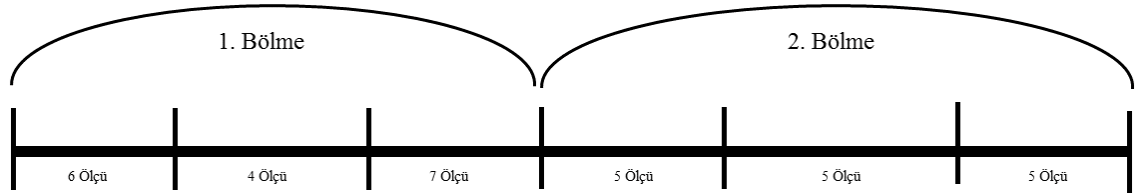
Şan partisinde *glissando* ile kısa bir iniş izlenirken, ardından sadece yaylı çalgılar ve kornolar tarafından *Leitmotiv* tekrar çalınır ancak henüz herhangi bir bitiş ya da yeni bir başlangıç değildir. Parça “o sesler, sesler” sözlerinin Fa notası üzerinde tekrarlandığı esnada *Tam-tam*’ın son vuruşuyla tamamlanır. Bu son ölçüler de parçada *codetta* rolünü üstlenmektedir.

The musical score is for measures 192-197 of Arif Melikov's 8th Symphony. It is written in 4/4 time. The instruments listed on the left are Tam-tam, Canto, Violini I, Violini II, Violine, Violoncelli, and Contrabassi. The lyrics 'O ses - ler o ses - ler ses - ler ses - ler ses - ler' are written under the Canto part. The score shows a dynamic shift from *mf* to *p* across the string sections (Violini I, Violini II, Violine, Violoncelli). The final measure features a Tam-tam strike and a Canto note marked *mp*.

Örnek 44- Arif Melikov 8. Senfoni 192-197 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Giderek sakinleşme ve uzaklaşmayla birlikte yankıyı hatırlatan bir biçimde tekrarlarla sessizliğe gömülen müzik oldukça etkileyicidir (İbrahimova, 2014:81).

2.2.5. Sen

Şema 6 – Sen - Form Şeması

Parçanın biçimine bakıldığında ilk bölümü şan, 2. bölümü ise enstrümantal bir yapıda ve her biri 3'er alt kesitten oluşan 2 Bölmeli Lied Formu'nda olduğu düşünülebilir.

Bu şiiri besteci, ilk şan albümünde, Rusçaya tercüme edilmiş haliyle kullanmıştır. Fakat bu sefer Arif Melikov'un bu şiire farklı bir yaklaşımı ve şiirin müziğe yeni bir biçimde uyarlanması da görülmektedir (İbrahimova, 2014: 81).

Parça, sakın bir altyapı üzerinde duyulan “*Sen esirliğim ve hürriyetimsin*” sözleri ile başlar. Arka planda yaylı grubu, Sol Majör yedili (3. Çev.) akorunu seslendirmektedir. Şan partisinin ilk notası yine Fa diyezdir. Aheste adımlarla sergilenen ezgi Si sesinde tekrarlanıp *recitativo* etkisi yarattıktan sonra, bir alt oktavdaki Si sesine inerek sanki anlatılan cümleyi doğrulamaktadır.

Örnek 45- Arif Melikov 8. Senfoni 198-201 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Altı ölçü devam eden ilk motifin ardından beklenmedik bir şekilde 204. ölçüde orkestra kısa süreliğine *tutti* olarak daha gür bir motifle devam eder. Flütler, obualar, klarnetlerle beraber kemanlar, viyolalar ve çellolar şan partisinin “*Sen memleketimsin*” sözleri ile devam ettirdiği ezgiyi beraber seslendirirken, kornolar arka plandaki Re bemol Majör akorundan bağımsız bir biçimde kısa ve farklı bir motif çaldıktan sonra, Fa Majör yedili akoru üzerinde Si-Do küçük ikili aralığında dört enstrüman olarak karar verir.

Örnek 46- Arif Melikov 8. Senfoni 202-205 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu cümle'nin 2. motifi olan kesitin ardından, 2. cümle aynı ezgiyle 208. ölçüden, yaylı çalgıların hareketlilik katan eşliği üzerinde farklı sözlerle tekrar eder.

Canto

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabassi

22

mf

mf

mf

mf

mf

Sen bü - yük gö - zel ve mu - zaf - far

Örnek 47- Arif Melikov 8. Senfoni 208-210 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Ezgi, vurma çalgıların eşliği ve gürlüğü'nün artması ile daha yüksek katmanlara yaklaşmaktadır. Burada kornların ve arpın *empresyonist* etkileri andıran bağımsız ezgileri duyulmaktadır. Bu tarz kesitlerde besteci genellikle bu yöntemlere başvurur. Toplam 7 ölçü devam eden cümle parçanın 2. bölümüne bu şekilde geçiş yapar.

2Flauti

2Oboi

Orno inglese (F)

2Clarineti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone

Tuba

Timpani

Piatti

2Arpe

Canto

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabassi

ve u - la - ıl - dik - a u - la - ıl - maz o - lan has - re - tim - sin

Fis

Örnek 48- Arif Melikov 8. Senfoni 211-214 ölçüler (Şark- Garp:2016)

215 ile 219. ölçülerde orkestra *tutti* şeklinde devam eder ve yaylı ile tahta üfleme çalgılarda yine bir *Melikov imzası* olarak tanımlanabilecek tema duyulmaktadır. Bu tema parçasının 2. bölmesinin tamamını oluşturmaktadır.

Tonal anlamda, ilk önce Do diyez minörü hissettirdikten sonra, kromatik değişimlerle gelen tonal kayma, Do Majör ve minörün *Subdominant* (Alt Çeken) armonisini duyurur.

23

2 Flauti

2 Oboi

Corno inglese (F)

2 Clarinetti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4 Corni (F)

4 Trombe (B)

3 Trombone

Tuba

Canto

23 div.

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabbassi

do # minör

Do Majör S

do minör s

Örnek 49- Arif Melikov 8. Senfoni 215-219 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Daha sonra üçlemeli kümelerin bulunduğu lirik ve duygusal ezgi, yaylı çalgılar grubunda tekrar seslendirilir.

Örnek 50- Arif Melikov 8. Senfoni 220-223 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Temanın devamı flüt ve obua tarafından seslendirilirken, ikinci kemanlar ve viyolalar *tremolo*, klarnetler ise aynı seslerin uzun değerleri ile eşlik ederler. Ardından yaylı çalgılar, arp, korno ve fagotların katılımıyla parça sonlandırılır. Son ölçülerde de 2. bölmenin motifi duyulmaktadır.

2Flauti

2Oboi

Corno inglese (F)

2Clarineti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone
e

Tuba

2Arpe

Canto

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabassi

mp

pp

pp sord.

pp con sord.

pp

pp

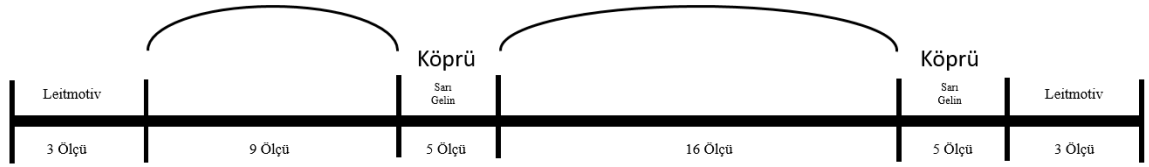
pp

pp

pp

Örnek 51- Arif Melikov 8. Senfoni 224-229 ölçüler (Şark- Garp:2016)

2.2.6. Yumulu Göz Kapaklarının İçindesin

Şema 7 – Yumulu Göz Kapaklarının İçindesin - Form Şeması

“Yumulu Göz Kapaklarının İçindesin” senfoninin ilk bölümünün son romansıdır. Aralarında 5’er ölçülük 2 köprünün yer aldığı 2 ana kesitten oluşan, başında ve sonunda *Leitmotiv* bulunan Serbest Form yapısına sahiptir.

Aynı orkestrasyon ve aynı karakterde sergilenen *Leitmotiv*, bir kez daha duyurularak yine Fa diyez sesiyle, ilk cümlesi *recitativo* karakteri taşıyan, kromatik hareketlerden oluşan, gizemli ve melankolik bir ezgi ile başlar. İki ölçü boyunca şan partisi solo olarak duyulur.

"Yumulu göz kapaqlarımın içindesin..."

24 Andante

Sözləri Nazim Hikmətindir

2 Flauti

2 Oboi

Corno inglese (F)

2 Clarinetti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4 Corni (F)

4 Trombe (B)

3 Trombone e Tuba

Timpani

Tamburo

Cassa

Tam-tam

Canto

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabassi

mp

mf

Yum- dum göz - le - ri - mi ka - ran - lık - ta sen var-san

Örnek 52- Arif Melikov 8. Senfoni 230-235 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Dokuz ölçüden oluşan kesitte ezgi, sekvens yapıda hareketler sergilemektedir. Ezgiye kısmen katılan flüt ve obualarla birlikte trompetler de yer almaktadır.

[illegible]

Örnek 53- Arif Melikov 8. Senfoni 236-239 ölçüler (Şark- Garp:2016)

242. ölçüde beklenmedik bir şekilde Azerbaycan halk ezgisi *Sarı Gelin* yaylı çalgılar eşliğinde ve Fa diyez karar sesinde obuanın seslendirmesiyle zarif bir biçimde karşımıza çıkar.

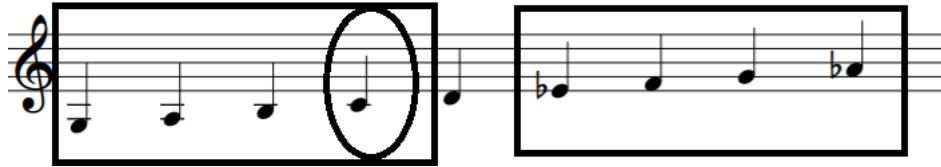
Örnek 54- Arif Melikov 8. Senfoni 242-246 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu ezginin Azerbaycan'ın yedi esas makamından *Beyâtı Şiraz* üzerinde bestelendiği Arif Melikov'un her zaman altını çizdiği bir gerçektir (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2018).

Senfoni'de bu türkünün parçası Fa diyez kararlı *Beyâtı Şiraz* makamındadır-ve bununla da eserde yine Fa diyez egemenliği hissedilmektedir.

Azerbaycan geleneksel müziğinde yedi esas makamdan 6.' sı olan *Beyâtı Şiraz* makamı, alttakine bir, üsttekine de yarım perdelik uzaklıkta ek bir sesle bağlanan, 1+1+1/2 formülü ile sıralanmış iki eşit tetrakorttan oluşur (Hacıbeyov 1945:78).

Kilise modlarında *İyonyen* olarak adlandırılan bu tetrakort, Türk müziğindeki *Rast* veya *Çargâh* kurulumuna benzer.

Örnek 55 - Do kararlı *Beyâtı Şiraz* makamı

Bu halk ezgisinin eserde kullanması belki de şiirden kaynaklanmaktadır. Çünkü şiiri dinlerken şairin gözlerini kapatarak hayallere dalması ve bu hayaller

içerisinde halkların geçmişte yarattığı türküler, bu ezgilerin insan kalbinde bıraktığı izlerin hayalini kurduğunu tahmin edilmektedir (İbrahimova, 2014: 81).

Sarı Gelin ezgisinin kullanılması ile ilgili besteci şunları söylemiştir: Beste yaparken bazen besteci anı yaşar. Bu şan albümünü yazarken kulaklarımda hep *Sarı Gelin* ezgisi çalardı. O yıllarda bu ezgi hakkında çok şey konuşuluyordu ve birçok yazılar çıkmıştı. Ezgi albüme oldukça doğal bir şekilde dâhil oldu. Burada onu sade bir biçimde kullandım (Bahşıyeva İbrahimova, 2020: 144).

Bu ezgi Azerbaycan halk müziğinde yaygın olan 6/8 ölçü düzenindedir ve bestecinin burada Azerbaycan halk müziği düzenlemelerinde yaygın olan ve gelenek haline gelen “minör tonda majör Subdominant akoru getirme” yöntemini kullanması dikkat çekicidir.

The image displays a musical score for the piece "Sarı Gelin" in 6/8 time. The score is written for a large ensemble, including woodwinds, brass, strings, and a vocal soloist. The key signature is one sharp (F#), indicating a minor key (F# minor). The score is divided into two systems. The first system includes staves for 2 Flauti, 2 Oboi, Corno inglese (F), 2 Clarinetti (B), Clarinetto basso (B), 2 Fagotti, Contrafagotto, 4 Corni (F), 4 Trombe (B), 3 Trombone, Tuba, and Canto. The second system includes staves for Violini I, Violini II, Violenze, Violoncelli, and Contrabbassi. The score is marked with a tempo of 25. The first system ends with a measure containing a whole note chord. The second system begins with a measure containing a whole note chord, which is circled in red. Below the circled chord, the text "fa # minör" is written, and below the next measure, the text "Majör S" is written, indicating the transition from minor to major subdominant.

Örnek 56- Arif Melikov 8. Senfoni 242-244 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu ezgi tüm bölümde yer alan parçaların özü olarak kabul edilebilir. Sanki bu kesitte her şey başından beri bu noktaya gelmek için hazırlanmış gibi düşünülebilir (İbrahimova, 2014: 81).

Kısa geçişten sonra yine *recitativo* şeklinde devam eden şan partisi daha çok yarım perdelik iniş ve bazen de çıkış adımlarıyla devam eder. Armonide Si bemol minör duyulur. Arif Melikov'un orkestrasyonunda sıkça karşılaşılan kornların yumuşak armonisi dikkati çeker.

26

2 Flauti

2 Oboi

Corno inglese (F)

2 Clarinetti (B)

Clarinetto basso (B)

2 Fagotti

Contrafagotto

4 Corni (F)

4 Trombe (B)

3 Trombone

Tuba

Canto

Yu - mu - lu göz ka - pak - la - nı - min i - çin - de - sin sev - di - de -

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabbassi

Örnek 57- Arif Melikov 8. Senfoni 247-249 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Parçanın 2. bölümü olarak görülen bu ana kesit toplam 16 ölçü devam eder. İlk başta kemanlar bazen kısa bir geçit bazen de şan partisini katlama görevini üstlenir. Fa majör yedili ve La minör dokuzlu armonileri de bu ölçülerde karşımıza çıkmaktadır.

Canto
gim yu - mu - lu gür - ka - pak - la - n - min i - çin - de gür - ki - ler

Violini I
Violini II
Viola
Violoncelli
Contrabbasi

Fa M 7 la m 9

58

Örnek 58- Arif Melikov 8. Senfoni 250-253 ölçüler (Şark- Garp:2016)

254. ölçüde yaylı çalgılar ardışık olarak tekrar edilen Mi minör ve La minör dokuzlu akorlarını duyururlar. Bu kesitin de daha önce bölmeleri birbirine bağlayan *Sarı Gelin* ezgisinin tekrarına bağlandığı görülmektedir. Daha öncesinde Si bemol sesinde duran şan partisi, ardından Fa diyez'e bağlanarak uyumlu bir armonik geçiş sergilemektedir.

4Corni (F)

4Trombe (B)

3Trombone

Tuba

2Arpa

Canto

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabbassi

mi 5 la 9 mi 5 la 9 mi 5

3 3 3

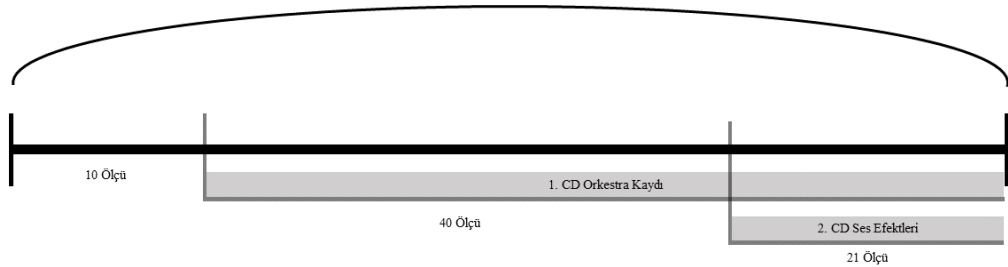
Örnek 59- Arif Melikov 8. Senfoni 254-259 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Aktif olarak arp kullanımı ve kornların cümle sonlarındaki kromatik inişleriyle birlikte tekrar Fa diyez minör armonisine bağlanılarak farklı bir etki yaratılır ve yaylı çalgılar eşliğinde “*Sarı Gelin*” ezgisi solo flüt partisinde seslendirilir.

Ezgi bitiminde *Leitmotiv*, senfoninin İkinci Bölümüne geçilmesi amacıyla *subito forte* olarak son kez seslendirilir.

Arif Melikov’un Senfoni’ye ilave ettiği bu albümün farkı ve önemi, ezgisellikle *recitativo* stilinin orantılı kullanımıdır. Besteci her zaman şiirdeki düşüncüyü tam anlamıyla ifade etmeye özen göstermiştir. Burada şiirin ritmik özellikleri ile şan partisindeki uyum da dikkat çekmektedir (İbrahimova, 2014: 81).

2.3. İkinci Bölüm'ün Müzikal Analizi

Şema 8 – İkinci Bölüm - Form Şeması

Biçim olarak tamamen doku ve renk üzerine kurulu 3 ana kesitten oluşan Senfoni'nin İkinci Bölümü, diğer bölümlerden farklı olarak, tını ve çalgıların dinamik anlamda gelişimi üzerine kurulan Serbest Form yapısına sahip bir bölüm olarak değerlendirilebilir. Hiçbir tonalite bağıllığı olmayıp, tamamen doku müziğine dayanan, modern yapısından dolayı 20. yy. yaygın müzik akımlarının tekniklerini sergileyen bir bölümdür.

Bestecinin 2, 4 ve 6. Senfonileri'nde form ve müzikal ifade açısından çağdaş besteleme yöntemleri görülmektedir. Arif Melikov, altmışlı yıllardan itibaren senfonik müzikte yeni biçim ve teknikleri pekiştirmeye çalışmış ve bu da her senfonisinde kendini belli etmiştir (Pazıçeva b, 2018:31).

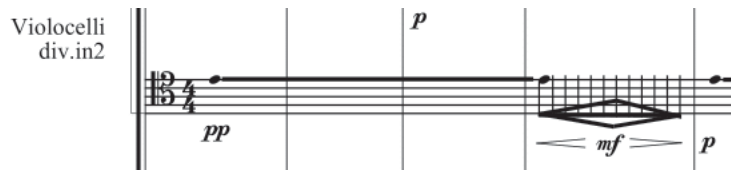
Arif Melikov'un eser yazarken herhangi bir teknik yöntemi eserin esas amacı olarak belirlemediği, yalnızca ifade aracı olarak savunduğu söylenebilir.

8. Senfoni'nin orta bölümü, ilk bakışta rastlamsal olarak görünse de tamamen birbirini takip edecek şekilde düşünülmüş bir biçim kalıbındadır. Azdan çoğa doğru giden bir mantıkla yazılan bu bölümde, enstrüman sayısının giderek artması, ses gürlüklerinin çeşitli kullanımı ve aradan giriş yaparak bölüm sonuna kadar seslenen iki audio CD, "*Ebediyet*" ismini taşıyan bir senfonide sonsuzluk ve bunun ürkütücü gerçekliği duygusunu karşılamaktadır.

Aynı zamanda bu CD lerde kaydedilmiş iki orkestra, ses efektleri ile birlikte diğer orkestrayla beraber seslenerek yüksek ses gücünün elde edilmesine yardımcı oluyor. Bu karakteristik bölüm, her biri ayrı felsefi fikri ve hayata dair düşüncüyü ifade edip, altı romanstan oluşan Birinci Bölümle, içinde yurt, toprak hasreti barındıran, *Esir Azerbaycan'ım* şiirine yazılan Üçüncü Bölüm arasında anlamlı bir geçiş rolü taşımaktadır. En kuvvetli ses efektine ulaşarak tamamlanan orta bölüm, eserde beklenmedik bir etki yaratmaktadır.

Besteci kendisi bu bölümde 12 ton tekniğine bağlı kalmadan 12 sesin tamamını kullandığını belirtmiştir. (Bahşiyeva İbrahimova, 2020:153).

271. ölçüden başlayan yaylı çalgılar hem grup hem *divisi* şeklinde müziğe eklenerek tınısal bir artış oluşturmaktadır. Bu artış sırasında hızlanma ve yavaşlama, ritimde sıkışma ve tekrar genişleme şeklinde tremolo benzeri ses tekrarları gibi özel efekt yöntemleri ile karakteristik bir ritmik motif elde edilmiştir. Çalıcıların özgürlüğüne bırakılmış, tüm bölümün çıkış noktası olarak nitelendirebileceğimiz bu rastlamsal motifler, viyolonsellerden başlatılıp farklı noktalardan giriş yapan ve sonucunda disonans aralıkların oluşmasına neden olan yeni ses eklemeleri ile sonuçlanır.

Örnek 60- Arif Melikov 8. Senfoni 271-275 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Viyolonsellerin ikiye bölünüp sırayla Mi ve Fa sesi üzerindeki hareketinden sonra, viyolalar üçe bölünerek Fa diyez, ardından Sol ve Sol diyez sesleriyle katılmaktadırlar.

28

Violini I div.in4

Violini II div. in 3

Violine div.in3

Violoncelli div.in2

Contrabassi

Örnek 61- Arif Melikov 8. Senfoni 271-282 ölçüler (Şark- Garp:2016)

2. kemanlar üçe bölünmüş bir biçimde La, Si bemol ve Si seslerinin, ardından birinci kemanlar ise sırayla ve üst üste artarak Do, Do diyez, Re ve Re diyez seslerinin tekrarlanması şeklinde ritmik hareketler sergilemektedirler. Böylelikle bestecinin kromatik bir çıkış yaptığı da görülebilmektedir. Toplam 24 ölçü devam eden bu kesitte 295. ölçüden kontrbaslar tek grup olarak Mi sesi ile katılır ve ardından 299. ölçüden itibaren farklı aralıklarda atonal bir tema seslendirilir.

Violoncelli div.in2

Contrabassi

Örnek 62- Arif Melikov 8. Senfoni 295-299 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Tek ses üzerinde, *crescendo-decrescendo* şeklinde gürlük değişimleriyle birlikte uygulanan, nota değerinin gittikçe kısalarak hızlanıp, ardından uzayarak yavaşlatıldığı bu ritmik sıkışma ve gevşeme hareketlerinin zaman zaman tekrarlandığı dikkat çekmektedir.

Birinci kemanlar sırayla çıktığı seslerden tekrar geri inerken ikinci kemanlar, viyolalar ve yaylı bas çalgılarla beraber bağımsız bir şekilde, farklı uzunluklarda farklı melodik iniş ve çıkışlar yapmaktadırlar ve bu durum 10 ölçü boyunca devam eder.

Ardından, 305. ölçüden itibaren tahta üfleme ve bakırlar da yaylı çalgılar grubuna katılırlar. 2 Klarinet, Basklarnet, 2 Fagot aynı anda kromatik ses dizisini, tek ses üzerinde yapılan ritmik hareketler prensibi ile çalarken, önce trombonlar ve sonrasında tubanın da katılımı ile küçük 2'li aralığı meydana gelmektedir. Hiçbir melodik ve makamsal bağlılığı olmayan, fakat dikkat edince içinde bir müzikal mantık barındıran ezgi kargaşasını devam ettiren yaylı çalgılar, dörtlük, sekizlik veya onaltılık, bazen otuz ikilik uzunlukların üçleme, on ikileme veya altılamalarla yarattığı zıt melodileri çalmaya devam etmektedir. Daha çok kromatik adımların olduğu bu ezgilerde bazen de geniş aralık atlamaları veya sıralı hareketler, bazen de tam tekrarlı olmasa da ritmik imitasyonlar fark edilmektedir.

Buradaki etkiyi vurgulayan önemli bir faktör olarak nüanslar dikkat çeker. Çünkü bu bölümün tüm konsepti ses şiddetinin artıp azalması (*crescendo-decrescendo*) ve tınıların değişik efektler yaratması üzerine kurulmuştur. Bu arada 305. ölçüden 364. ölçüye kadar kullanılan 1.audio CD'nin, *piano*'dan dört *forte* gürlüğüne kadar çalınması gerektiği partitürün altında belirtilmektedir.

*) 31-ci rəqəmdən başlayaraq 44-cü rəqəmin sonuna qədər I audio disk *piano*-dan *fff*-yə qədər artırılaraq səsləndirilməlidir.
Начиная с номера 31 по концу номера 44. I аудио диск должен быть усилен, повышаясь с *piano* по *fff*.

Örnek 63- Arif Melikov 8. Senfoni 305-306 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Devam eden süreçte ritmik hareketliliğin yaylı çalgılardan tahta üflemlere verildiği görülür. Bakılırsa armonik bir görev olarak yakın aralıklı sesleri

uzatmaktadır. Yaylı algıların eşliğinde arpej hareketleri, kromatik iniş ve çıkışları farklı ritmik küme veya uzunluk gruplamaları fark edilmektedir.

The image shows a musical score for measures 319-320 of Arif Melikov's 8th Symphony. The score is for Violini I, Violini II, Violine, Violoncelli, and Contrabassi. It features complex rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes, and dynamic markings like *sf* and *p*. The score is written in a key with one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. The measures are numbered 319 and 320. The Violini I part starts with a *sf* marking and a triplet of eighth notes. The Violini II part has a triplet of eighth notes. The Violine part has a triplet of eighth notes. The Violoncelli part has a triplet of eighth notes. The Contrabassi part has a triplet of eighth notes. The score is written in a key with one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. The measures are numbered 319 and 320.

Örnek 64- Arif Melikov 8. Senfoni 319-320 ölçüler (Şark- Garp:2016)

325. numaradan itibaren piccolo flüt *trill* ve hızlı gam pasajları ile dâhil olarak müziğe keskinlik katmaktadır. Bu sırada diğer tahta üflemelerde *glissandolar* üç *forte* olarak devreye girmekte, katılan zil ve tam-tam dinamiğin artması konusunda önemli rol üstlenmektedir.

The image displays a page from a musical score, specifically measures 325 and 326 of Arif Melikov's 8th Symphony. The score is written for a full orchestra and includes a vocal line. The instruments listed on the left are: Piccolo, 2 Flauti, 2 Oboi, Corno inglese (F), Clarinetto piccolo (E♭), 2 Clarinetto (B), 2 Fagotto, 4 Corni (F), 4 Trombe (B), 3 Tromboni e Tuba, Piatti, and Tam-tam. The vocal line is marked with a '35' and a 'pp' dynamic. The orchestral parts are marked with 'pp' and 'mf' dynamics. A black oval highlights a specific passage in the Piccolo part at measure 325, which is a rapid, ascending scale. The score is written in a standard musical notation with a key signature of one flat and a 4/4 time signature.

Örnek 65- Arif Melikov 8. Senfoni 325-326 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Ara sıra katılan yeni vurma algılar ve diğ er enstr umanlardaki ritmik hareketliliğ in zaman zaman artması ve değişmesine bakıldığında, m ziğ in bu biçimde devam etmesine olanak sağladığı, dolayısıyla bu durumun herhangi bir monotonluğa izin vermediği söylenebilir.  rneğ in 39. Çalışma numarasından sonra kemanlar ve viyolalar otuz ikilik on ikileme ile birbirinden bağımsız bir şekilde farklı seslerle aynı ritmik hareketi sergiledikten sonra, aynı anda durup puandorg ile hafif bir duraksama yaratmaktadır. Böylelikle kemanlar ve viyolalar aynı anda farklı seslerden de olsa ritmik anlamda aynı çizgide buluşmuş olur. Bu sırada kemanlar *divisi* ile sekiz ve yediye, viyolalar altıya, ellolarsa ikiye bölünmüştür.

 rnek 66- Arif Melikov 8. Senfoni 343-344  l ler (şark- Garp:2016)

Ardından, 345. ölçüden itibaren *tamburo di legno*, küçük ve büyük çanlar ilave edilir ve 2. audio CD birincisine katılarak *piano*'dan dört *forte*'ye kadar ses şiddetinin arttırılması ile 364. ölçüye kadar devam edilir. Bu CD'de duyulan sesler arasında Sovyetlerin 1973 yapımı olan, yönetmenliği Ejder İbrahimov'un üstlendiği ve müziğinin Melikov'a ait olduğu "*Kalp Meseleleri*" filminde duyulan elektrogitar efektlerini andıran tınların aynısı duyulmaktadır.

Çağdaş bestecilerin eserlerini iyi bilen ve derslerinde sık sık bu bilgilerini öğrencileri ile paylaşan Melikov'un değer verdiği modern bestecilerden bir tanesi de kendisi gibi bestelerinde siren sesli kayıt kullanma yöntemine başvuran Krzysztof Penderecki'dir.

Campanelli ve *campana* bir ölçü ara ile Fa diyez, Sol, Si, Mi, La diyez ve Mi seslerini onaltılık olarak seslendirmekte, devamında ise sesleri ve uzunlukları değiştirerek farklı kombinasyonlarla devam etmektedirler.

40^(*)

I Flauto
II Flauto
I Oboe
II Oboe
I Clarinetto (B)
II Clarinetto (B)
Clarinetto basso (B)
2 Fagotto
Contrafagotto
4 Corni (F)
4 Trombe (B)
3 Tromboni
Tuba
Tamburo di Legno
Piatto
Tam-tam
Campanelli
Campuna

Violini I
div. in 8

Violini II
div. in 7

Viola
div. in 6

Violoncelli
div. in 2

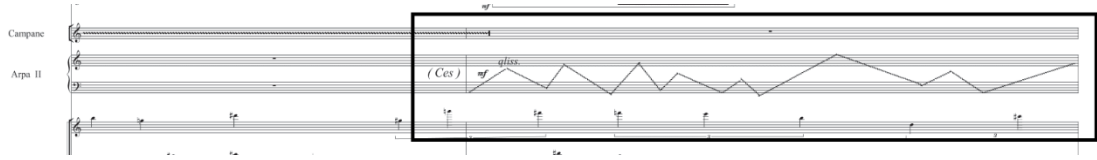
Contrabbassi

Tuba

*40-cü rəqəmdən başlayaraq 44-cü rəqəmin sonuna qədər II audio disk I-yə paralel olmaqla, *piano*-dan *fff*-yə qədər artırılaraq səsləndirilməlidir.
Начиная с шифры 31 до конца шифры 44, I аудио диск должен быть озвучен, повышаясь с *piano* до *fff*.
Starting from 40 until the end of 44, II audio CD in parallel to I audio CD, should be sounded increasing from *piano* to *fff*.

Örnek 67- Arif Melikov 8. Senfoni 345-346 ölçüler (Şark- Garp:2016)

348. ölçüde arp *glissando* ile üç oktavlık bir mesafe içerisinde birkaç kere iniş çıkışlar sergiler.

Örnek 68- Arif Melikov 8. Senfoni 347-348 ölçüler (Şark- Garp:2016)

353. ölçüden itibaren diğer vurma çalgılara 2 *bongi* ilave edilir. *Piano*'dan *mezzo forte*ye kadar çıkıp, tekrar *piano*'ya inerek farkı bir ritim efekti sergilenir. Ardından *tom-tom*lar da katılarak diğer enstrümanların sürekli devam ettirdiği ses kargaşasına katkı sağlarlar.

Örnek 69- Arif Melikov 8. Senfoni 345-346 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Ardından birkaç enstrümanın azaldığı fark edilir. Daha sonra tekrar ilave edilen *flütler* ve *trompetler*, bir ölçü önce ilave edilen *timpaninin* de getirdiği ses efektinin sağladığı güç ile müzikal kuvveti artırmaktadırlar.

Flauto
 I Flauto
 II Flauto
 I Oboe
 II Oboe
 I Clarinetto (B)
 II Clarinetto (B)
 Clarinetto basso (B)
 I Fagotto
 II Fagotto
 Contrafagotto
 4 Corni (F)
 con sord.
 4 Trombe (B)
 con sord.
 3 Tromboni
 e
 Tuba
 Timpani
 3 Tom-tom
 2 Bonghi
 Piani
 Tam-tam
 Silofono
 Campana
 Violini I
 div. in 8
 Violini II
 div. in 7
 Violo
 div. in 6
 Violoncelli
 div. in 2
 Contrabbassi

Örnek 70- Arif Melikov 8. Senfoni 355-356 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Tüm enstrümanların yarattığı bu ritmik, renksel ve ezgisel kaos, 358. ölçüye kadar *crescendo* ile devam eder. En son *ffff* ile biten bu ölçüde orkestra şefinin işareti ile birlikte kayıt da durdurulur.

The image displays a page from a musical score, likely for a symphony. It features multiple staves for various instruments, including Piccolo, Flutes (I and II), Oboes (I and II), Clarinets (I and II), Bassoons (I and II), Fagots (I and II), Contrabass, Trumpets (I and II), Trombones (I and II), Timpani, Snare, Cymbals, and Strings. The score is written in a complex, dense notation, with many notes and rests, indicating a highly rhythmic and complex piece. The instruments are listed on the left side of the page, and the staves are arranged in a grid-like fashion. The score is written in a complex, dense notation, with many notes and rests, indicating a highly rhythmic and complex piece.

*44-cü rəqəmin son xətisində hər iki audio disk dirijorun işarəsi ilə eyni vaxtda bitir.
В последнем такте цифры 44, оба аудио диска заканчиваются одновременно с жестом дирижера.
In last bar of 44, both audio CDs are ending at the same time by the sign of conductor.

Örnek 71- Arif Melikov 8. Senfoni 363-364 ölçüler (Şark- Garp:2016)

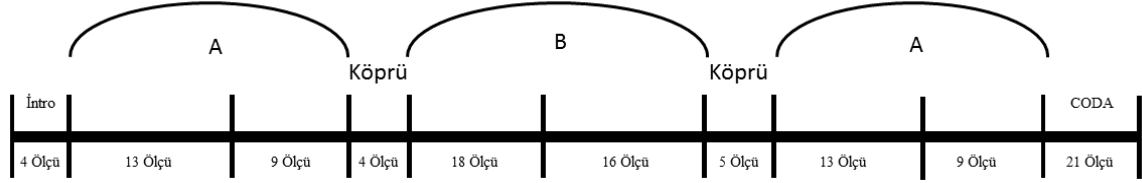
Böylelikle bu bölümde kullanılan tüm kompozisyon yöntemlerinin sonsuzluk ve kozmik karmaşa gibi fikirleri uyandırmak yönünde olduğu söylenebilir.

2.4. Üçüncü Bölüm'ün Müzikal Analizi

8. Senfoni'nin son bölümü Elmas Yıldırım'ın *Esir Azerbaycan'ım* şiiri üzerine kurulu bir romanstır. Bu romans aslında 8. Senfoni'den önce yazılmış ve sonradan esere ilave edilmiştir. Elmas Yıldırım'ın bu şiiri vatan üzerine kurulu ve şiirde özlem, hasret duyguları ön planda tutulmaktadır. Yıldırım da Nazım Hikmet gibi vatanından uzak yaşamak zorunda kalmış şairlerden birisidir ve vatana karşı olan hasretinin ebedi bir duygu olduğu şiirdeki “*könlüme tek Kâbe yaptım seni men*”, “*Sensiz ne edem Allahu men dini men*” dizelerinden de anlaşılmaktadır. Buradan anlaşılabileceği gibi besteci seçtiği şiirlerle ebediyet kavramını en farklı yönleri ile ifade etmeye çalışmıştır. Bu durumda, eserde vatan konusunun da yer alması doğal olarak kaçınılmaz olmuştur. Çünkü Arif Melikov için vatan konusu her zaman değişmeyecek bir biçimde üst ve en ulvi duygular katmanında yer almaktadır.

Bu romans, Nazım Hikmet'in şiirlerine yazılmış ilk 6 parçadan daha farklıdır. Bu fark hem orkestra hem de ezgisel anlamda kendini belli etmektedir. Fakat ezgide yer alan bazı aralık atlamaları 1. romansın başlangıcını da kısmen hatırlatmaktadır. Parça daha öncekilere göre ve özellikle de orta bölümün kargaşasından sonra sakinleşip evrende her şeyin bir sonsuzlukla noktalanacağını ve ebediyet kavramının doğuşu fikrini anlatan bir sonuç bölümüdür. Bunun yanı sıra heyecan, yurt özleminden doğan haykırış ve hasret duyguları da kendi ifadesini bulmaktadır.

2.4.1. Esir Azerbaycan'ım

Şema 9 – *Esir Azerbaycan'ım* - Form Şeması

Parça form açısından incelendiğinde Genişletilmiş Üç Bölmeli Lied biçiminde bestelendiği söylenebilir.

Arif Melikov şiir konusunda seçici davranarak, bu konuda kendi his ve edebiyat bilgisine güvenmekte ve buna dayanarak şiir seçmektedir. Kendi söylediğine göre; vatana olan sevgi anlamında Elmas Yıldırım'ın *Esir Azerbaycan'ım* şiirinin üzerine başka bir eser tanımaz. Şiirde yurduna hasret kalan şairin vatan hasreti zarif, çılgın ve yüksek ifadesiyle gösterilmiştir.

Kornaların Sol diyez sesi üzerinde bir çan saatini canlandırır gibi seslendirdikleri vuruşlarının 8 kez tekrarından sonra, donanım değişikliği ile Do diyez minör tonalitesine geçtiği görülmektedir.

"Əsir Azərbaycanım"

Sözləri Almas İldırımındır

2 Flauti

4 Corni (F)

Arpa

Canto

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabassi

Örnek 72- Arif Melikov 8. Senfoni 365-368 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Armoni, yaylı çalgılar grubundadır ve ardından ezgiye karışır. Zaman zaman tahta üfleme çalgılar ve arpın yer alan motiflerin katılımıyla da müzik devam eder. Cümle aralarında flütler ve arpın oktav olarak çaldığı küçük motifler cümle arası küçük köprüleri olarak kabul edilebilir.

Ezgisel olarak beşli atlamalarla başlayan melodi dikkat çekmektedir. Bu atlama, 8. Senfoni'nin Birinci Bölümündeki ilk romansı olan "Bu dünyada ne çok güzel kadın var..." sözlerinin geçtiği yerde de kullanılmıştır.

Moderato

2 Flauti

Arpa

Canto

Ner - da ma - ni gül qoy - nun - da do - ğu - ran, Xə - mi - ri - mi göz ya - şıy - la

Moderato

Violini I

Violini II

Viole

Violoncelli

Contrabassi

Örnek 73- Arif Melikov 8. Senfoni 369-374 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Daha sonra klarnetlerin üçlü aralıklarla gam şeklinde yükselişine benzer hareketi, ikili ve üçlü aralıklarla flütler ve obualarda görülmektedir. Klarnetlerin partisini kemanlar da çalmaktadır. Bu kısa yükseliş, Azerbaycan'ın esas yedi makamından dördüncüsü olan *Çârgâh* makamına benzemektedir

“Çârgâh makamı Azerbaycan müziğinde 7 esas makamdan 4. Olup, $1/2+1\frac{1}{2}+1/2$ formülü üzerine kurulmuş ve üç eşit tetrakortun alttan birleşik, üstten ayrı bir biçimde bağlanarak oluşan makamdır.” (Hacıbeyov,1945, :70). Burada kullanılan tetrakort aynı zamanda Türk müziğindeki Hicaz tetrakortudur.

Örnek 74- Do kararlı *Çargâh* makamı ses dizisi

Bu enstrümantal alt kesit ilk bölmenin 2. cümlesine geçit rolünü üstlenmiştir.

[illegible]

Örnek 75- Arif Melikov 8. Senfoni 379-382 ölçüler (Şark- Garp:2016)

382. ölçü ile birlikte gelen inişler müzikte sanki bir inleme veya yalvarış etkisi uyandırmaktadır. Bu yalvarış etkisi uyandıran inişler, “*Azərbaycan benim bahtsız anam* oy” cümlesiyle birlikte gelen kısa çıkış, adeta haykırışı andıran bir etki ile parçayı

devam ettirir. Genişletilmiş 3 Bölmeli Lied biçimi olarak bakıldığında bu cümle nakarat olarak da düşünülebilir.

Kornolar, trombonlar ve tubanın seslendirdikleri akor 4 ölçü boyunca uzamakta, kemanlar şan partisi ile aynı ezgiyi çalarken viyola ve çellolar ikili aşağıdan *tremolo* ile motifler seslendirmektedir.

2 Flauti

2 Oboi

2 Clarinetti (A)

2 Fagotti

4 Corni (F)

3 Tromboni e Tubu

Canto

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabassi

mo - nām baxt - sız ā - nām oy,

Örnek 76- Arif Melikov 8. Senfoni 383-386 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Her defasında yorgun bir inlemeyi hatırlatan ‘oy’, *glissando* bir iniş ile sergilenir. Burada kemanlar da viyolalarla beraber *tremolo* ile devam ederler. Tahta üfleme çalgılar ise şan partisi ile aynı ezgiyi çok sesli biçimde çalarlar.

47

2 Flauti

2 Oboi

1 Clarineti (A)

2 Fagotti

4 Corni (F)

3 Trombe (B)

3 Tromboni

e

Tuba

Canto

Ne - ça bir il has - ra - tin - lə ya - nam oy?..

gliss.

47

Violini I

Violini II

Violine

Violoncelli

Contrabassi

Örnek 77- Arif Melikov 8. Senfoni 387-390 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bir sonraki kesitte Arif Melikov'un ezgilerinde sık rastlanan, üçleme ve altılamalar dikkati çeker. Armonik olarak bestecinin kendine özgü stiline belirtisi olan, yarım perde modülasyonları veya beklenmedik bir tonaliteye bağlantı görülmektedir. Bu geçit ikinci bölme veya B temasına geçen bir köprü olarak parçaya dramatik bir anlam katmaktadır ve 4 ölçü boyunca devam eder.

Örnek 78- Arif Melikov 8. Senfoni 391-394 ölçüler (Şark- Garp:2016)

“*Salam olsun*” sözleri ile parça devam eder.

Daha sonra Si bemol sesi üzerine kurulan Büyük minör dokuzlu akoru eşliğinde *recitativo*'yu hatırlatan kısa bir motif seslendirilir.

2 Flauti

2 Oboi

2 Clarinetti (A)

2 Fagotti

4 Corni (F)

3 Trombe (B)

3 Tromboni

Tuba

Canto

Violini I

Violini II

Violen

Violoncelli

Contrabassi

48

Sa - lam de - şm, ruz - qar a - lıb qö - tür - sız, Ağ - ıt - ıg - dan

48 div. sf. sf. sf. p. p. sf.

Örnek 79- Arif Melikov 8. Senfoni 395-399 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Sonrasında ise birinci kemanlar şan partisiyle aynı temayı çalarken, diğer yaylılar armonik eşlik görevi üstlenirler. Bu bölme 7 ölçü devam eder ve ardından tekrar ilk bölme bu defa değiştirilmiş bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Ezgi ilk başta olduğu gibi fakat bu sefer altılı atlamalar şeklinde devam etmektedir.

Canto

Kür sə - si - mi göy Xə - zə - rə

Violini I unis.

Violini II unis.

Viole unis.

Violoncelli arco

Contrabassi arco

Örnek 80- Arif Melikov 8. Senfoni 402-403 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Melodik akış *sekvans* ile gelişir. Bakır üflemeler armoniye destek verirken melodide izlenen çıkış ve La bemol sesi üzerinde giderek kuvvetin artması, beraberinde oktav aralıklı *glissando* ile birlikte bu kez daha keskin bir “oy” kelimesi getirmektedir.

Buradan da anlaşılabilceği gibi şiirin tüm fikrini içinde barındıran oy kelimesini besteci özellikle ifade etmeye özen göstermiştir.

413. ölçüde yaylı çalgılar Sol diyez minör yedili akorunu seslendirirken, şan partisi daha sakin bir ezgiyle devam etmekte, flüt solo şeklinde oktav atlamalı motifler seslendirilmektedir. Yedi ölçü devam eden bu tema B bölmesinin 2. kesitinin ilk cümlesi olarak kabul edilebilir.

2 Flauti **49** **I**
 Canto
 Xə - bər al - sam Mu - ға - nim - dan, Mi - lim - den, Naz - ılı Ba - kım,
 Violini I **49** div.
 Violini II div.
 Viole div.
 Violoncelli div.
 Contrabassi

Örnek 81- Arif Melikov 8. Senfoni 413-416 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Ardından altılı atlamalı ezgi ile parça devam eder ve B bölmesinin bu kesitinde yeniden A bölmesinin motifleri duyulur.

2 Flauti
 2 Clarnetti (A)
 Canto
 o neft qo - xan ғы - лұм - ден, Күн де - мүй ки, дүй - мүй а - ді ді - лұм - ден,
 Violini I
 Violini II
 Viole unis.
 Violoncelli unis.
 Contrabassi

Örnek 82- Arif Melikov 8. Senfoni 417-422 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Melodi *sekvens* olarak yükselmektedir. Yaylı çalgılar uzun değerlerle armonik pedalı uzatırken obualar ve klarnetler zaman zaman seslendirdikleri akorlarla atonal etki

yaratmaktadır. İlk bölmenin bu biçimde seslendirilmesi parçada coşku ve heyecan etkisini artırmaktadır.

Mod anlamında bu kesitlerde *Hümâyûn* makamının esintileri hâkimdir.

2 Oboi

2 Clarnetti (A)

Canto

A - zər - bay - can, mə - nim eş - siz yur - dum oy?.. Öl - məz eş - qim, i - cim - də - ki dər - dum oy!..

Violini I

Violini II

Violine

Violoncelli

Contrabassi

Örnek 83- Arif Melikov 8. Senfoni 423-428 ölçüler (Şark- Garp:2016)

429. ölçüden itibaren iki ölçüde, trombon, tuba, viyola, çello ve kontrbaslar eksik beşli akorunu (2. Çev) seslendirirken, kemanlar Sol diyez sesinden başlayan iki oktavlık iniş sergilemektedirler. Sol diyez üzerindeki *puandorg*'dan sonra temponun yavaşlamasıyla yaylılar sakin bir çıkışla devam ederler. Bu enstrümantal kesit yine bir köprü rolünü üstlenmektedir.

3 Tromboni
e
Tuba
Canto
Violini I
Violini II
Virole
Violoncelli
Contrabassi

50

rit.

Örnek 84- Arif Melikov 8. Senfoni 429-432 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Yaylı çalgıların Do diyez minör dokuzlu ve Fa diyez minör dokuzlu akorları eşliğinde “*Könlüme tek Kâbe yaptım seni men*” sözleri beşli aralıklarla *a tempo* olarak baştaki haline çok yakın bir şekilde seslendirilir. İlk başta ortaya çıkan bir biçimde A bölmesinin tekrarı duyulmaktadır. Ardından “*Sensiz ne edem Allahı men dini men*” cümlesi bu bölmenin en heyecanlı ve duygulu kısmını hazırlar.

2 Flauti

2 Oboi

2 Clarinetti (A)

2 Fagotti

4 Corni (F)

3 Trombe (B)

3 Tromboni
e
Tuba

Timpani

Arpa

Canto

Violini I

Violini II

Virole div.

Violoncelli

Contrabassi

Son - siz ne - dsm Al - la - lu man,

Örnek 85- Arif Melikov 8. Senfoni 437-440 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Bu yükselişin ardından orkestra *tutti* olarak şan partisine eşlik eder. Mod bakımından bu kısımlarda Do diyez minör tonu duyulmaktadır.

2 Flauti

2 Oboi

2 Clarinetti (A)

2 Fagotti

4 Corni (F)

3 Trombe (B)

3 Tromboni e Tuba

Timpani

Arpa

Canto

Violini I

Violini II

Viola

Violoncelli

Contrabbassi

51

51

do # m

Örnek 86- Arif Melikov 8. Senfoni 445-448 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Önce Re diyez ve Do diyez arası *glissando*, ardından sadece yaylı çalgıların eşlik ettiği kısımda Sol diyez ve Do diyez arası *glissando* ile “oy” haykırışı seslenir.

Örnek 87- Arif Melikov 8. Senfoni 449-452 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Oyanmaz mı kör olası bahtım oy cümlesi ile şan partisi biter. Do diyez sesinde karar vererek donanımın belirttiği ton kavramını destekler nitelikte olduğu görülür. Burada seslendirilen sol diyez minör on birli (1. Çev.) akoruysa dominant olarak kabul edilip, bu kesitin yarım kadansla bittiğini göstermektedir.

Örnek 88- Arif Melikov 8. Senfoni 453-456 ölçüler (Şark- Garp:2016)

457. ölçüden başlayan bu kesit hem bu romansın hem de senfoninin finalidir. Bünyesinde romanstaki ezgisel karakteri barındırsa da, bu final kesiti tamamen farklı bir etki uyandırmaktadır. Bu final romantik, zarif ve düşündürücü bir karakterde olup, öncesinde eserde yaşanan tüm kargaşa ve iniş çıkışların sonunda bir pişmanlık, kabulleniş ve dinginlik ile gelir. “*Ebediyet*” isimli bu eser, tıpkı insan ömründe de olduğu gibi çıkmaz bir sonun varlığı ve tüm yaşam boyu var olan koşuşturma, heyecan ve arzuların tek bir sonuçla, sakinlik ve sessizlikle tamamlanacağını hatırlatmaktadır.

Tüm Senfoni boyunca bekleyen piyano sadece bu parçada solo görevini üstlenir. 47. ve 48. çalışma numaraları arası, yaylı çalgılarda seslendirilen tema bu defa daha dingin ve zarif bir biçimde piyano tarafından seslendirilir. Do diyez minörün ağırlığı burada da duyulmaktadır. Bu tema da Melikov müziğinde sık rastlanan ezgileri hatırlatmaktadır.

Sadece bu parçada donanımın belirtilmesi göz önünde bulundurulursa, burada Do diyez minör tonunun varlığından söz etmek mümkündür. Bu durumda bahsi geçen tonalite parçanın bu kısmında daha çok duyulur.

The image displays a musical score for measures 457-468 of Arif Melikov's 8th Symphony. The score is for Piano, Violini I, Violini II, Violine, Violoncelli, and Contrabassi. The Piano part is marked 'mf' and features a melodic line with a fermata. The string parts are marked 'con sord.' and 'p'.

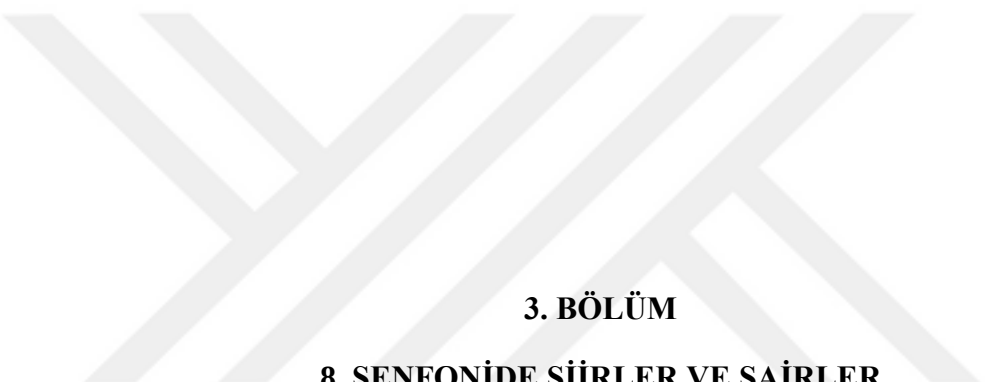
Örnek 89- Arif Melikov 8. Senfoni 457-468 ölçüler (Şark- Garp:2016)

Son akorun üzerinde 1. kemanlar, önceki kesitlerden hatırlatılan altılı aralık sıçramalı şan partisindeki ezgiyi devralıp, son defa Do diyez sesi ile bitirerek duyururlar.

The musical score is for the end of the 8th Symphony by Arif Melikov. It is in D major (two sharps) and 4/4 time. The score includes parts for Piano, Canto, Violini I, Violini II, Viola, Violoncelli, and Contrabassi. The Piano part has a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand. The Canto part has a vocal line. The Violini I and II parts have melodic lines. The Viola part has a melodic line. The Violoncelli and Contrabassi parts have a bass line. The score ends with a final chord in D major.

Örnek 90- Arif Melikov 8. Senfoni 469-477 ölçüler (Şark- Garp:2016)

8. Senfoni'nin bitişinde sürdürülen sessizlik de eserdeki fikre dâhildir. Besteci, eser biter bitmez alkış değil, bir süre devam eden sessizlikten sonra seyircilerin tepkisini beklediğini belirtmiştir. Prömiyerde ise bestecinin neredeyse beklediğine yakın bir süre sonra alkışlar başlamıştır (Arif Melikov, kişisel iletişim, 10 Mayıs 2004).

3. BÖLÜM

8. SENFONİDE ŞİİRLER VE ŞAİRLER

3. BÖLÜM

8. SENFONİDE ŞİİRLER VE ŞAİRLER

3.1. Arif Melikov Müziğinde Nazım Hikmet Şiirleri

Azerbaycan'ın Sovyetler dönemindeki kültürel hayatında Nazım Hikmet'in büyük etkisi olmuştur. Şairin, ülkenin sanatçıları ile olan dostluğu ve Azerbaycan'a sık gelişi bu ilişkilerin daha derin ve kalıcı olmasını sağlamıştır.

“Nazım Hikmet'in ömrünün önemli bir kısmı Azerbaycan'la bağlıdır. İlk şiir kitabı “Güneşi İçenlerin Türküsü” Bakü'de basılmış; Sovyetlere ikinci defa gelişi ve beklentilerinin tersi ile karşılaşması üzerine hayal kırıklığına uğrayınca da sık sık Bakü'ye gelerek nefes almaya çalışmıştır. Değişik eserlerden ve kendisinin yazdığı hatıralarından elde ettiğimiz malumatlara göre Nazım Hikmet dokuz defa Azerbaycan'a, onun başkenti Bakü'ye gelmiştir. Bu gelişlerinde sadece Bakü'de değil, Azerbaycan'ın diğer şehir ve ilçelerinde de olmuştur. Bu şehir ve ilçelere yolculuğu sırasında bazen üniversiteli gençlerle görüşmüş, bazen de tarlada pamuk toplayan kadınlarla sohbet etmiştir. Bu gelişlerinde beraber olduğu edebi, medeni çevreyle olan birlikteliklerinde veya bazen de tek başına Bakü'nün bir tepesinden Hazar denizine seyredişi sırasında duyduklarını ve hissettiklerini şiire dökmüş, yüreğindeki Azerbaycan sevgisini ve diğer duygularını mısralarında ölümsüzleştirmiştir” (Özkan H.,2014:65).

Nazım Hikmet'in Azerbaycan'la bağlılığı edebiyat, tiyatro ve müzik alanında kendini belli etmeye başlamıştır. İlk defa 1927 yılında Azerbaycan'a geldikten sonra o yılı “Azerbaycan edebiyatına Nazım Hikmet olarak düşen bir yıldırım” olarak adlandırmışlardır. Ardından,1957 yılında tekrar gelerek kültürel anlamda ilişkilerini daha da geliştirmiştir. O Azerbaycan'dan, ülkenin genel havası ve kültüründen etkilenirken, Azerbaycan edebiyatı da ondan etkilenmiştir. Arif Melikov'la yapılan iş birliği ve dostluk hem ülke hem de besteci adına büyük bir şans ve önem taşımıştır (Özkan H., 2015:78-81).

“Aşk masalı” balesi, Arif Melikov ve Nazım Hikmet arasındaki derin dostluğun başlangıç noktası olmuş, şairin vefatına kadar sürmüştür.

1951 yılında hapishane duvarlarından kurtulup Sovyetlere sığınan Nazım Hikmet artık Moskova’da daimi olarak yaşamaya başlamıştır. Konuşmalarının birinde Arif Melikov şairle tanışmasını ve onunla geçirdiği zamanları şöyle anlatır:

“Bana, defalarca Nazım Hikmet’i görüp sohbetler etmek nasip oldu. Bu görüşler çok ilginç ve değerliydi. Ben o dönemde gençtim ve böylesine bir devasa şairin benimle sanki onunla eşitmişim gibi farklı konularda ciddi ciddi sohbet etmesi beni tabii ki çok gururlandırıyor. Ben onun Moskova’daki dairesine ve yazlığına giderdim, o da beni Bakü’deki dairemde ziyaret ederdi. Peredelkino’daki iki katlı ev sanki müzeydi. Burada aralarında Picasso’nun da bulunduğu ünlü ressamların tabloları, tüm ülkelerden hediyeler, ilginç oyuncaklar, kitaplar vardı. Bütün eşyalar zevkle ve zarafetle düzenlenmişti. Birinci kattan ikinci kata giden merdivende bile ilginç ve zarif eşyalar dizilmişti. Nazım Hikmet’le uzun sohbetler yapardık. Müzik ve kitap dışında Türkiye hakkında, onun Sovyetler ve diğer ülkelere yaptığı gezilerden konuşuyorduk. Duvar boyu yerleştirilen renkli koltukların bulunduğu ikinci katta müzik dinlerdik. Genelde bu Türk halk müziği idi. Şarkı bitene kadar tek kelime bile etmeyen şair koltukta yatarak uzaklara dalıyordu. O an onun düşüncelerinde çok sevdiği Türkiye’yi seyahat ettiğini biliyordum. Bu arada bu evde yastık ve halılarla döşenmiş Türk (şark köşesi) odası vardı. Daha sonra dinlediğimiz müziği analiz eder, halk müziği ritimlerinin zenginliğinden, melodinin özgünlüğünden bahsederdik. Doğunun sahnede konumlanmasından da sık sık konuşuyorduk. Nazım Doğu’nun “Ali baba ve kırk haramiler” den ibaret olup, süslü bir şey olarak tanımlanmasına karşı çıkar, Doğu’yu medeniyetin sert bir kayasına benzetirdi. Bir anda konuyu bitirip, bugünün onun için bayram olduğunu, “oğlunun” onu ziyaret ettiğini (Arif Melikov’a “oğlum” diye hitap ederdi), ve ona Türk usulü kebab yapacağını söylerdi. Ardından önlüğünü takar, ince ince eti doğrar ve kızartırdı. Yanında Paşa isimli çok sevdiği köpeği otururdu. Et parçalarından o da nasibini alırdı. Sonra masaya oturup acısı bol kebabı yerdik. Bu arada Nazım’ın evinde yemekler her zaman bol acılıydı. Hatta kefire bile acı koyarak içerdi. Müzik ve onun gelişme yöntemleri hakkında sohbetler ettiğimizi hatırlıyorum. Burada da Nazım Hikmet kendine öz fikirlerini ileri sürüyordu. Kendisi çok ilerisini görmekte oldukça başarılıydı. Doğu ülkeleri müziği hakkında konuşurken bu geleneklerin oldukça zengin olduğunun altını çizer, gelecekte tüm dünyanın bu medeniyete yöneleceğini ve etkileneceğini söylerdi. Nazım Hikmet Bakü’yü ve Hazar denizini çok severdi. Burada onun çok arkadaşı vardı ve Bakü’deyken Azerbaycan’a birçok şiir ithaf etmişti. Onun Bakü’ye, benim evime gelişi her zaman beni ve yakınlarımı mutlu ediyordu. Geldiğinde kendisinin sevdiği yemek ve tatlılardan yapardık, o da memnuniyetle yemeğini yer ve güzel sohbetler ederdi. Herkes onu büyük merakla dinlerdi. Zaten ister Bakü’de, isterse de Moskova veya Leningrad’da olsun o konuşurken genelde herkes susar ve onu dinlerdi. Çünkü kendisinin anlatacağı çok şey vardı. Bakü’ye gelirken birçok kişi tarafından davet alırdı, fakat yine de ilk işi beni ziyaret etmek olurdu. İlk önce “oğlunu” görmek istediğini söylerdi. Bana neden

“oğlum” diye hitap ettiğini anlıyordum. Şairin öz oğlu Mehmet Türkiye’deydi. Uzun yıllar görmediği oğlunu çok özliyordu. Bu sırada kendisiyle aynı ana dilde konuşan genç adamı görünce etkilenmişti demek. Bu sıcak ve doğma duygular ikimizin de ortak işi olan “Aşk masalı” balesi üzerinde çalışmamız nedeniyle de güçleniyordu. Bu bale ikimize de hoş anılar bıraktı. Nazım Hikmet’in bana bıraktığı dilek ve imzalar benim için çok değerlidir:

“Oğlum, kalbinin dünya müziği hazinesine iz bırakacağından eminim.

N.Hikmet, 1959”

“Oğlum, kalbin hep sevinçle dolsun.

N.Hikmet, 1961”

“Dikkat çeken durumlardan biri de şairin bütün yazılarında kalple ilgili kelimeler kullanmasıydı. Kalbinin rahatsız olduğunu herkes biliyordu fakat kendisi hiçbir zaman şikâyet etmezdi. Bakü’ye son gelişlerinden birinde Nazım Azerbaycan tiyatrosunda bir geceye davetliydi. Salonda otururken beklenmedik halde kendisini konuşma yapmak için sahneye davet ettiler. Nefes almakta zorlanmasına rağmen çabucak tribüne çıkan şair, herkesten özür dileyerek insanların zamanını alıp, bekletmemesi gerektiğini belirtti. Evet, Nazım Hikmet böyle biriydi; sorumluluk sahibi, insanlara karşı hassas ve cömertti” (Aleperova, 1988:66-69).

Fotoğraf 20- Nazım Hikmet Ran’ın Melikov için imzaladığı bir portresi

Arif Melikov “Aşk Masalı” balesi dışında da Nazım Hikmet şiirlerinden yararlanmıştır. İlk şan albümü 1962 yılında yazılmıştır. *Sen, Ninni, İzlenim, Dün gece seni rüyamda gördüm* şiirleri bu albümün içeriğini oluşturmaktadır. Burada yer alan şiirleri Nazım Hikmet hapisteyken yazmıştır. Bu şan albümünde şiirler Rusça tercüme

edilmiş şekliyle kullanılmıştır. Parçalar hem Azerbaycan'ın hem de diğer ülkelerin devlet sanatçıları tarafından defalarca seslendirilmiştir (Alekperova, 1988:70-71).

İkinci şan albümü 1984 yılında yazılmıştır. Bu parçaları besteci eşi Esmâ Hanım'a ithaf etmiştir. Albümde “*Mavi Gözlü Dev*” dâhil dört şiir yer almaktadır. Albüm ilk defa 1985 yılında Azerbaycan Besteciler Birliği konserinde seslendirilmiş ve 1986 yılında bu eserler adına besteci Azerbaycan Sovyetleri Devlet Ödülü'ne layık görülmüştür (Alekperova, 1988:74-75).

Fotoğraf 21- Arif Melikov ve eşi Esmâ Hanım, Nazım Hikmet Ran'ın mezarında
(Melikov 2004)

3.1.1. “Ebediyet” Senfonisinde yer alan Nazım Hikmet şiirleri

8. Senfoni’de Nazım Hikmet’in altı şiirine yazılan romanslar yer almaktadır. Bu şiirler, eserin taşıdığı fikir ve içeriği tam anlamıyla ifade etmekte ve 8. Senfoni’nin bestelenme öyküsünde, bu şiirlerin özenle seçilmesi, her kelime ve cümlelerin besteci için oldukça büyük önem taşıdığı hakkında verilen bilgileri destekler niteliktedir.

8. Senfoni’de şairin farklı dönemlerde yazdığı, *Bu Dünyada Ne Çok Güzel Kadın Var*, *Sen Yoktun*, *Çınar Olsam*, *Dün Gece Rüyama Girdin*, *Sen*, *Yumulu Göz Kapaklarımın İçindesin* şiirleri kullanılmıştır. Bazı şiirler *Yatar Bursa Kalesi’nde* adı altında derlenen şiirler albümündendir. *Yatar Bursa Kalesi’nde* Nazım Hikmet’in 1929-

1935 yılları arasında yazdığı, sağlığında yayımlanan fakat kitaplarına almadığı şiirlerinin ve 1937-1951 yılları arasında yazdığı ve ancak ölümünden sonra yayımlanan şiirlerinin derlendiği kitabının ismidir.

İlk romans Nazım Hikmet'in güzellik ve ölüm, hayat, sonsuzluk hakkında düşüncelerini anlatan felsefi içerikli şiire yazılmıştır. *Bu Dünyada Ne Çok Güzel Kadın Var* şiiri 12 Temmuz 1959 yılında kaleme alınmıştır. Altı dizeden oluşan şiir, besteci tarafından müzikal beceri ve titizlikle müziğe uyarlanmıştır.

“Bu dünyada ne çok güzel kadın var

Kızlar hele.

Otelin balkonuna çık

Seyret ihtiyar.

Bir yandan şiir döktür birbirinden aydınlık

Bir yandan yanındaki ölümle sohbet eyle.”

(Melikov, 2016:4-8)

Nazım Hikmet'in şiirleri içerisinde besteci tarafından sık sık okutulan, hakkında uzun uzun duygusal yorumlar yaptığı şiirlerden bir tanesi de *Sen yoktun* şiiridir. Bu şiiri sınıfta sık sık öğrencilerine okutur ve ardından içeriğindeki derin felsefi anlam, aşkın ve hasretin ifadesindeki ağırlık karşısında her zaman şaşkınlık ve hayranlığını dile getirirdi.

“Kar kesti yolu sen yoktun.

Oturdum karşına dizüstü

Seyrettim yüzünü

Gözlerim kapalı.

Gemiler geçmiyor uçaklar uçmuyor

Sen yoktun.

Karşında duvara dayanmışım

Konuştum konuştum konuştum

Ağzımı açmadım.

Sen yoktun,

Ellerimle dokundum sana

Ellerim yüzümdeydi.”

(Melikov, 2016:9-16)

Çınar Olsam şirine yazılan eser Birinci Bölümün üçüncü parçasıdır. Hayata, güzelliklere olan ve bitmeyen umudu ifade eden şiirlerden bir tanesidir.

Çınar olsam dinlensem gölgesinde

Kitap olsam okusam uykusuz gecelerimde içim sıkılmadan

Kalem olmak istemem kendi elimde bile

Kapı olsam iyilere açsam kötülere kapasam
Pencere olsam perdesiz ve iki kanadı açık bir pencere ve şehri
Soksam odama

Söz olsam çağırısam haklıya doğruya güzele

Söz olsam söylesem sevdamı yumuşacık

(Melikov, 2016:17-30)

Dün Gece Rüyama Girdin Nazım Hikmet'in Piraye Hanım için yazdığı şiirlerden bir tanesidir. Aşk ve hasret içeren bu mısralar 9 Ekim 1945 yılında yazılmıştır. Rüya, acı kayıp ve ulaşılmazlık bu şiirin konularıdır.

“Dün gece rüyama girdin:

Dizimin dibinde oturuyormuşsun.

Başımı kaldırdın kocaman sâri gözlerini bana çevirdin.

Bir şeyler soruyor musun?

Islak dudakların kapanıp açılıyor

Sesini duymuyorum ama.

Gecenin içinde bir yerlerde aydınlık bir haber gibi saat çalıyor.

Havada fısıltısı başsızlığın ve sonsuzluğun.

Kırmızı kafesinde kanaryamın: «Memo»mun türküsü

Sürülmüş bir tarlada toprağı itip yükselen tohumların çitirtisi

Ve bir kalabalığın haklı ve muzaffer uğultusu geliyor kulağıma.

Senin ıslak dudakların hep öyle açılıp kapanıyor

Sesini duymuyorum ama...

Kahrederek uyandım.

Kitabın üstünde uyuyakalmışım meğer.

Düşünüyorum:

Yoksa senin miydi bütün o sesler?"

(Melikov, 2016:31-46)

Şair Münevver Hanıma olan duygularını anlattığı *Yatar Bursa Kalesi'nde* albümünde yer alan *Sen* şiiri ise 1948 yılında yazılmıştır.

Sen esirliğim ve hürriyetimsin,

Çıplak bir yaz gecesi gibi yanan etimsin,

Sen memleketimsin.

Sen ela gözlerinde yeşil hareler,

Sen büyük, güzel ve muzaffer

Ve ulaşıldıkça ulaşılmaz olan hasretimsin...

(Melikov, 2016:47-49)

Senfonide yer alan son Nazım Hikmet şiiri *Yumulu Göz Kapaklarımın İçindesin* başlığıyla bilinen şiirdir. Şiirde yine hasret ve sevgi konuları derin felsefi bakış açısıyla harmanlanmıştır. Bu şiir de yine *Yatar Bursa Kalesi'nde* albümündendir ve 1948 yılında yazılmıştır.

Yumdum gözlerimi:

Karanlıkta sen varsın,

Karanlıkta sırtüstü yatıyorsun,

Karanlıkta bir altın üçgendir alnın ve bileklerin.

Yumulu gözkapaklarımın içindesin sevdiceğim,

Yumulu gözkapaklarımın içinde şarkılar.

Şimdi her şey orada seninle başlıyor.

Şimdi orada hiçbir şey yok senden önceme ait

Ve sana ait olmayan.

(Melikov, 2016:54-60)

Ve böylelikle 8. Senfoni'nin ilk bölümündeki Nazım Hikmet şiirleri, kendi ağırlığı ve saflığı ile ebediyet kavramının algılanması yönünde doğru bir seçim olarak esere büyük anlam katmaktadır. Bunun, bestecinin Nazım Hikmet sanatını derinden

bilmesi ve kendisini şahsen tanınması, ruhunu ve karakterini anlamasından kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz.

3.2. Elmas Yıldırım'ın Azerbaycan Şiir Sanatında Şairin Tuttuğu Yer

20. Yüzyıl Azerbaycan'ın bazı şairleri için siyasi anlamda zor anlarla, bazıları için de trajik olaylarla sonuçlanmıştır. Sovyet rejiminin toplum ve sanat üzerindeki baskısı, özellikle Stalin'in hâkimiyeti devrinde en ağır şeklini göstermiştir. Sovyet düşüncesine aykırı yazılan veya söylenen her şey önlenip bazen uzaklaştırma, bazen hapis ve hatta sürgün cezasıyla sonuçlanmıştır. Azerbaycan'ın bazı şairleri için bu durum çoğu zaman ait oldukları etnik kimliği inkâr etmeme, Türkçülük fikrinin öne sürülmesi, bazen de Türkçe şiir yazma nedeniyle yaşanmıştır. Mikayil Muşfik, Hüseyin Cavid, Ahmet Cevat gibi şairler bunlara örnek gösterilebilir. Bu şairler karşı-devrimci faaliyette ve *Pantürkizm* gibi sahte suçlamalarla tutuklanmış, bir kısmı sürgüne bir kısmı ise mahkemenin kararıyla idam cezasına mahkûm edilmiştir.

Elmas Yıldırım Türkçülük anlamında meslektaşlarıyla hemfikir olup, vatanından uzakta yaşayıp ve uzakta ölmeye mahkûm edilmiştir. Oldukça çileli bir hayat süren şairin, gençlik yıllarında yazmış olduğu şiirlerin, rakipleri tarafından kıskanılması ve KGB tarafından takip edilmesi sonucu şair için karanlık yılları başlamış olur (Baykan, 2011:21).

Yıldırım, Türkiye'ye kaçmadan önce sürgün edildiği Dağıstan, Kırım, Türkmenistan ve kaçarken İran'da yakalandığında burada kaldığı aşağı yukarı bir yıllık süre içinde de şiirler yazmıştır. Böylece yazarın, Azerbaycan'da, sürgün ve göçmen yıllarında yazdığı şiirler üç gruba ayrılabilir. Her üç gruptaki şiirlerinin kaynağını halktan ve onun folklorundan alan yazar bu üslubuyla hem kendini hem de şiir zevkini birçok vatan özlemi çeken insana, ahengi ve diğer üslup özellikleri ve konuları ile tattırmıştır (Baykan, 2011:21).

Elmas Yıldırım'ın sağığında, “İlk Şiirler”, “Dün Bugün”, “Dağlar Seslenirken”, “Azerbaycan Mânileri”, “Azerbaycan Halk Edebiyatından Alınmış Bayatılar”, ve “Boğulmayan Bir Ses” adlı eserleri yayınlanmıştır. Azerbaycan'ın 20. yüzyılın başlarında yaşadığı tüm felaketleri ve vatanın uğradığı haksızlıklar bu şiirlerde ifade edilmiştir.

Şair, şiirlerinde vatan özleminin yanı sıra özgürlük, vatan sevgisi, vatan için kendini feda etmek gibi duyguların yüklü olduğu öğretileri öncelikle Azerbaycan daha sonra da tüm dünya gençlerinin duygularını özgürlük yolunda harekete geçirmek için bilinçli şiirler yazmıştır (Baykan, 2011:24).

Şairin edebi faaliyetleri; sürgüne gitmeden önceki Azerbaycan, Dağıstan, Kırım ve Türkmenistan'daki sürgün, İran'da zorunlu olarak kaldığı süre ve Türkiye'de yaşadığı yıllar olarak dört döneme ayrılabilir (Baykan, 2011:21).

Fotoğraf 22- Elmas Yıldırım'ın bir fotoğrafı (Gedik, 2017)

3.2.1. “Ebediyet” Senfonisinde Yer Alan *Esir Azerbaycan'ım* Şiiri

1920’de Azerbaycan’ın Bolşeviklerce işgali, Türkiye’de olduğu gibi Azerbaycanlı aydınlar içerisinde de Türkçülük akımının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu durumdan etkilenen şairlerden biri olan Elmas Yıldırım’ın şiirleri genel anlamda gurbet, vatan sevdası, milliyetçilik temaları üzerine yazılmıştır. Özellikle milliyetçilik fikrini ön plana çıkardığı şiirlerinde, Bolşevik Rusya’sının Azerbaycan’a yaptığı faciaları anlatmış, bağımsızlığa vurgu yapmıştır. Azerbaycan’ın Sovyet Rusya’sı tarafından 1920’deki işgalini kabullenemeyen Yıldırım, isyanını şiirleriyle dile getirmeye çalışmıştır. İlk şiirlerinden itibaren milliyetçi çizgiyi koruyan şairin, özellikle Türkiye’de yazdığı şiirlerinde bu fikirler daha çok hissedilir (Akın, 2019:17).

Onun vatan hasreti konusunda yazdığı en dokunaklı ve önemli şiiri olan *Esir Azerbaycan’ım*, gerçek anlamıyla vatana olan sevginin en ulvi ifadesidir. Hayatı boyunca başına gelen tüm olumsuzlukların vatana olan sevgisi ve değişmez idealist tutumundan dolayı olmasına rağmen hiçbir zaman ana vatanını sevmekten vazgeçmemekle birlikte, son gününe kadar ülkesini özgür görmek amacıyla bir şair olarak yaptığı çalışmalarını devam ettirmiştir (Rzayeva, 2011:11).

Esir Azerbaycan’ım şiirinde vatana olan sevgiyi tanrı sevgisinden bile yüksek tutan şairin bu yaklaşımı besteciyi etkileyen en önemli etkidir. Sohbetlerinin birinde Melikov şairin bu şekilde vatan hasretini, vatana olan sevgisini ifade etmesinden, vatani var olabilecek en yüksek kademeye koymasından dolayı bu şiiri seçtiğini belirtmiştir (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2001).

Arif Melikov derslerinin birinde Azerbaycan’ın tanınmış ozanlarından olan Araz Elses’i, 1994 yılında, bestecinin kendisi için yapılan sanat gecesinde dinlediğini anlatır. Gecede eski Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev olmakla birlikte, birçok Devlet çalışanları, elçiliklerden davetliler de vardı. Araz Bey de bu gecede şarkı söylemiştir. Birkaç gün önce Arif Melikov’la yaptığı sohbette bahsedilen 20 Ocak olayları, bestecinin bizzat tanıklık ettiği vahşet, bununla ilgili yazdığı kitap ve bu gibi konulardan etkilenip yazdığı şarkıyı seslendirmiştir. Çalıp söyledikten sonra sazı yere koyarken sazı çatlayan ozan “*sazımın yüreği patladı*” demiştir. Bu olay Haydar Aliyev dâhil herkesi etkilemiştir. Sonrasında Arif Melikov kendisine yeni saz hediye etmiştir. O sıralar ozan,

Elmas Yıldırım'ın *Esir Azerbaycan'ım* şiirine yazdığı şarkı ile popülerdi. Arif Melikov'un Araz beyle yaptığı sohbetlerde bu şiir hakkında çok konuştuğunu söylemiştir. Bestecinin, *Esir Azerbaycan'ım* şiirinden bu dönemde etkilendiği aşikârdır (Arif Melikov, kişisel iletişim, 2001).

Sazın kırılma olayını ozanın kendisi şöyle anlatır;

“Sazın kırılması olayı 1994 yılında Arif Bey’in sanat gecesinde olan bir olaydı. 100 yakın kişinin katıldığı bu geceye, ben de bir gün önce yazdığım şarkımla katıldım. Şarkının sözlerini bir nece gün önce Arif beyle konuşmalarımızdan sonra yazdım. Arif beyin 20 Ocak katliamı ile ilgili bildikleri, tanıklık ettiği olaylar bu şiiri yazma konusunda büyük bir etken oldu. Sonralar bu şarkıyı hiçbir yerde okumadım. Şarkımın son sözleri ise şöyle bitiyordu “Eli kanlı cellatları men ittiham edirem!” (Suçluyorum) Şarkıyı bu sözlerle bitirirken haykırışımın ardından sazım dizime çarparak parçalandı. Her kes şaşkın durumdaydı. Haydar Aliyev’in ve salonda olan diğerlerinin etkilendiğini gördüm. Hatta ağlayanlar da vardı. Ardından Arif Melikov bana sarıldı. Kocaman ve sıcak ellerini hala omuzlarımda hissediyorum. Bana “neler oldu?” diye sorduklarında ağızından “Sazımın yüreği patladı” kelimesi çıktı.

Arif bey Elmas Yıldırım’a büyük değer verirdi. O dönemler benim Elmas Yıldırım’ın sözlerine yazdığım Esir Azerbaycan’ım şiirine yazdığım şarkı da gündemdeydi ve seviliyordu. Nazım Hikmet’i de çok severdi ve görüşlerimizde Nazım’la da ilgili şiirler, hakkında konuşuyorduk. Arif Melikov, çok değerli bir insandı. Böyle bir insanın öğrencisi olmak büyük bir onurdur, ne mutlu size” (Araz Elses, kişisel iletişim, 2020).

Uyanmaz mı kör olası bahtım oy!

Nerde beni gül koynunda doğuran,

Hamuru gözyaşıyla yoğuran,

Beşiğimde, layla balam, çağırın...

Azerbaycan, benim bahtsız anam oy!..

Neçe bir yıl hasretine yanam oy!...

Selam desem, rüzgâr alıp götürse,
Ağrı dağdan Alagöz'e ötürse,
Kür sesimi gök Hazar'a yetirse,
Hazar coşup zincirini kırsa oy!...
Hükmetse bu sersem gidiş dursa oy!..
Haber alsam Muğan'ımdan, Mil'imden,
Nazlı Baküm, o petrol kokan gülümden,
Kim demiş ki, düşmüş adı dilimden...
Azerbaycan, benim eşsiz yurdum oy!..
Ölmez aşkım, İçimdeki derdim oy!..
Gönlüme tek Kâbe yaptım seni ben,
Sensiz ne'dem gurbet elde günü ben,
Sensiz ne'dem Allah'ı ben, dini ben...
Azerbaycan, benim tacım, tahtım oy!..

(Melikov, 2016:94-110)

Şiirden de anlaşıldığı gibi şair Azerbaycan'ın özelliklerini ve doğasını hatırlıyor. Bakü, Hazar denizi, petrol, nehir ve bölgeler bu şiirin mısralarında görülmektedir. Bunun yanı sıra vatani anneye benzetmesi, ninni ve beşik benzetmeleri ve nihayetinde vatansızlığın dinsizlikten beter olduğu fikri şiirin genel konusudur. Elmas Yıldırım Azerbaycan sevdasını bu şekilde ifade etmiştir.

SONUÇ

Arif Melikov'un müzikal yaşamı araştırılınca, onun senfonik müziğe olan büyük ilgisine bağlı olarak, mesleki deneyimi ve hayal gücünü bu alanda nasıl ustaca kullanabildiği açıkça görülebilmektedir. Her ne kadar genç yaşlarından itibaren bazı bestecilerden ve birtakım stillerden etkilendiği bilinse de her zaman kendine özgü bir stil ve müzikal dile sahip olduğu da bilinmektedir. Onun senfonik müziğinde Çaykovski'nin, öğretmeni Karayev ve Şostakoviç'in etkisinin yanı sıra modern batı müziği ve halk müziği geleneklerinin de esintileri duyulmaktadır.

Arif Melikov'un 8. Senfonisi'nin 143 ile 145. ölçülerinde görülen ve senfoninin diğer parçalarında da kendini belli eden ezginin benzerleri "*Kız Kalesi*" çizgi filminde, "*Aşk Masalı*" balesinde, "*Son Geçit*" filminde ve birçok başka eserlerinde duyulabilmektedir. Ezgi içinde kullanılan üçlemeler, makamsal motiflerin batı karakterli ezgilerle olan sentezi, orkestrada yaylı grubunun aktifliği ve bakırların, özellikle de kornoların, yumuşak bir biçimde verdiği armonik destek bestecinin özgün stilini ortaya koymaktadır.

Besteci daima tekniğin sadece bir araç olduğu ve müziğin ruhu etkileme rolünden hiçbir zaman vazgeçilmemesi gerektiği, hiçbir yenilikten habersiz olunmaması, doğru zamanda ve doğru yerde her türlü modern yola bilinçli bir şekilde başvurulması—fikirlerini savunmuş ve önermiştir. Daha çok kendini eserin orta bölümünde belli eden modern tekniklerin kullanım şekliyle 8. Senfoni Melikov'un tüm bu önerilerini açıkça desteklemektedir.

Şair Nazım Hikmet ve Elmas Yıldırım, uzun sürelerce ülkelerinden uzakta yaşamaya mecbur kalarak vatan hasreti çekmişler ve bunu eserlerinde farklı şekillerde ortaya koymuşlardır. Besteci tarafından bu durumun birleştirici unsur olarak eserin dramaturjisini kurmak adına kullanıldığı açıkça görülmektedir. Bunun yanı sıra ilk bölümde görülen ve parçaları birbirine bağlamak amacıyla kullanılan ezgisel kesitlerin aynı zamanda *Leitmotiv* rolünü üstlenen kesitler olarak kullanıldığı da gözden kaçmamaktadır. Tüm bunlara dayanarak Melikov'un çeşitli müzikal öğeleri tüm farklılıklarına rağmen ortak özelliklerde birleştirebilme becerisinin oldukça güçlü olduğu söylenebilir.

Orkestrada tınısal açılardan etkiyi artırmak için başvurduğu yöntemler incelendiğinde, kornoların yumuşak armonik eşlik dokusu, özellikle *tam-tam* başta olmak üzere vurma çalgıların kullanımı, yaylılarla tahta üfleme çalgıların paylaşım ve kombinasyonları gibi özelliklerin onun orkestra dilinin bir parçasını oluşturduğu gözlemlenir.

Romanslarda kullanılan ses alanları, Fa diyez sesinin baskınlığı, ilk bölümde parçaları birbirine bağlayan ve bununla da Mussorgsky'nin *Bir Sergiden Tablolar* eserindeki *Gezinti (Promenade)* adlı temanın kullanımını çağrıştıran *Leitmotiv*, orkestrasyonda sık sık aynı teknik yöntemlere başvurusu, ilk ve son bölümü birbirine bağlayarak eserde bir bütün etkisi yaratmak istediği izlenimini vermektedir.

İkinci Bölüm ilk ve son bölümün tersine tamamen farklı biçim ve orkestra kullanımı sunmaktadır. Bu fark eserde yapısal bütünün oluşmasına daha çok yardımcı olmakla birlikte dinleyicide merakın sürmesine neden olan gerilimli bir etki bırakmaktadır. Bu bölümde, Melikov'un modern müzik bilgisi ve bunu uygun ve orantılı biçimde kullanması dikkat çekmektedir.

Nazım Hikmet Ran şiirlerindeki felsefî düşünce, Elmas Yıldırım'ın her şeyin ötesine taşıdığı vatan haykırışı ve vatani ana, ninni, beşik ve inanç kavramlarıyla ifade etmesi bu eseri anlamlı kılmaktadır. Bu yönüyle ele alındığında *Ebediyet* senfonisinin dramaturjisi ve kendi içindeki hikâyesiyle birlikte, sonsuzluk ve ebediyet kavramlarının aynı noktada birleşip, insan için en yüksek olanı hem söz hem de müzik olarak ifade

etmede başarılı olduğu söylenebilir. 8. Senfoni’de halk türküsü olan ve Azerbaycan için büyük anlam taşıyan *Sarı Gelin* temasının duyulması belki de besteci tarafından verilen bir mesaj olarak kabul edilebilir.

İlk eserlerinden beri kendini gösteren kıvrak melodiler, orkestrasyonun orantılı ve bilinçli kullanımı, ezgisel esneklik, parlak armoniler ve en önemlisi de dokunaklı etkiler sunan Melikov’un çağdaş besteleme teknikleri ile deneyimleri sonucunda vardığı müzikal dili “*Ebediyet*” senfonisinde açık bir şekilde kendi ifadesini bulmuştur.

8. Senfoni, Melikov’un sanat yaşamının son eserlerinden bir tanesi olup, hayatı boyunca edindiği deneyim ve kendini yansıtan birçok stilistik özelliklerinin toplamı sayılabilir. Bu eserin araştırılması sonucu varılan noktalardan biri olarak da bestecinin prensiplerine sadık kaldığı söylenebilir. Bunun yanı sıra bestecinin Senfoni’de kullandığı şiirleri özenle seçmesi ve bu yönde kendisinin edebiyat bilgisine dayanarak bazen uzun süreli araştırmalar yapması da gözden kaçmamaktadır.

Bu eserin müzikal analizi sonucunda eserde kullanılan makamlar örneğinde Azerbaycan ve Türk Makamları arasında benzerliklerin yanı sıra, birtakım farklılıklar da göze çarpmaktadır. Makamlarda kullanılan 4 sesli dizi karakterleri (tetrakortlar) aynı olmasına rağmen, hem kurulum, seyir ve karar sesleri, hem de isimlendirme bakımından iki ülke geleneksel müzikleri arasında farklılıklar görülebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Kitaplar

ALEKPEROVA, N. (1988). *Arif Melikov*, Bakü: Işık

BAHŞİYEVA İBRAHİMOVA, A. (2020). *Arif Melikov Tarih ve Müasirlik*, Bakü: Şark-Garp

GASIMOVA, S. (2009). *Azerbaycan Musigi Edebiyyatı Dersliği*, Bakü: Adiloğlu

HACİBEYOV, Ü. (1945). *Azerbaycan Halk Müziğinin Esasları*, Bakü: Azerbaycan SSR Basımı, Azerbaycan SSR Bilim Akademisi, Azerbaycan Güzel Sanatlar Enstitüsü

KARAGİÇEVA, L. (1960). *Kara Karayev*, Moskova: Sovyetsky Kompozitor

MELİKOV, A. (1994). *Ya Obvinyayu*, Bakü: Gençlik

ÖZKAN, İ. H. (2018). *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usulleri – Kudüm velveleleri*, İstanbul: Ötüken

- Ansiklopediler

KELDIŞ, Y. (1981). *Simfoniya, Muzıkkalnaya Entsiklopediya*, C.5, Moskova: Sovyetskaya Ensiklopediya, Sovyetskiy Kompozitor

- İnternet Kaynakları

GERAYLI, A. (05.Temmuz.2015). *Arif Melikov'la röportaj*. Odatv

<https://odatv4.com/gozlerindeki-huzun-hala-dun-gibi-aklimda-0507151200.html>

OĞAN, S. (20 Ocak 2020). 30. Yıldönümünde 20 Ocak katliamı, Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi

<https://turksam.org/30-yildonumunde-20-ocak-20-yanvar-katliami>

RZAYEVA, M. (Kasım,2011). *Azerbaycan, Menim Tahtım, Tacım Oy, Şerq*, s,11 <http://www.anl.az/down/meqale/sherq/2011/noyabr/215888.htm>

SONOK, H. (03.02.2016). 25 Milyon Seyirci Toplayan Türk Filmi Hangisi?, Dünya

<https://www.dunya.com/kultur-sanat/25-milyon-seyirci-toplayan-turk-filmi-hangisi-haberi-306404>

ALİ, N. (21.05.2015) *Vosmaya Vokalnaya Simfoniya "Veçnost" Pamyati G. Aliyeva Prozvuçit v Bakinskoy Filarmonii*, Sputnik

<https://sptnkne.ws/7h8r>

- Makaleler

AKIN, Ü. (2019). *Azerbaycanlı Şair ElmasYıldırım'ın şiirlerinde Türkçülük Mefhumu*, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) C. 6 Sayı 5, Yıl 2019, S. 17-29

BAYKAN, A. (2011). *ElmasYıldırım'ın Şiirlerinde Vatan Hasreti Motifi Çözümlemesi*, Azerbaycan Dünya Edebiyatında, Beynalhalk Sempozyum Materyalleri, S. 21-33, Hazar Üniversitesi, Bakü.

EKİMOVA, K. (2016). *Koncertnaya Simfoniya: İz İstorii Janra*, Vetsnik Krasnodarskogo Gosudartvennogo İnstituta Kulturu, No 8, 1-8

HÜSEYNOVA, L. (2008). Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 1, S. 144-15

İBRAHİMOVA, A. (2014). *Arif Melikov'un Nazım HİKMET'in Sözlerine yaptığı Üçüncü Romans Silsilesinin Estetik Kuruluş Tahlili*, Kültür Evreni S.79-82

MAMMADOV, R. (2018) *Gibridny Janr Azerbaydjanskoy Muziki-Simfonicheskiy Mugam*, Mir Nauki i Obrozovaniya No 5 S. 72

ÖZKAN, H. (2014). *Nazım Hikmet'in Azerbaycan Sevdası*, Alattoo Academic Studies S.65-73

ÖZKAN, H. (2015). *Nazım Hikmet V Kontekste Azerbaydjanskoy Literaturı İ Kulturi*, Visnik Jitomirskogo Derjavnogo Universitetu. Vipusk 3 (81). Filologichni Nauki S.78-83

PAZICHEVA, İ. (2018)a *Shestaya Simfoniya "Kontrastı" Arifa Melikova; Variacii İ Tema*, Vestnik Muzikalnoy Nauki

PAZICHEVA, İ. (2018) b *Variantno- Simmetrichnie Strukturi v Simfoniya Arifa Melikova*, Problemi Muzikalnoy Nauki

PETROV, V. (2013). *Vokalnaya Simfoniya: K Voprosu Muziki i Slova*, Kultura i İskusstvo S.104-114.

SIÇEVA, N. (2019). *Simfoniya: Sushniost, Semantika, Struktura, Forma* S:1-2

VOLODCHENKOV, P. (2014), *Poema Dvux Serdec-Vtoroy Vostochniy Balet Arifa Melikova Unikalniy Opit Odnovremennoy Postonovkina Scenax Dvux Teatrov*, Balet

- **Dergiler**

Daily News, 1979

ŞARMAN, A. K., 13 Aralık 2018, sayı 49, S. 40-49

- **Partitürler**

MELİKOV, A. (2016). 8. Senfoni *Ebediyet*. Bakü: Şark- Garp

EKLER

EK 1: Arif Melikov'un Eser Listesi

Solo Piyano

- Prelüd - Piyano için (1953)
- *Geçici Anlar* - Piyano için minyatürler (1978)
- *Scherzo* – İki piyano için (1983)

Solo Çalgı

- Sonat - Solo keman için (1980)

Piyano Eşlikli Solo Çalgı

- Süit - Keman ve piyano için (1954)
- *Scherzo* - Keman ve piyano için (1954)

Piyano Eşlikli Vokal

- Şan albümü, Nazım Hikmet şiirleri (1962)

- Şan albümü, Nazım Hikmet şiirleri (1984)

Orkestra

- Bale Süiti (1955)
- *Masal* - Senfonik Şiir (1957)
- 1. Senfoni (1958)
- *Fuzuli 'nin Anısına* - Senfonik Şiir (1959)
- *Metamorfozlar* - Senfonik Şiir (1963)
- *Vatan* - Senfonik Şiir, Koro ve Orkestra için (1964)
- 2. Süit-Senfoni orkestrası için (1965)
- 8 Piyes -Senfoni orkestrası için (1968)
- 2. Senfoni (1969)
- *Yer'in Sesi* - Kantat, Koro ve Orkestra için (1972)
- 3. Senfoni (1975)
- Senfonik Danslar (1976)
- 4. Senfoni (1977)
- 5. Senfoni (1982)
- 6. Senfoni (1986)
- 7. Senfoni (1995)
- 8. Senfoni (2004)

Baleler

- *Aşk Masalı* - Bale 1. Süit (1960)
- *Aşk Masalı* - Bale (1961)
- *Aşk Masalı*- Bale 2. Süiti (1966)
- *Bu Şehirde İki Kişi* - Bale (1969)
- *İki Kalbin Destanı*-Bale (1983)

Sahne

- *Dalgalar Opereti* (1967)

Otantik

- *Süit* - Azərbaycan Halk Çalgıları Orkestrası için (1967)
- *Tablolar* - Azərbaycan Halk Çalgıları Orkestrası için (1967)

Film müzikleri

- *Sihirli Elbise* – Film Müziği (1964)
- *Bakü Komiseri* - Film Müziği (1966)
- *Son Geçit*-Film Müziği (1971)
- *Yıldızlar Sönmez* - Film Müziği (1971)
- *Rüstem ile Sohrab* - Film Müziği (1971)
- *Kalp Meseleleri* - Film müziği (1973)
- *Garip Cinler Ülkesinde* - Film Müziği (1977)
- *Kız Kalesi* - Çizgi Film Müziği (1978)

Popüler Müzikler

- “*Gel bizim Dağlara*” – Şarkı
- “*Şirin Kızım*” – Şarkı
- “*Güllerim*” – Şarkı
- “*Çık Yeşil Düze*” - Şarkı

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Nermine ÖZLÜK

Yabancı Dil: Rusça

Eğitim:

(2007) Yüksek Lisans, Bakü Müzik Akademisi, Kompozisyon Anasanat Dalı

(2005) Lisans, Bakü Müzik Akademisi, Kompozisyon Anasanat Dalı

(2001) Lise, Bakü “Bülbül” Müzik Okulu, Kompozisyon ve Müzikoloji Anasanat Dalı

İş Tecrübesi:

(2014 – Günümüz) Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Kompozisyon ve Orkestra Şefliği Anasanat Dalı, Öğretim Görevlisi

(2005 - 2009) Bakü Müzik Akademisi, Kompozisyon Anasanat Dalı, Prof. Arif MELİKOV’un Asistanlığı

(2005 - 2012) Azerbaycan Milli Konservatuvarı Lisesi Müzikoloji Bölümü, Öğretmen

Ödüller:

2005, Bakü Uluslararası Tenis Kulübü Marş Bestesi Yarışması, Birincilik Ödülü.

1999, Azerbaycan Devlet Televizyonu Şarkı Yarışması, Birincilik Ödülü.

Belgeler:

2021, Iğdır Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzikoloji Bölümü, “*Türkiye ve Azerbaycan Zafer Konseri*”, çevrimiçi etkinlik, Teşekkür Belgesi.

2019, Azerbaycan Kardeşlik ve İşbirliği Derneği “*İmadeddin Nesimi’nin 650. Yıldönümü*” Etkinliği, Teşekkür Belgesi.

2018, Uluslararası Çok kültürlülük Ağı, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi “*Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti’nin 100. Yıldönümü*” Konferansı, Teşekkür Belgesi.

2007, T.C. Bakü Büyükelçiliği, “*23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın 87. Yıldönümü*” Etkinliği, Teşekkür Belgesi.

Etkinlikler:

2021, Iğdır Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzikoloji Bölümü, “*Türkiye ve Azerbaycan Zafer Konseri*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı’nı temsilen besteci ve piyanist olarak yer alma, çevrimiçi konser etkinliği.

2020, Azerbaycan’ın Medeniyet TV kanalı ve Kültür Bakanlığı, “*Bizi Birleştiren Medeniyet*” projesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı’nı temsilen besteci ve konuşmacı olarak yer alma, Bakü.

2020, TRT Radyo 3, “*23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı - TBMM’nin Kuruluşunun 100. Yıldönümü*” Canlı Yayın Programı / TRT İzmir Radyosu Çoksesli Çocuk Korosu, “*Ulusal Meclisimiz*” Marşı, besteci olarak yer alma, İzmir.

2019, Uluslararası Rotary Kulübü “*Noel Konseri*”, barok stilinde “*Uvertür*”, senfoni orkestrası için, besteci olarak yer alma, İzmir.

2019, Kanal İzmir TV, Emel Barut’un sunduğu “*İzmir’de Kültür ve Sanat*” Programı, konuk olarak yer alma, İzmir.

2019, Dokuz Eylül Devlet Konservatuvarı, “*Çocuk ve Gençlik Korosu - Bahar Konseri*”, besteci olarak yer alma, İzmir.

2019, TRT Radyo 3, “*Arkadaşım Müzik*” Programı, Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Çocuk ve Gençlik Korosu, “*Olsaydım*”, Çocuk Şarkısı, besteci olarak yer alma, İzmir.

2018, İzmir TED Koleji konser etkinliği, “*Melankoli*”, keman ve piyano için, ilk seslendiriliş, besteci ve piyanist olarak yer alma, İzmir.

2017, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, “*Lisansüstü Öğrencileri Etkinliği*”, besteci ve piyanist olarak yer alma, İzmir.

2016, Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, “*Tomas Simaku - Kompozisyon Masterclass*” etkinliğini, aktif katılımcı olarak yer alma, İzmir.

2016, Ahmet Adnan Saygun Konser Salonu- “*Yeni Tınlar*” Konseri, “*Sığmazam*”, şan ve piyano için, besteci ve piyanist olarak yer alma, İzmir.

2014, Dokuz Eylül Devlet Konservatuvarı Orhan Barlas Salonu, bireysel konser etkinliği, besteci ve piyanist olarak yer alma, İzmir.

2012, Azerbaycan Devlet Filarmonisi, Azerbaycan Devlet Orkestrası Konseri, “*Senfonik Tablolar*”, senfoni orkestrası için, ilk seslendiriliş, besteci olarak yer alma, Bakü.

2011, Azerbaycan Devlet Televizyonu, “*Müzik Hazinesi*” Programı, konuşmacı olarak yer alma, Bakü.

2009, “*Besteci Asaf Zeynalli’nin Doğumunun 100. Yılı*”, konferans etkinliği, konuşmacı olarak yer alma, Bakü.

2006, Azerbaycan Besteciler Birliği, konser etkinliği, besteci ve piyanist olarak yer alma, Bakü.
